

ЛОҢКЪ ЖДЕКЪТОРЕАСКЪ.

LOGICĂ JUDECĂTOREASCĂ

ЛОЖИКЪ
ЖУДЕКЪТОРЕАСКЪ

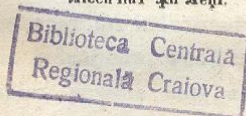
САЩ

ТРАТАТ ДЕ АРГЪМЕНТЪРІ ЛЕГАЛЕ
ЪРМАТЪ ДЕ ЛОЖИКА КОНЩИНЪЕІ

ДЕ

АЛЕКСАНДРЪ АМАН.

Лиценціатъ на Лепл.

БЪКЪРЕЩІ

Типаритъ на К. А. Росетти и Винтерхалдер.
1851.

19327

LOGICĂ
JUDECĂTOREASCĂ

SAU

TRATAT DE ARGUMENTE LEGALE
URMATĂ DE LOGICA CONȘTIINȚEI

DE

ALECSANDRU AMAN

Licențiat în legi.

BUCUREȘTI
Tipărit la C.A. Rosetti și Vinterhalder,
1851

ПРЕА АННЪЛАТЕ ДОАМНЕ!

Къпоинделе къ тотъл специале че
Аппълдѣмеа воастръ поседеазъ дп Леѣсла-
ѣе, тѣ фак а пѣдѣждѣ, къ зп звражѣ де
ачеастъ патѣръ пѣ ва пѣтеа гѣсѣ дп Мѣриа-
воастръ, декѣт зп яздектѣтор тот дѣтр'о
време еклерат ми индѣлѣнт.

Зѣк индѣлѣнт, фѣинд къ дп адевръ о
карте скрѣстъ асѣпра зпѣи асемеѣеа сѣжет,
дѣтр'о лѣмѣзъ каре къ грѣжъ прѣимѣѣеа а ек-
прѣма ѣенѣл зпѣи шѣинѣе че дпкъ пѣ с'а пер-
фекѣиѣнат ла поѣ; тѣ фак, сѣ пѣдеждѣзѣскъ
къ Аппълдѣмеа воастръ ва вѣне воѣ сѣ апре-

PREA ÎNĂLȚATE DOAMNE!

*Cunoștințele cu totul speciale ce Înălțimea
Voastră le are în legislație mă fac să nădăjduiesc că o
lucrare de această natură nu va putea găsi în Măria
Voastră decât un judecător luminat și indulgent în
același timp.*

*Zic indulgent, fiindcă, într-adevăr, îndeosebi o
carte scrisă despre un asemenea subiect într-o limbă
care cu greu primește a exprima geniul unei științe ce
încă nu s-a perfecționat la noi, mă fac să nădăjduiesc
că Înălțimea Voastră va binevoi să apre-*

сіеѣ зп асемenea звражѣ, маі тѣлт пентрѣ
сіііпга че атревѣт сѣ пѣе азторѣл че с'а о-
кѣпат, декѣт пентрѣ терітѣл лѣі дптрѣпсеѣ.
Даѣт дар ачеастѣ черкаре ар пѣтеа
сіі апроватѣ де дппѣлдімеа воастрѣ, ар сіі
чел маі дпсемнат родѣ чеаші дпдрѣзні сѣ
адепт дп зрпа остепелілор теле.

Ам опoare а фi кз чел таi аджкa респект
ал Дилъ-диптеi Воaстрe
преа пълзс сервiз
Александър Аман

cieze o asemenea operă, mai mult pentru silința ce a trebuit depusă de autorul care s-a ocupat de ea decât pentru meritul lui intrinsec.

*Am onoarea a fi cu cel mai adânc respect
al Înălțimii Voastre*

INTRODUCȚIE.

Nu este multă vreme de când așviț okazie, d'a dobândi cele d'întîi eksplikauîi ale vniî utiînușe, ce abia nosedam în teorie. Kît de mult aveau teorie nu se lumînează, uî în toate zilele nu se îndreaptă prin praktikă. În adevăr, la început mi se pără foarte rea misiunea celor kemaî a face dreptate konșetșenilor lor, uî a kîvta adevărul printr'o întînecime înkonșurat mai tot d'avna de rea kredinș, dar aceasta nu mî deskurăș, uî prin vreme nu zîbobiș a observa, kî numai niște perrîl loșiqeuî ar putea înlesni înșelegerea acestor mijloace, ce mai întîi mi se parea atît de misterioase uî atît de komplikate; aceste perrîl lor forma Logika judecătorească.

Se pare kî opinia publică, ekzersează în cele mai delicate kestîi un drept suveran, aceasta este un adevăr, dar însuș aveau opinie oare nu este o eksnresie a loșiqei aplicatî la acea parte:

INTRODUCERE

Nu este multă vreme de când am avut ocazia de a dobândi cele dintâi explicații ale unei științe ce abia o avem în teorie. Cât de mult această teorie nu se luminează și în toate zilele nu se îndreaptă în practică. Într-adevăr la început mi se pare foarte grea misiunea celor chemați a face dreptate concetățenilor lor și a căuta adevărul prin întuneric înconjurat de cele mai multe ori de rea credință, dar aceasta nu mă descurajează și prin urmare nu am zăbovit a observa, că numai niște reguli logice ce ar putea înlesni înțelegerea acestor mijloace ce mai întâi mi se păreau atât de misterioase și atât de complicate; aceste reguli vor lua forma *Logicii judecătorești*.

Se pare că opinia publică exersează în cele mai delicate chestiuni un drept suveran, acesta este un adevăr, dar însăși această opinie oare nu este o expresie a logicii aplicată la acea parte:

astfel vineau și aruncându-și o privire asupra Istoriei celei vechi, celei moderne, asupra Istoriei împărățiilor lor și al șefilor lor, nu lipsește a vedea că tot ce a putut să țină multă vreme, a ținut prin logică; și tot ce a pierit, a pierit din lipsă de logică, dovezi în ajutorul acestei observații ar fi însuși istoria universală.

Spre a nu mă îndepărta de al mieu subiect, revin la *Logica judecătorească*. Am observat că aceasta lipsește uneori la unii din cei mai capabili practicanți: deși nici o altă profesie nu are neapărată trebuință de un argument puternic decât aceasta, căci logica fiind direcția și adevărata cămă a tuturor științelor, cu cât mai vârtos n-ar fi dezbaterile ce în toate zilele se fac spre tâlmăcirea dreptului; care după cum este cunoscut nu are altă etimologie decât aceea a dreptății.

Sub un guvern drept legile nu sunt nimic mai mult decât o judecată sănătoasă formulată, scrisă și aplicată cu o neștrămutată logică.

Orî care ar fi legile firești sau sociale obiecte de dezbateri judecătorești sau politice fiindcă la aceste reguli recunoscute sub denumirea de legi se reduc totdeauna cei ce pretind să discute asupra aplicațiilor lor, trebuie neapărat ca acei care sunt datori de a înțelege și de a judeca o pricină să cunoască în toate amănuntele,

astfel cineva aruncându-și o privire asupra Istoriei celei vechi, celei moderne, asupra istoriei împărățiilor și al șefilor lor, nu lipsește a vedea că tot ce a putut să țină multă vreme, a ținut prin logică; și tot ce a pierit, a pierit din lipsă de logică, dovezi în ajutorul acestei observații ar fi însuși istoria universală.

Spre a nu mă îndepărta de subiectul meu revin la *Logica judecătorească*. Am observat că aceasta lipsește uneori la unii din cei mai capabili practicanți: deși nici o altă profesie nu are neapărată trebuință de un argument puternic decât aceasta, căci logica fiind direcția și adevărata cămă a tuturor științelor, cu cât mai vârtos n-ar fi dezbaterile ce în toate zilele se fac spre tâlmăcirea dreptului; care după cum este cunoscut nu are altă etimologie decât aceea a dreptății.

Sub un guvern drept legile nu sunt nimic mai mult decât o judecată sănătoasă formulată, scrisă și aplicată cu o neștrămutată logică.

Oricare ar fi legile firești sau sociale obiecte de dezbateri judecătorești sau politice fiindcă la aceste reguli recunoscute sub denumirea de legi se reduc totdeauna cei ce pretind să discute asupra aplicațiilor lor, trebuie neapărat ca acei care sunt datori de a înțelege și de a judeca o pricină să cunoască în toate amănuntele,

mijloacele prin care ar putea s'o atace și să o apere; în sfârșit toate mijloacele biruinței și pierderii.

Spre a înainta tot d'arna de la kynoskṽt la cel nekynoskṽt, și a nu lăsa în urmă nimic neexplicat; m̃z simuș̃ mai întâi dator a defini ceea ce se înțelege prin pricină; și zic după cei însemnați juriconsulți: că prin pricină se înțelege o contestație ce se încheie ținând cont de persoane, de timpuri, de locuri, de mijloace, de întâmplări, de bucăți, de fante și de înscrisuri.

După ce am definit pricinile și substanța lor, ajung la mijloacele ce conduc la scop: aceste mijloace sunt ceea ce numim argumenturi, care sînt în desbateri ceea ce formele sînt în drept.

Această logică ce doresc a se împărtăși nu este o invenție ci o creație, și o creație a naturii dată tuturor însă necultivată de toți.

Nu'mi rămîne dar de kît a m̃z sili ca printr'un metod vîșor și lămurit, a face ne toți cei ce vor dori să se ocupe, și mai cu seamă pe cei ce au datoria de a traduce legile să posede adevărata direcție care îi va povățui în delicatele cercetări spre descoperirea adevărului apărându-i tot într-o vreme și de orice rătăcire.

În urma acestor reguli generale de argu-

mijloacele prin care ar putea să o atace și să o apere; în sfârșit toate mijloacele victoriei și pierderii.

Spre a înainta totdeauna de la cunoscut la necunoscut și a nu lăsa în urmă nimic neexplicat mă simt mai întâi dator a defini ceea ce înțelege prin pricină și zic după cei însemnați juriconsulți: că prin pricină se înțelege o contestație ce se încheie ținând cont de persoane, de timpuri, de locuri, de mijloace, de întâmplări, de bucăți, de fante și de înscrisuri.

După ce am definit pricinile și substanța lor, ajung la mijloacele ce conduc la scop: aceste mijloace sunt ceea ce numim argumente care sunt în dezbateri ceea ce formele sunt în drept.

Această logică ce doresc a se împărtăși nu este o invenție ci o creație a naturii dată tuturor însă necultivată de toți.

Nu-mi rămîne decât a mă sili printr-o metodă ușoară și lămurită a face pe toți cei ce vor dori să se ocupe și mai cu seamă pe cei ce au datoria de a traduce legile să posede adevărata direcție care îi va povățui în delicatele cercetări spre descoperirea adevărului apărându-i tot într-o vreme și de orice rătăcire.

În urma acestor reguli generale de argu-

mentyrl' leralale, yrmeazъ loyika konutiinzel' inspi-
ratъ printr'a mea dypъ че am întrebat'o, dypъ
че am чертетат'o, dypъ че am desfъkыt'o, din
toate ale ei amъpyntyrl', în sfîrșuit dypъ че am
upîbit myltъ бreme în фyndyl inimeî mele.

Авторул.

mentații legale, urmează logica conștiinței inspirată
prin a mea după ce am întrebat-o după ce am
cercetat-o, după ce am desfăcut-o în toate
amănuntele ei, după ce am privit, în sfârșit, multă
vreme în adâncul inimii mele.

Autorul.

ЛОГИКЪ ЖДЕКАТОРЕАСКЪ.

1. Аргументът е в резонанс prin care се дава о конвенция де ла уна са дъ пропозиция.
2. Uneori зичея аргумент се зиче де о пропозиция адевъратъ, întrebuinçatъ snpe a konbinçie saş a întoarce ne vine-bauî de ла о пърре оаре каре.
3. Аргумент диалектик се нумеае в резонанс care nu este de кит пробабил, адикъ ел nu este îndestul snpe a konbinçie, cui a determina între'yn kin absolut dъхъ ла о конформауе саş ла о нерауе.
4. Аргументите се деосебеск, в raport kv изворъ де unde sînt trauî, в аргументите trauî де ла резон ui в аргументите trauî де ла авторитетъ.
5. В легиле Романе prin аргумент се вңтелеге довадъ саş презумция.
6. Втре'yn kvbînt зичея аргумент вл пpибим аичъ ка синонима резонансътъ.

LOGICA JUDECĂTOREASCĂ.

1. Argumentul este un raționament prin care se trage o consecință de la una sau două propoziții.
2. Uneori cuvântul argument se zice de o propoziție adevărată, întrebuințată spre a convinge sau a întoarce pe cineva de la o părere oarecare.
3. Argumentul dialectic se numește raționament care este decât probabil, adică el nu este îndestul spre a convinge și a determina într-un chip absolut duhul la o confirmare sau la o negație.
4. Argumentele se deosebesc în raport cu izvorul de unde se trag, în argumente trase din rațiune și argumente trase de la autorități.
5. În legile Romane prin argument se înțelege dovadă sau prezumție.
6. Într-un cuvânt argumentul îl privim aici ca sinonim raționamentului.

7. Noi ne propunem de a examina:

1. Care sînt principiile argumentelor.
2. Ce forme și ce numiri au aceste argumente.
3. Care sînt argumentele principale întrebinate în jurisprudență.

КАП I.

ПРИНЦИПЫ АРГУМЕНТОВ.

Cea dintâi regulă a orîi kărvia argument, este d'a așea drept bază un adeșăr hotărît saș kare, cel pușin, sș nu fie kontestat.

Quintilian este de părere: kă argumentul este un mijlok de a dovedi o propoziție îndoioasă printr'un ce determinat. Astfel dar trebyeute neapărat ka în fie ce pricină, sș fie un punit hotărît, kăci daka n'ar fi nimic unde ar fi puțința de br'o dobadz.

Sînt patru lăkrvîi kare trebvesk sș treakz de hotărîte.

1. Lăkrvîile kare kad sșbt simșuri, pekym: vederea, auzul, și c. l.
2. Acelea asupra kăpora cea mai mare parte din oameni se unesk ku părerea.

7. Noi propunem de a examina:

1. Care sunt principiile argumentelor?
2. Ce forme și ce numiri au aceste argumente?
3. Care sunt argumentele principale întrebinate în jurisprudență?

Cap I.

PRINCIPIILE ARGUMENTELOR.

Cea dintâi regulă a oricărui argument este de a avea drept bază un adevăr hotărât sau care cel puțin să nu fie contestat.

Quintilian este de părere că argumentul este un mijloc de a dovedi o propoziție îndoioasă printr-un ce determinat. Astfel trebuie neapărat ca în fiecare pricină să fie un punct hotărât căci dacă nu ar fi nimic unde ar fi puțința de vreo dovadă.

Sunt patru lucruri care trebuie să treacă de hotărâte:

1. Lucrurile care cad sub simțuri precum: vederea, auzul ș.c.l.
2. Acelea asupra cărora cea mai mare parte din oameni se unesc cu părerea.

3. Acelea ce sînt prescise de legi, saŭ pe care obiceiul ui sentimentul le autorizează.

4. Acelea asupra cărora amîndouă părțile se nesc, saŭ care aŭ fost odată dovedite, saŭ care nu saŭ contestat de partea împotrivnică.

Mai înainte de a putea face arŭmentul, este neapărat de a cunoaște, aceea ce legiul ui oratoriul numesk mijloace obișnuite saŭ (izvoare comune), kŭrŭ aceste izvoare comune sînt într'un kin oare care asizurile saŭ auternitul arŭmenturilor.

Spre pildă, dakŭ un abokat rekomandază la klemența ui mizerikordia judecătorilor, ne klien-tul ce ŭa înkredinuat a sa apărare; daka el înfr-uoșează familia pŭrŭtului kriminal ce cere prin pŭrŭtului ui dakŭrŭmŭl acea mizerikordie, el întrebvințează atunŭl ceea ce se numește izvoare obișnuite, ui kŭ toate aceste kŭbintele dŭi nu ymi-desk mai nŭșin inimile judecătorilor.

Izvoarele obișnuite, nu sînt astfel arătate, de kŭt nŭmai fiind kŭ ele sînt ekspresia rekŭnos-kŭrŭ ui înkredinuatŭ de bŭnŭl sens-obștesk, sens ce s'a nŭmit astfel, fiind kŭ nŭmai syŭt asemenea kondiŭi, s'a nŭtit obști la toate dŭxyrile cele bŭne. Toate acele aforismŭrŭ pe care utișŭa ui rezon-ŭl le întrebvințează într'un kin atît de folositor, nu sînt oare ui dinsele asemenea niute izvoare obișnuite?

3. Acelea ce sunt prescise de legi sau pe care obiceiul și sentimentul le autorizează.
4. Acelea asupra cărora amîndouă părțile se unesc sau care au fost odată dovedite sau care nu s-au contestat de partea împotrivnică.

Mai înainte de a putea face argumente este neapărat [nevoie] de a cunoaște ceea ce logica și oratoria numesc mijloace obișnuite sau izvoare comune, căci aceste izvoare comune sunt într-un chip oarecare asizurile sau așternutul argumentelor.

Spre pildă dacă un avocat recomandă la clemență și mizericordia judecătorilor pe clientul ce i-a încredințat apărarea sa; dacă el înfățișează familia pârâtului criminal ce cere prin rugăciuni și lacrimi acea mizericordie el întrebuințează atunci ceea ce se numește izvoare obișnuite și cu toate acestea cuvintele lui nu umilesc mai puțin inimile judecătorilor.

Izvoarele obișnuite nu sunt astfel arătate, decât numai fiindcă ele sunt expresia recunoscută și încredințată de bunul sens obștesc, sens ce s-a numit astfel fiindcă numai sub asemenea condiții s-a putut obști la toate duhurile cele bune. Toate acele aforisme pe care știința și rațiunea le întrebuințează într-un chip atît de folositor, nu sunt oare și dănele asemenea niște izvoare obștești?

Sint două feluri de izvoare: de natură...

Unele sunt intrinsece, fiind cuprinse în subiectul ce se tratează.

Uli altele ekstrinsece, fiind că sunt avute afară din subiect.

Izvoarele intrinsece, se trag de la persoană, de la obiectul și de la vreme.

Konsiderația persoanei poate fi relativă la naștere, la nație, la patrie, la sex, la vârstă, la educație, la formă, la constituția trupului, la stare, la condiție, la înclinațiile firești, la chipul de a trăi, la profesie, la ceea ce se arată a fi, la fapte și la nărvurile ce le-au precedat.

În considerația obiectului, se înțeleg acțiunile (fapte), pricinile care le-au produs, locul și vremea unde s-au întâmplat, mijloacele care s-au întrebuițat, multul sau puținul folos ce a izvorât.

Cât despre izvoarele ekstrinsece, ele rezultă de la legi, de la hotărâri judecătorești, de la dovezi prin înscris, de la arătarea marturilor, din registre, din taciruri, în sfârșit din toate lucrurile ce se pot naște afară din subiect și care cad sub pipăirea noastră.

În numărul argumentelor sau izvoarelor ekstrinsece mai trebuie adăugate: acela ce provine de la respectul persoanelor sau de la opiniile lor.

Sunt două feluri de izvoare.

Unele sunt intrinsece fiind cuprinse în subiectul ce se tratează.

Și altele extrinsece fiindcă sunt luate din afara subiectului.

Izvoarele intrinsece se trag de la persoană, de la obiect și de la vreme.

Considerația persoanei poate fi relativă la naștere, la națiune, la patrie, la sex, la vârstă, la educație, la formă, la constituția trupului, la stare, la condiție, la înclinațiile firești, la chipul de a trăi, la profesie, la ceea ce se arată a fi, la fapte și la nărvurile ce le-au precedat.

În considerația obiectului se înțeleg acțiunile (fapte) pricinile care le-au produs, locul și vremea unde s-au întâmplat, mijloacele care s-au întrebuițat, multul sau puținul folos ce a izvorât.

Cât despre izvoarele extrinsece ele rezultă de la legi, de la hotărâri judecătorești, de la dovezi prin înscris, de la arătarea marturilor, din registre, din taciruri, în sfârșit din toate lucrurile ce se pot naște afară din subiect și care cad sub pipăirea noastră.

În numărul argumentelor sau izvoarelor extrinsece mai trebuie adăugate:

1. Acela ce provine de la respectul persoanelor sau de la opiniile lor.

2. Argumentul ignoranței, cel ce provine din slăbiciunea în care se află o parte spre a putea derăpăna dovezile sau autoritatea ce i se impune, sau a putea da altele mai bune.
3. Acela ce provine din principiile adoptate de împotrivnic, sau din aprobarea principiilor exprimate de noi și primite de dânsul.
4. Argumentul ce provine de la dreapta judecată noastră, de la luminile firești obținute la toți oamenii și care înțelegere sunt.

КАП II.

ФОРМА АРГУМЕНТЪРИЛОР ШИ ДЕОСЕБИТЕЛЕ ЛОР ФЕЛЪРИ.

Argumenturile sînt surse la oarecari forme ce au deosebite denumiri.

Cele principale adică: acele ce sînt întrebuate mai adesea sînt: Silogismul, Inducția, Dilema, Entimemul și Ekzemplul, în vreme ce vom trata Sofisma și Paradoxul.

2. Argumentul ignoranței cel ce provine din slăbiciunea în care se află o parte spre a putea derăpăna dovezile sau autoritatea ce i se impune sau a putea da altele mai bune.
3. Acela ce provine din principiile adoptate de împotrivnic sau din aprobarea principiilor expuse de noi și primite de dânsul.
4. Argumentul ce provine de la dreapta noastră judecată, de la luminile firești obținute la toți oamenii de bună credință.

Cap II.

FORMA ARGUMENTURILOR ȘI DEOSEBITELE LOR FELURI.

Argumentele sunt supuse la oarecare forme ce au deosebite denumiri. Cele principale adică acele ce sunt întrebuate mai adesea sunt: Silogismul, Inducția, Dilema, Entimemul și Exemplul în urmă vom trata Sofisma și Paradoxul.

§. I.

Silogismuri

Orî ce silogismuri în genere nu este de kit un rezonament bazat pe o judecată făcută mai înainte. Judecățile sînt komnyse din idei komparate. Rezonamentele prin silogismuri sînt komnyse de judecături komparate între dinsele. Prin komparația ideilor se formează propozițiile; prin komparația propozițiilor se formează silogismurile. Aceste rezonamenteuri konstituază dar acest akt al înțelegerii care din două saș mai multe judecături se trage o a treia ce se numește konkluzie.

Spre a fi apărut de orî ce rătăcire saș surpiză în orî ce rezonament, trebuieute a cerceta ky bîrare de seamă fie care propoziție în parte ui a așinta toată atenția sa la kînyl ky care ele sînt derate ui komparate între dinsele.

În fie ce silogismuri este o idee saș un termen major, care este atributul konkluziei. O idee saș un termen minor, acesta este subiectul konkluziei; un termen de mijloc, acesta este rezonul care unește saș desuarte atributul de subiect. De acolo nasc cele trei propoziții ale unui silogism; cele două d'întîi sînt premise: din aceste premise se formează konkluzia unde subiectul rezonamentului este kom-

§. I.

Silogisme.

Orice silogism în genere nu este decât un raționament bazat pe o judecată făcută mai înainte. Judecățile sunt compuse din idei comparate. Raționamentele prin silogisme sunt compuse de judecături comparate între ele. Prin comparația ideilor se formează propoziții; prin comparația propozițiilor se formează silogisme. Aceste raționamente care din două sau mai multe judecături se trage o a treia care se numește concluzie.

Spre a fi apărut de orice rătăcire sau surpriză în orice raționament trebuie a cerceta cu băgare de seamă fiecare propoziție în parte și a așinti toată atenția sa la modul în care ele sunt legate și comparate între ele.

În fiecă silogism este o idee sau un termen major, care este atributul concluziei. O idee sau un termen minor, acesta este subiectul concluziei, un termen de mijloc, acesta este raționamentul care unește sau desparte atributul de subiect. De acolo se nasc cele trei propoziții ale unui silogism: primele două sunt premise: din aceste premise se formează concluzia unde subiectul raționamentului este com-

parat ky atributyl. Într-una din premise ideea saș termenyl de mijloc se compareaz ky syjetyl ui în cea-alaltă ky acest atribut al konklyziei.

Să reducem la un mik număr de maksime perydile prinvinade ale silogismyridor spre mai multă înlesnire.

1. Într-un silogism ny trebyeute a se afla mai mult de trei termeni saș doi.
2. Ny odată termenyl de mijloc ny trebyeute să intre în konklyzie.
3. Ny trebye să intre în konklyzie alte idei de kît acelea care au fost în premise.
4. Ny se poate konklyza nimic din premise kînda-mîndor sînt partikolare saș neratițe.
5. Dakă una nymai din premise este partikolară saș neratițe, konklyzia trebyeute asemenea a fi saș partikolară saș neratițe.
6. Spre a kynoaute dakă un silogism este adeșt-rat, trebyeute de a chereta ky de amțrnytyl, ui ne fie kare în parte, toate propozițiile dy-pră aceste perydli. Dakă propozițiile ny sînt bine îmțrnyte, trebyeute mai înainte a le deo-sebi într-un kin lămnyrit; atenția însă ui obi-चेयल kare naute dintr-o bynă jydekată ui din ekșersiyie, slyjeaute mai mult de kît toate a-veste perydli.

Adeșt-rat konsekvenții yrmează din ade-

parat cu atributul. Într-una din premise ideea sau termenul de mijloc se compară cu subiectul și în cealaltă cu acest atribut al concluziei.

Să reducem la un mic număr de maxime regulile principale ale silogismelor spre mai multă înlesnire.

1. Într-un silogism nu trebuie să se afle mai mult de trei termeni sau doi;
2. Niciodată termenul de mijloc nu trebuie să intre în concluzie;
3. Nu trebuie să intre în concluzie alte idei decât acelea care au fost în premise;
4. Nu se poate concluziona nimic din premise când amîndouă sunt particulare sau negative;
5. Dacă una din premise este particulară sau negativă, concluzia trebuie să fie de asemenea particulară sau negativă;
6. Pentru a cunoaște dacă un silogism este adevărat, trebuie a se cerceta amănunțit și pe fiecare în parte, toate propozițiile după aceste reguli. Dacă propozițiile nu sunt bine împărțite trebuie mai întâi sa le deosebim într-un fel lămurit; atenția însă și obiceiul care paște dintr-o bună judecată și din exercițiu, slujește mai mult decât toate aceste reguli.

Adevărul consecinței urmează din ade-

бѣтѣл аmăndуpоrа рrеmіsеlор; dаkъ асeстe sіnt а-
dебѣrаtе, kоnklyzіа еstе аdебѣrаtъ. Іар lа dіn ѓm-
nотrіbъ, dаkъ рrеmіsеlе саѣ љnа dіntr'іnsеdе nу sіnt
аdебѣrаtе, kоnsеkѣnѣnѣа еstе tѣrѣdуіtъ.

Un arpyment eksakt, este un rezonament komplet, astfel îl definează un filosof: кэчъ идея minorъ este mijlocul de restaurăciune de-рăтура între maiorъ și konklyzie care sînt чедоэ екстремуръ, саъ маѣ bine, ea este ideea de mij-
lok, care dobedeute raportul maiorей și konkly-
zieй, nenvînd fi komparate фъръ дînsа.

Eksemplu; kînd omul intrînd în sineu, boe-
ute a se face însuși al sîb judektor: eram în-
datorat d'a face kytare lykry; însb nu l'am felyt,
prin yrmare am biodat a mea îndatorire.

Metodul silașistik nu numai că este cel
mai plăcut și mai lămurit, dar poate cădea zice
că este cel mai sigur, fiind că el neprezintă
direct rezultatul, și înțelegem neapărat în
cuvântarea doborât. Pe lângă vreme n-ai răsunat la
chestia ce ți s-a făcut, această chestie este impro-
vizabilă și în toate acestea necesitatea d-ă răsunând
d-ă dreptă te silențe a-ți da sokoteada însuși.

vărul amândorora premizelor; dacă acestea sunt adevărate, concluzia este adevărată și dimpotrivă, dacă premisele sau una din ele nu sunt adevărate consecința e negată.

Un argument exact este un raționament complet, astfel este definit și de filosofi: căci ideea minoră este mijlocul ce restatornicește legătura între majoră și concluzie care sunt cele două extreme sau mai bine zis, ea este ideea de mijloc, care dovedește raportul majorei și concluziei, neputând fi comparate fără dânsa.

Exemplul: când omul intrând în sine a vrea să fie judecătorul lui însuși, eram îndatorat de a face cutare lucru, însă nu am făcut, prin urmare am violat îndatorirea mea.

Metoda silogistică nu numai că este cel mai plăcută și mai lămurită dar se poate spune că este cel mai sigură, pentru că ea încontinuu dirijează rezultatele și cere neapărat căutarea dovezii. Câtă vreme nu ai răspunsul la întrebarea care ți s-a pus, această întrebare este împotriva ta și cu toate acestea necesitatea de a răspunde de-a dreptul te silește a-ți da socoteală ție însuși.

§. II.

Indukția.

Indukția, ce se numește și enumeratie, este o formă de argument, care stă în a prezenta mai multe propoziții particulare, de unde se trage o concluzie generală.

În indukție se poate conclua din tot, din ceea ce s'a afirmat sau s'a negat precum și din părțile luate în parte.

Exemplu. Dacă se dovedește că toate dispozițiile dintr-o diată se pot întoarce; mai întâi fac enumeratia tuturor felurilor particulare de dispoziții, și zic: testamentul este o dispoziție a unei voințe din urmă și se poate revoca; tot asemenea poartă zice și despre fideicomisuri, de legături și de danii din pricina morții, de unde urmează că toate dispozițiile din urmă sunt revocabile.

Dacă însă enumeratia era incompletă, adică dacă ea nu cuprindea toate speciile particulare ale propoziției generale, argumentul n-ar fi complet. Să presupunem: dacă zic: actul de cumpărare este un contract de bună credință; dacă zic: actul de închiriere este un contract de bună credință; dacă zic: actul de vânzare este un contract de bună credință; atunci de vânzare este un contract de bună cre-

§. II.

Inducția.

Inducția ce se numește și enumeratie, este o formă de argument care constă în a prezenta mai multe propoziții particulare de unde se poate trage o concluzie generală.

În inducție se poate conclua din tot, din ceea ce s-a afirmat sau s-a negat precum și din părțile luate în parte.

Exemplu. Vreau să dovedesc că toate dispozițiile dintr-o diată se pot întoarce mai întâi fac enumeratia tuturor felurilor particulare de dispoziții și zic: testamentul este o dispoziție a unei voințe din urmă [ce] se poate revoca; tot așa pot zice și despre codicile, fideicomisuri, de legături și de danii din pricina morții de unde urmează că toate dorințele din urmă sunt revocabile.

Dacă însă enumeratia era incompletă, adică dacă ea nu cuprindea toate speciile particulare ale propoziției generale, argumentul n-ar fi complet. Spre pildă, dacă zic: actul de cumpărare este un contract de bună credință, actul de închiriere este un contract de bună credință, actul de vânzare este un contract de bună cre-

dinuz, prin urmare toate kontrakturile sînt de bună credinuz; konkluzia mea ar fi falsuz, pentru kuz nu sînt raportate toate felurile de kontrakturi în enumerauia felurur, ui mai bîrtoz kuz în dreptul Poman sînt mai multe feluri de kontrakturi, kare nu sînt de bună credinuz.

Spre a face ka acest eksemplu sz fie mai bine înueles, este de trebuinuz d'a ekspluue bekea difizie din dreptul Poman între kontrakturile de bună credinuz ui între kontrakturile de drept strikt (pestrins).

Kontrakturile de bună credinuz era acelea prin kare fie kare parte se îndatora katre cea-alaltu, prekum: kontraktul de binzare; kontrakturile de drept strikt era acelea unde numai una singur din părui se îndatora, prekum este aktul de împrumutare. Aceast difizie nu era bazat pe acest punkt kuz adiku buna credinuz nu trebuente a se afla în toate akturile de învoire; ea abea mai mult drept skon de a perula îndatoririle judektorului, kare în kontrakturile de bună credinuz are mai mult latitudz spre a se dirijea dunt ekvitate, ui kare în kontrakturile de drept strikt, trebuente a se mbruni numai în termeni înboedel.

Aceast difizie în legivirile moderne numai este priimit; kruz în prinuip general toate kontrakturile sînt de bună credinuz.

dință, prin urmare toate contractele sunt de bună credință, concluzia mea ar fi falsă pentru că nu sunt raportate toate felurile de contracte în enumerarea făcută și mai ales că în Dreptul Roman sunt mai multe feluri de contracte care nu sunt de bună credință.

Spre a face ca acest exemplu să fie mai bine înțeleș este necesar să expun vechea clasificare divizie din Dreptul Roman, între contractele de bună credință și între contractele de drept strict restrâns.

Contractele de bună credință erau acelea prin care fiecare parte se îndatora către cealaltă precum contractul de vânzare; contractele de drept strict erau acelea unde o singură parte se îndatora, precum este actul de împrumut. Această clasificare nu era bazată pe acest punct, adică pe buna credință și nu trebuia să se afle în toate actele de învoire, el avea mai mult drept scop de a regla îndatoririle judecătorului care în contractele de bună credință are mai multă latitudine spre a se dirija după echitate și care în contractele de drept strict trebuie să se mențină numai în termenii învoielii.

Această clasificare în legislația modernă nu mai este valabilă căci în principiu, în general toate contractele sunt de bună credință.

§. III.

Dilema.

Dilema este un argument comun de propoziții deonotice, hotărâtoare împotriva părților adverse. În dilemă după ce s'a împărțit totul în părți în ale sale părți; urmează a konkluzia din tot ceea ce s'a konkluzat din fie-care parte.

Cea mai însemnată regulă a dilemelor, zice un autor, este ca totul să fie eksakt împărțit în toate părțile sale; kȳi dakt această dibizie este neeksakt, este dobad kȳ ui konkluzia ba fi nedreaptă.

Eksemplu. Se răspunde Pironienilor care pretind kȳ omul nu poate nimic kȳnoaute: Saș kȳ utiui ȳeea ȳe boi zȳeuȳ, saș kȳ nu utiuiȳ; dakt utiuiȳ ȳeea ȳe zȳeuȳ, ȳmeazȳ kȳ utiuiȳ ȳeba; dakt nu utiuiȳ ȳeea ȳe zȳeuȳ, n'abeuiȳ kȳbȳnt d'a ĩnkredinȳa, kȳ omul nu kȳnoaute nimic, kȳi nimeni nu poate ĩnkredinȳa ȳeea ȳe nu kȳnoaute.

Dilema nu este konkluzant, kȳnd permisele nu sȳnt sprijinite de rezonane temeinice. Trebȳeute a nu putea lȳa altȳ parte de kȳt una din ȳele doȳ propoziȳe. ȳmeazȳ mai kȳ seamȳ a fi ĩn pazȳ spre a nu se ĩntoarȳe dilema ĩmpotriva ȳedȳi ȳe o ĩntrebuȳeazȳ.

§. III.

Dilema

Dilema este un argument compus din propoziții deopotrivă hotărâtoare împotriva părților adverse. În dilemă după ce s-a împărțit totul în părți urmează a concluziona din tot ceea ce s-a concluzionat la fiecare parte.

Cea mai însemnată regulă a dilemelor, zice un autor, este ca să fie exact împărțită în toate părțile sale; căci dacă această clasificare este inexactă este dovada că și concluzia va fi inexactă.

Exemplu: Se răspunde Pironienilor care pretind că omul nu poate cunoaște nimic sau că știți ceea ce voi ziceți că știți sau nu știți; dacă știți ceea ce ziceți înseamnă că știți ceva; dacă nu știți ceea ce ziceți nu aveți cuvânt de a încredința că omul nu cunoaște nimic căci nimeni nu poate încredința ceea ce nu cunoaște.

Dilema nu este concludentă când premisele nu sunt sprijinite de rațiuni temeinice. Trebuie să nu se poate lua altă parte decât una din cele două produse. Urmează mai cu seamă a avea grijă. Spre a nu se întoarce dilema împotriva celui ce o întrebuițează.

§. IV.

Entimemyl. (Enthymemē)
ἐνθύμημα

Entimemyl de la greceute *ἐνθύμημα*, rîndire, este un silogism desăvârșit în *duxyl avelia* cel întrebvindează, dar nedesăvârșit în expresie, fiind că se suprimă una din propoziții ka kynokytz, dobeditz, ui foarte lesne d'a se înțelege.

Spre mîldz, George a înstrăinat toate bunurile sale, de ui avea o mulțime de creditori, prin urmare el a voit să înșele. Într'acest argument majora era, înstrăinarea tuturor bunurilor synosează skonul de a înșela, dar aceast majoră este lăsată afară ka îndestul de dobeditz.

Entimemyl este mai adesea întrebvinut de kît silogismyl; el animează kvîntarea ui și dă mai mult bioiune; el atrage plătirea auditorilor a kîtora iubire de sine se linryuauate lăsînd un ce pîtrunderilor a deskoneri.

§. V.

Eksemnlyl.

Eksemnlyl este un argument prin care ne-știne aplikz la o împrejurare nouă o hotărîre

§. IV.

Entimemul

Entimemul din grecescul *ἐνθύμημα*, gândire este un silogism desăvârșit în spiritul aceluia care îl întrebvindează, dar nedesăvârșit în expresie pentru că se suprimă una din propoziții [ea] fiind cunoscută, dovedită și foarte ușor de înțeles.

Spre exemplu George a înstrăinat toate bunurile sale deși avea o mulțime de creditori, prin urmare el a voit să înșele. În acest argument majoră era înstrăinarea tuturor bunurilor presupunând scopul de a înșela, dar acest lucru major este lăsat afară deoarece este prea dovedit.

Entimemul este mai des întrebvinut decât silogismul. El animă discursul și dă mai multă vioiciune. El atrage plăcerea auditorilor a căror iubire de sine se linguşește lăsând un ce pătrunderilor a descoperi.

§. V.

Exemplul

Exemplul este un argument prin care se aplică la o împrejurare nouă o hotărîre

dată asupra unei alte împrejurări, dar prin analogie, asemănare de la mult la puțin, de la puțin la mult, sau de la deopotrivă la deopotrivă, și identitate de rezon.

Eksemnlyd nu este o formă particulară de argument, ci numai un loc de argumentare de la cele similare la cele asemenea lor; în kit argumenturile trase de la eksemnlyd pot lua forma silogismului; adică inducției sau al entimemului.

Eksemnlyd este argumentul ce se întrebvințuează mai adesea în discuțiile chestiilor de drept. Legile Române autoriza pe jurisconsultul a face din eksemnlyd baza hotărârii lor.

Fiind că toate cazurile particulare nu pot fi prezente și cuprinse în legi; este de neapărat a se întinde la toate similitudinile noi, care înfrumusează aceleasi motive de hotărâre.

Nimic nu este mai folositor pentru înțelegerea regulilor generale de drept, decât eksemnlydurile care se sîrvesc spre a se autoriza, a se confirma sau a se modifica; că toate acestea trebuiesc a fi se se motivează unde se cuvine. Judecătorii sînt datorți a nu da părerea după legi, iar nu după similitudinile particulare. Eksemnlydurile nu se pot întrebvința de kit numai spre înțelegera regulilor trase din izvoarele legilor; întrucît

dată asupra unei alte împrejurări, dar prin analogie, asemănarea de la mult la puțin, de la puțin la mult sau de la egal la egal și de la identitate la rațiune.

Exemplul nu este o formă particulară de argument și numai un loc de argumente de la cele asemuite la cele asemenea lor încât argumentele trase de la exemplu pot lua forma silogismului, al inducției sau al entimemului.

Exemplul este argumentul ce se întrebvințuează cel mai adesea în discuțiile chestiunilor de drept. Legile Române autorizau pe jurisconsultul a face din exemple baza hotărârii lor.

Fiindcă toate cazurile particulare nu pot fi prevăzute și cuprinse în legi este necesar de a le extinde la toate spețele noi care înfrumusează aceleasi motive de hotărâre.

Nimic nu este mai folositor pentru înțelegerea regulilor generale de drept decât exemplele cu care se slujesc pentru a le autoriza, a le confirma sau a le modifica. Cu toate acestea trebuie să ști să se limiteze unde se cuvine. Judecătorii sînt datorți a-și exprima părerea după legi și nu după spețele particulare. Exemplele nu se pot întrebvința decât numai spre înțelegerea regulilor trase din izvoarele legislației întrucît

aceste reguli sînt îndestul de lămurite, trebuieu-
te a se opri.

§. VI.

Sofisma.

Mai întîi sîc cercetăm etimologia acestui
cuvînt, care trebuieu-
te a fi bine definit, fiind cî
sofisma este cel mai mare
duşman al logicii. Sofisma
vine de la greceşte σοφισμα,
ce se derivă de la σοφίζε, a
întrebuinţa, a născoci, a
mijloace; acesta este un
rezonament fin şi insinuant
capabil de a arunca în
sînuitor kanabil de a
arunca în rătăcire, şi care
nu are de kît anapene
adevărul. Tot de acolo
vine şi sofist, σοφιστής,
acela ce se sileşte a în-
şela prin rezonamente
însinuitoare, şi care
derivă de la σοφός înşelent.
În originea acest
nume înşelent, înşelut,
expert, şi se da filosofilor,
oratorilor; însă mai
la urmă ajunsese urî-
tos, şi kam sinonim
cu zicerea şarlatan, din
pricina abuzului de
declamaţi.

Cînd biklenia se află în
rezonamente, atît din
principiile sau premisele
nu sînt adevărate, sau
cînd din principiile şi
premisele adevărate se
trag consecinţe care nu-şi

aceste reguli sînt destul de lămurite, trebuieu-
te a se opri.

§. VI.

Sofismul

Mai întîi să cercetăm etimologia acestui
cuvînt care trebuie a fi bine definit fiindcă sofismul
este cel mai mare duşman al logicii. Sofismul vine din
greceşte σοφισμα şi derivă de la σοφίζε, a întrebuinţa,
a născoci cu mijloace viclene; acesta este un
raţionament fin şi insinuant capabil de a arunca în
rătăcire şi care nu are decît aparenţa adevărului. Tot
de acolo vine şi sofist σοφιστής, acela ce se sileşte a
înşela prin raţionamente insinuante şi care derivă de
la σοφός înşelent. La origine acest cuvînt înseamnă
înşelent, învăţat, expert şi se da filosofilor, oratorilor;
însă după aceea a ajuns urăcios şi cam sinonim cu
cuvîntul şarlatan din pricina abuzului de declamaţii
făcute cu bună ştiinţă.

Cînd viclenia se află în raţionamente atît din
cauză că principiile sau premisele nu sînt adevărate
sau că din principiile şi premisele adevărate se trag
consecinţe care nu-şi

aș urmarea, aceste rezonamenturi false devin sofisme sau paradoxuri.

În urma mai multor rezonamente învinate, este de mare folos a cunoaște născăla care este falsă: pentru aceea urmează a se obișnui spre a putea cu înlesnire a le deosebi una a le examina în parte; aceasta este cea dintâi și principala regulă. Singurul însă analizând bine totdeauna în ajutorul nostru, de vreme ce o cercetare iute și generală n-ar face decât să ne expună a fi mai totdeauna înșelați.

Acum să examinăm dacă sofisma se află în expresii sau în raportul ideilor și lucrurilor între ele.

Sofisma se află în expresii, dacă este brân ekibok sau br'o ambirvitate în termen: spre a ne feri de orî ce răzbiire, trebuente a substitua termenii proprii, lămuriri și bine definiți, în locul acelor expresii ambigue ce slujesc de maska răzbiirei.

Sunt ambirvitiți (expresii de două sensuri) nenumbate, și într-un astfel de grad încât după unii filosofi nu se află nici o zicere care să nu însemneze mai multe lucruri. Cu toate acestea toate ekibokurile se pot înțelege sunt două neamuri; kăci ele naskă sau de la o singură zicere sau de la mai multe împreună. O singură zicere

au urmarea, aceste raționamente false devin sofisme sau paradoxuri.

În urma mai multor raționamente înșirate este de mare folos de a cunoaște pe acela care este fals: de aceea urmează a se obișnui spre a putea cu înlesnire a le deosebi și ale examina în parte; acesta este cea dintâi și principala regulă. Singurul însă analizând bine totdeauna în ajutorul nostru de vreme ce o cercetare iute și generală n-ar face decât să ne expună a fi mai totdeauna înșelați.

Acum să examinăm dacă sofismul se află în expresii sau în raportul ideilor și lucrurilor între ele.

Sofismul se află în expresii dacă este echivoc sau vreo ambiguitate: spre a ne feri de orice rătăcire trebuie a substitui termenii proprii și bine definiți în locul acelor expresii ambigue ce slujesc de mască rătăcirii.

Sunt ambiguități (expresii cu două sensuri) nenumărate și într-un astfel de grad încât după unii filosofi nu se află nici un cuvânt care să însemne mai multe lucruri. Cu toate acestea toate echivocurile se pot înțelege sub două feluri: căci ele nasc sau de la un singur sau de la mai multe împreună. O singură zice-

re ne poate de multe ori arunca în rătăcire, ui aceasta este când mai multe lucruri sau mai multe persoane au aceeași denotație.

Sofisma este în raportul lucrurilor, când se deosebesc ideile care urmează să fie unite, sau când împereunnt cunoștințele ce ar trebui să fie despărțite; când se atribuiază unui lucru o calitate ca esențială, de vreme ce nu este de kît accidentală; kînd neutime nu înțelegem starea kistii, sau în sfîrșit kînd ia drept principiu o propoziție îndoioasă, ce nu koerțidează ky aceea ce boerite a demonstra. Toate acestea sînt niște greșite maniere de a rezona, de care nu se poate apăra de kît printr-o scumpă cercetare ui reflecție, singure mijloace de apărare.

Spre mai bună explicație iată două exemple:

Dacă zic: Platon este un filosof, sînt filosofi care sînt nemuritori, prin urmare Platon este nemuritor, aici fără îndoială nu este de kît o sofismă ui o aparență greșită de rezonament. Pentru ce? Premisele nu arată într'un kîm echivalent ceea ce arată konkluzia. A zice că Platon este un filosof, ui că sînt kîțui ba filosofi care sînt nemuritori, nu ba să zik că Platon este nemuritor; ar trebui ca kvaditatea de filosof konrîns în Platon, să konpinz ui kvaditatea de nemuritor, kon-

ne poate, de multe ori, arunca în rătăcire și aceasta este când mai multe lucruri sau mai multe persoane au aceeași denotație.

Sofismul este raportul lucrurilor când se deosebesc ideile care urmează să fie unite sau că împreună cunoștințele ce ar trebui să fie despărțite, când i se atribuie unui lucru o calitate ca fiind esențială de vreme ce nu este decât accidentală când nimeni nu înțelege starea chestiunii sau în sfîrșit când ia drept principiu o propoziție îndoioieică ce nu coincide cu aceea ce se vrea a demonstra. Toate acestea sunt niște maniere greșite de a raționa de care nu se poate apăra decât printr-o scumpă cercetare și reflecție singurele mijloace de apărare.

Spre o mai bună explicație iată două exemple.

Dacă zic: Platon este un filosof, sunt filosofi care sunt nemuritori, prin urmare Platon este nemuritor, aici fără îndoială nu este decât un sofism și o aparență greșită de raționament. Pentru ce? Premisele nu arată într-un mod echivalent ceea ce arată konkluzia. A zice că Platon este un filosof și că sunt filosofi care sunt nemuritori, nu înseamnă că Platon este nemuritor, ar trebui ca tocmai calitatea de filosof cuprînsă în Platon să cuprîndă și calitatea de nemuritor con-

form acestui principiu: ceea ce conține un lucru
ce nu îl conține un alt, conține și acela, de
unde filosoful conținut în Platon nu conține calita-
tatea de nemuritor.

Dacă în urmă zic: binele cel mai prețios
merită toată a noastră îngrijire; bogățiile sînt bu-
nurile cele mai prețioase, prin urmare bogățiile
merită toată îngrijirea noastră, iată încă o sofismă.
Konkluzia este adevărată cu premisele, aceasta este a-
deverat; dar una din premise este reșuită; adică
cea de al doilea; de unde nu konkluzia nu este
mai puțin reșuită. De vreme ce un adevărat re-
zonament, un rezonament logic n'are nimic de fals.
Logica fiind meșteșugul descoperirii adevărului,
n'are în vedere de kît adevărat, nu în întrebuin-
țează spre a lui descoperire de kît operații ade-
verate. Adevăratul rezonament nu primește de kît
propoziții adevărate, nu a căror konkluzie s'ar fie
adeverată cu premisele.

Numărul sofismelor este foarte însemnat;
noi însă ne vom mărgini la acelea numai care se
apropie mai mult de subiectul nostru.

1. Ambiguitatea termenilor, sau amfibologia pro-
vine, sau pentru că se află în rezonament
patru termeni în loc de trei; sau pentru că
termenul de mijloc s'ar ia de două ori în de-
osebite kînduri; sau pentru că este primitiv de

form acestui principiu ceea ce cuprinde un lucru care
îl cuprinde un altul, în cuprinde pe acela de unde
filosoful cuprins în Platon nu cuprinde calitatea de
nemuritor conform acestui principiu ceea ce cuprinde
un lucru care îl cuprinde un altul, îl cuprinde pe acela
de unde filosoful cuprins în Platon nu cuprinde
calitatea de nemuritor.

Dacă după aceea zic: binele cel puțin prețios
merită toată îngrijirea noastră, bogățiile sunt bunurile
cele mai prețioase, prin urmare bogățiile merită toată
grija noastră, iată încă un sofism. Concluzia este
legată de premisele acestea este adevărată; dar una
din premisele este greșită; adică cea de-a doua de
unde și concluzia nu este mai puțin greșită. De vreme
ce un adevărat raționament logic nu are nimic de
folos. Logica fiind meșteșugul descoperirii adevărului,
nu are în vedere decât adevărul și nu întrebuințează
spre a lui descoperire decât operații adevărate.
Adevăratul raționament nu primește decât propoziții
adeverate și a căror concluzie s'ar fie legată cu
premisele.

Numărul sofismelor este foarte însemnat, noi
însă ne vom mărgini la acelea care se apropie mai
mult de subiectul nostru.

1. Ambiguitatea termenilor sau amfibologia provine
sau pentru că se află în raționament patru
termeni în loc de trei; sau pentru că termenul de
mijloc s'ar ia de două ori în deosebite feluri; sau
pentru că este primitiv de

deosebite înțelesuri în amândouă premisele; să
în sfârșit pentru că termenii concluziei nu sînt
luați tot într'acel kîm în premise ca și în
konklyzie.

Bacon zice asupra legilor; că ori ce
leguire ka s'îfie dreaptă trebuie să fie ho-
tărîtoare. Къѣ daka sirnaŭl dat de trîmbiț
ar fi îndoios, vine s'ar pregăti la război?
Dakъ porynka datъ de lege ar fi ekișokъ,
vine s'ar dispoza să se supune? Aua dar mai
înainte de a loși trebuie a da de uitire; a-
ceasta este yn adebъr neskimbat; cea mai bu-
nă leguire este aceia kare nu lasă nimik la
arbitrervl judekъtorvlyŭ, de unde urmează că
acest avantaj nu poate rezulta de kît din a ei
certitydъ (hotărîtoare).

Legile în doz kînyrî sînt nexotrîtoare,
kъnd nu sînt skrise, să kъnd sînt skrise într'yn
kîm întynekos ui ky doz înțelesuri.

2. Neknownutynъ obiektylyŭ despre kare este bor-
ba. Această sofismă s'î în a dovedi împotrîba
adebъrvlyŭ yn ce ky totvl strein kostii să im-
prejytrreŭ în kare se află.

Eksemnlyrile sînt nenumărate kiar în des-
baterile ce aŭ lok între oameni: se disputea-
ză ky aprindere, ui adesea ori ky, prekvu-
tare de a nu se înțeleg. Patima să reaș

deosebite înțelesuri în amândouă premisele sau
în sfârșit pentru că termenii concluziei nu sunt
luați în același fel în premise ca și în concluzie.

Bacon zice că ori ce leguire ca să fie
dreaptă trebuie să fie hotărîtoare. Căci dacă
semnalul dat de trîmbița ar fi îndoios cine s-ar
pregăti de război? Dacă porunca dată de lege ar
fi echivocă cine ar fi dispus să se supună?
Așadar mai înainte de a lovi trebuie să anunți,
acesta este un adevăr neschimbat; cea mai bună
lege este aceea care nu lasă nimic la arbitrarul
judecătorilor de unde urmează că acest avantaj
nu poate rezulta decât din certitudinea ei
(hotărîtoare).

2. Necunoașterea obiectivului despre care este
vorba. Acest sofism care stă în a dovedi
împotriva adevărului un ce cu totul străin
chestiunii sau împrejurării în care se află.

Exemplele sunt nenumărate chiar în
dezbaterile ce au loc între oameni: se distanțează
cu aprindere și adeseori cu precugetarea de a nu
înțelege. Patima sau reaua

kredință, face ca să atribuieze protibnikului
său un ce care este departe de al său sen-
timent, spre al combate ku mai mult folos,
sași kăi înmătează konsekvenciile ce lui înki-
pveute kă ar putea trage din a sa doktrină,
ku toate kă el nu le înkvbiințează ui le tr-
rădveute.

Astfel spre eksemplu: filosofii au prii-
mit kă nu eksistă de kî în sințyr prințip a ty-
tylor dukryilor; n'ar fi înbderat kă el for
să dea un alt înțeles syjetului ce lui aș pro-
pus, fiind akum să pretinză kă aș înțeles prin-
țipul din kare aceste dukryi sînt komnye, de
breme ce atuncă n'a boit să kynoaskă de kî
un sințyr ui unik prințip de la kare toate
dukryile lui aș tras orișina lor ui kare nu
este de kî însuși Dumnezeu.

3. Petiția de prințip. Această stă în a presy-
pune de adeșțrat ceea ce se află înkă în ke-
stie, sași a răsnynde în deosebiți termeni tot
aceeaui desne ceea ce se vorbește; prekvu,
întrebînd: ce este o atârdisire, auși răsnynde
kă este akția prin kare cineva atârdiseste;
este înbderat kă prin deosebiți termeni a-
răt tot acela ce se află în kestie. ФѢРЪ а о
хотѣи.

Sorityl, adikț silogismu rērmēdit. Acesta kon-

credință face ca să atribuie potrivnicului sau un ce
care este departe de sentimentul său spre a-l
combate cu mai mult folos, sau că îi impută
consecințele ce își închipuie că ar putea trage din
doctrina sa cu toate că el nu le încuviințează și le
neagă.

Astfel de exemplu filosofii au primit că nu
există decât un singur principiu al tuturor lucrurilor,
n-ar fi invederat că ei vor să dea un alt înțeles
subiectului care și l-au propus, venind acum să
pretindă că au înțeles principiul din care aceste
lucruri sunt compuse, de vreme ce atunci n-a voit
să cunoască decât un singur și unic principiu de la
care toate lucrurile și-au tras originea lor și care nu
este decât însuși Dumnezeu.

3. Petiția principi. Aceasta constă în a presupune într-
adevăr ceea ce se află încă în chestiune sau a
răspunde în deosebiți termeni tot aceeași despre
ceea ce se vorbește. Întrebând: ce este o
atârdisire, aș răspunde că este acțiunea prin care
cineva atârdiseste; este adevărat că prin deosebiți
termeni arăt tot ceea ce se află în chestiune fără a
o hotărî.

Soritul, adică silogismul restrâns. Acesta con-

sistă a lera mai multe propoziții adevărate kv un me-
teuriu uio finețu deosebită spre a konduce p'aceia
ce le primesc lesne a trage dintr'însele conse-
kvențele cele mai greuite. Spre niddyn asemenea
argument este acela al lui Temistokly: Toată Gre-
cia se supune Atenienilor, Atenienii se supun mie,
cș mș synviș nebestei, nevesta mea se supune ne-
potului meș; prin urmare toată Grecia se supune
nepotului meș. Pergla cea mai sigură a urma în
cheretarea acestor feluri de silogismuri, este de
a le reduce la rezonamente mai simple, saș de a
forma mai multe silogismuri, de este trebuință
spre a le konsidera în deosebi.

Kv toate acestea soritul nu trebuie să fie
prenumărat între sofisme, kșy kind soritul nu este
o sofismă, este forma cea mai lămurită care se
poate întrebuința într'acest kaz. Soritul este un fel
de rezonament komuns de o urmare de propoziții,
din care propoziția a doa trebuie să explice a-
tributul celei d'întâi, cea de a treia să explice a-
tributul celei de a doa, cea de a patra atributul
celei de a treia mi astfel nînt în sfîrșit să a-
junge la konsekvența ce boemte a trage. Spre
niddr: boesk a dobedi kș cș skymni sint mizera-
bili; zik dar: Skymni sint plini de dorințe; cș ce
sint plini de dorințe sint linsiuș de multe lucruri;
cș ce sint linsiuș de multe lucruri sint mizera-

stă în a lega mai multe propoziții adevărate
cu un meșteșug și o finețe deosebite, pentru a
conduce pe aceia care le primesc lesne a trage
consecințele cele mai greșite din ele. De exemplu un
asemenea argument este acela al lui Temistocle:
toată Grecia se supune ateniienilor, ateniienii mi se
supun mie, eu mă supun nevestei, nevasta mea se
supune nepotului meu; prin urmare toată Grecia se
supune nepotului meu. Regula cea mai sigură a urma
în cercetarea acestor feluri de silogisme este de a le
reduce la raționamente mai simple sau de a forma
mai multe silogisme, de este trebuință, pentru ale
considera îndeosebi.

Cu toate acestea soritul nu trebuie să fie
prenumărat între sofisme pentru că soritul nu este un
sofism, ci este forma cea mai lămurită care se poate
întrebuința în acest caz. Soritul este un fel de
raționament compus de o urmare de propoziții din
care propoziția a doua trebuie să explice atributul
celeii dintâi, iar cea de-a treia să explice atributul
celeii de-a doua, cea de-a patra atributul celeii de-a treia și
tot așa până în sfârșit se va ajunge la consecința ce
voiește a trage. De exemplu: vreau să dovedesc că
cei scumpi sunt mizerabili și spun: scumpii sunt plini
de dorințe, cei ce sunt plini de dorințe sunt lipsiți de
multe lucruri, cei ce sunt lipsiți de multe lucruri sunt
mizera-

bidk. Iată un bun sorit; propozițiile sînt derate, una esndikъ pe cea-laltă, mi ajunge la o adevărată konklyzie; de vreme ce dakъ soritul este greșit, nu poate ajunge la nici o konklyzie, saș kъ ajunge la una greșită duntъ kym mai în sus am avut o-kazie sъ vedem:

Să ne întoarcem iarăși asupra sofismei însuși, asupra acestei idre atât de primejdioasă logiciei. Un autor, **Bentham**, o definează în kinvul următor.

„Se dă numire de sofism la fie ce argument întrebuițat pentru un scop de înșelăciune, la fie ce teorie destinată a produce opinii amăgitoare.“

Aristotel este cel dintâi autor ale căruiia vrbvyrî konvind чеba despre acest subiect. În kvrsvl tratatvlyî stă de logikъ, el dă o listă de argumentvri, la care se anlikъ această denominație.

În adevăr skonvul mърtyrisit acestor tratatvri asupra meutevrvlyî oratorii, este de a face kynoskvт lekujide următoare: care sînt fрасvrido cele mai bune snpe aui kintira pricina? care sînt ideide saș kombinațiile de ideî cele mai pronvri de a face impresie asupra askvdtorilor mi a le da dispoziții faborabile skonvriilor tale qri kare ar fi aceste skonvri?

Bentham urmînd nikantvul stă analisъ asv-

bili. Iată un bun sorit. Propozițiile sunt legate, una explică pe cealaltă și ajunge la o adevărată concluzie. Dacă soritul este greșit nu poate ajunge la nici o concluzie sau că ajunge la una greșită după cum mai în sus am avut ocazia să vedem:

Să ne întoarcem iarăși asupra sofismului însuși, asupra acestei idei atât de primejdioasă logicii. Un autor, **Bentham**, o definește în felul următor.

„Se dă denumirea de sofism la orice argument întrebuițat pentru un scop de înșelăciune la orice teorie destinată a produce opinii amăgitoare.“

Aristotel este cel dintâi autor ale cărui opere cuprind ceva despre acest subiect. În cuprinsul Tratatului său de logică, el dă o listă de argumente la care se aplică această denominație.

Într-adevăr scopul mărturisit al acestor tratate despre arta oratoriei este de a face cunoscute lecțiile următoare: care sunt frazele cele mai bune pentru a-și câștiga pricina? care sunt ideile cele mai propice de a face impresie asupra ascultătorilor și ale da dispoziții favorabile scopurilor tale oricare ar fi aceste scopuri?

Bentham urmînd picanta sa analiză asu-

pra sofismelor politice și parlamentare le împarte mai întâi în patru, considerând destinația și scopul lor special.

1. Sofisme de autoritate, cuprinzând personalitățile laudative. Argumentul principal constă în a chema autoritatea sub deosebitele sale forme, scopul este de a ompr orî ce rezonament.
 2. Sofisme de primejdie, cuprinzând personalități ofensate. Argumentul este bazat asupra tuturor felurilor de primejdie; scopul este de a depărta orî ce fel de desbatere.
 3. Sofisme dilatorii sau străgănitore. Argumentul constă în a deschide chestii netrebnice spre a întârzi din vreme, scopul este de a amâna desbaterea spre a fugi de dînsa.
 4. Sofisme de confuzie. Argumentul constă în generalități de departe și nehotărâte; scopul este de a produce în dușurî o astfel de confuzie, în kît sî nu poată avea mai nîrî o idee lămurită asupra subiectului din deliberație.
- Fiecare din aceste sofisme se mai pot subdiviza, după cum ele se adresează la patimi, la judecăți și la imaginație. Spre a fi mai lămurit și mai scurt în aceste subdiviziuni voi imita exemplul lui Locke și vom avea toate sofismele rînduite sub formele următoare:

1. Când un argument face apel la făcarnica mo-

sofismelor politice și parlamentare le împarte mai întâi în patru considerând destinația și scopul lor special:

1. Sofisme de autoritate cuprinzând personalitățile laudative. Argumentul principal constă în a chema autoritatea sub deosebitele sale forme. Scopul e de a ompr orice raționament.
2. Sofisme de primejdie cuprinzând personalități ofensate. Argumentul e bazat asupra tuturor felurilor de primejdie. Scopul e de a îndepărta orice fel de dezbatere.
3. Sofisme dilatorii sau străgănitore. Argumentul constă în a deschide chestiuni netrebnice spre a câștiga din vreme. Scopul e de a amâna dezbaterea pentru a scăpa de ea.
4. Sofisme de confuzie. Argumentul constă în generalități deșarte și nehotărâte. Scopul este de a produce în spirite o astfel de confuzie încât să nu poată avea mai nici o idee lămurită asupra subiectului aflat în deliberare.

Fiecare din aceste sofisme se mai pot subdiviza, după cum ele se adresează, la patimi, la judecăți și la imaginație. Spre a fi mai lămurit și mai scurt în aceste subdiviziuni voi imita exemplul lui Locke și vom avea toate sofismele rînduite sub formele următoare:

1. Când un argument face apel la făcarnica mo-

destie, 2. la sup̃erstiție, 3. la prieteuvr, 4. la
frict, 5. la vr̃z, 6. la nism̃z, 7. la ord̃in, 8.
la tr̃ind̃r̃bie, 9. la tr̃ṽfie, 10. la zṽdekat̃z,
11. la im̃agiñație.

Acastă sofismă sa-Ń falsă rezonant este
întrebuŃat de toate clasele, de toate profesiile
supra sloboda tatytor natimilor.

Asfel fiind uni care, fiind obicnuia a trbi
din abzyur, steir imnotriaba or ktrv progres ui
inobaiur, svbt yn pretekst de ordin leral, sure a
proteja ui svbuine printr'acea sofimr destyl de
fine, interesul lor partikolar.

§. VII.

Παραδοκσυλ

Această zicere vine de la grecește, de la *ωρα*, înșurubit, și *δοξα*, părere; și însemnează în *Δικη* curat, neamăntat; în *παράδοξι* este o propoziție înșurubită obișnuită *πάρει*, ea este kontradiktorie sa *φαι* în aparență; de și de multe ori keste adeșurată despre fondă, se poate *πρ*ea *ε*xtraordinară; *συστ* acest raport nu mai, fiind că reprezentează o idee nouă; și neînțeleasă, îndată de *βυλ*. *Συστ* *Δι* *Γαλιλ*, ad *Δι* *Κοπ*ernik; *α*trakia *Δι* *Ν*ewton; *με*thody *Δι* *Δ*e-

destie, 2. la superstiție, 3. la prietenie, 4. la frică, 5. la ură, 6. la pizmă, 7. la ordin, 8. la trândăvie, 9. la trufie, 10. la judecată, 11. la imaginație.

Aceste sofisme sau false raționamente sunt
întrebuințate de toate clasele, de toate
profesiile pentru slujba tuturor patimilor.

Astfel sunt unii care fiind obișnuiți a trăi din abuzuri strigă împotriva oricărui progres și inovații sub un pretext de ordin legal pentru a proteja și susține prin acel sofism destul de fin, interesul lor particular.

§. VII.

Paradoxul

Acest cuvânt vine de la grecescul παρά împotriva și ὁμοῦ părere și înseamnă un lucru ciudat, neașteptat. Un paradox este o propoziție împotriva unei păreri generale, ea este contradictorie sau falsă în aparență deși de multe ori este adevărată despre fond și poate părea extraordinară sub acest raport numai fiindcă reprezintă o idee nouă; și neînțeleasă, îndată de vulg. Sistemul lui Galilei, al lui Copernic, atracția lui Newton, metoda lui De-

kart aŭ fost priibite la închevnt ka niute paradoksyri, în vrm̃ tot neamyl omenesk a trebyit s̃ se înkine acestor yenyri.

Ciceron, în tratatyl s̃y asupra prieteluyry-lyi, zice yn asemenea paradoks. Eksemplu: »Ky toat̃ a lor liñs̃, ei sint de fauy; ky toat̃ a lor s̃r̃ychie, ei sint în imbiluyryare, ui ceea ce este mai anebœ a zice, dyp̃ a lor moarte ei tr̃esk înk̃, atît de mare este respektyl, sybeniryi, k̃yña prietenilor lor.»

Este yn paradoks lyat în adeb̃trata sa aksenyie; dar dak̃ se însoyente sofismel, ui sybt pretext de a krea o idee noṽ, ny d̃ în cheretarea rezonylyi de kît o idee r̃yrychit̃, imbr̃ykat̃ ky o form̃ mai mylt saŭ mai nyuin brilant̃; dak̃ deyenereaz̃ în obicei ui într'yn kin în manie, atyñy paradoksyi este cel mai mare br̃ymaui al loyicel, biyiy senytoasel yudek̃yui ui adesea a drent̃yui, yn meteor am̃yitor. adesea atraye pe cel ce prefer̃ pomposyl solidityel, n'acel se iybesk mai bine a str̃lychi de kît a îndupleka, a se adresa patimilor ui imayinayii, de kît yudek̃yui ui înyedenyivnel.

cart au fost privite la început ca niște paradoxuri, apoi toată lumea a trebuit să se închine acestor genii.

Cicero, în tratatul său asupra prieteniei, ne spune un asemenea paradox: "Cu toată lipsa lor, ei sunt de față; cu toată sărăcia lor, ei sunt bogați și ceea ce este mai greu de spus, după moartea lor ei trăiesc încă, atât de mare este respectul, amintirea, căința și prietenia lor".

Este un paradox luat în adevărata sa accepție, dar dacă se adaugă sofismului și sub pretextul de a crea o idee nouă nu dă în cercetarea raționamentului decât o idee retrăită, îmbrăcată cu o formă mai mult sau mai puțin strălucitoare. Dacă degenerează în obicei și într-un în manie, atunci paradoxul este cel mai mare dușman al logicii, un viciu al unei judecăți sănătoase și adesea al dreptății, un meteor amețitor, adesea atrage pe cei ce preferă pomposul solidității, nu acei se iubesc mai bine a străluci decât a îndupleca, a se adresa patimilor și imaginației decât judecății și înțelepciunii.

КАП III.

АРГУМЕНТЫ ЛЕГАЛЕ.

§. I.

Argumentul Definiției.

Acum nu vom trata de kî argumenturile care sînt mai ky deosebire întrebîndu-se în desbaterile judecătorești. Nu este îndoială că dialectica legală nu poate primi toate formele de a rezona, de a argumenta care sînt ui ale dialecticei ordinare; pricina însă este că aici noi nu voim să reproducem ceea ce se poate rîsi în toate vorbărele de logică.

Obiectul argumentului definiției este de a trage consecvențe dintr-o definiție.

Ce este o definiție? După ce karaktere o poate cunoaște cineva?

A da o definiție nu este alt-veștă de kî a face kynoskyt sensul unei ziceri prin mijlocul altor mai multe ziceri care sînt nu fie sinonime.

Scopul definițiilor este de a da idei lă-

Cap III.

ARGUMENTE LEGALE

§. I.

Argumentul definiției.

Acum vom trata argumentele care sunt mai deosebite și sunt întrebînd în dezbaterele judecătorești. Nu este nici o îndoială că dialectica legală nu poate primi toate formele de a rezona și de a argumenta care sunt și ale dialecticii obișnuite. Pricina însă este că aici noi nu vrem să reproducem ceea ce se poate găsi în toate operele de logică.

Obiectul argumentului definiției este de trage consecințele dintr-o definiție.

Ce este o definiție? După ce trăsături o poate recunoaște cineva?

A da o definiție nu este altceva decât a face cunoscut sensul unui cuvânt prin intermediul altor cuvinte care să fie sinonime.

Scopul definițiilor este de a da idei lă-

murite uii analitice *дыкурылоу* че newtine *иуи* про-
пуне de a eksndika.

Astfel nimik nu este mai prețios de kît o
definiție eksaktă; dar iarăși nimik nu poate fi mai
greș. Să ne silim dar a arăta de unde se trag uii
în ce kîp se formează.

Definițiile se răscesc prin analiză, kînd eksa-
minăm un *дыку* ky bунă *дыаре* aminte în toate păr-
țile sale, uii ne kare îl reducem la cele d'întîi
ale *ды* prințipiuri. Ele se formează 1. Prin apro-
pieri uii komparații, kînd konsiderăm ky toată a-
tenția kybenită, ceea ce un *дыку* are de komyn
ky altul, uii ceea ce are de deosebî; 2. Prin ab-
strakția saș depărtarea unor împrejurări; 3. Prin
skimbarea acestor însuși împrejurări; 4. Printr'a lor
komplikauje.

Eksemnly. Kînd bțzŷ doi oameni kymptînd
uui bînzînd, uii ymezŷ toate mișcățile lor în toate
detailurile lor, fak bțrare de seamă, kă unu din ei
dă chely-l-alt un *дыку* despre kare s'aŷ înboit,
mijlocind o sumă pentru kare asemenea s'aŷ înboit,
uui printr'acest analiză dobîndeskŷ o idee lămyrită
despre kontraktul de bînzare.

Dakŷ în ymă nyŷ în komparație acest kon-
trakt de bînzare ky cele-lalte kontrakturi, înțederŷ
îndatŷ kă acela se aseamănă ky aceste-lalte în
înboirea rečiproktŷ uui înțedeasă de părțile kon-

murite și analitice ale lucrurilor ce îmi propun a le
explica.

Astfel nimic nu este mai important decât o
definiție exactă, dar iarăși nimic nu poate fi mai greu.
Să ne silim a arăta de unde se trag și în ce fel se
formează.

Definițiile se găsesc prin analiză, când
examinăm un lucru cu mare atenție pe toate părțile
sale și pe care îl reducem la principiile lui primare. Ele
se formează 1. Prin apropieri și comparații când
considerăm cu toată atenția ceea ce un lucru are
comun cu altul; 2. Prin abstracție sau depărtarea unor
împrejurări; 3. Prin schimbarea acestor împrejurări; 4.
Prin complicația lor.

Exemplu: când vezi doi oameni cumpărând și
vînzând și urmărești toate mișcărilor lor în mod
detaliat, observi cum unul din ei dă celuilalt un lucru
despre care s-au învoit mijlocind o sumă pentru care,
de asemenea, s-au învoit; prin această analiză se
dobîndește o idee lămurită despre contractul de
vînzare.

Dacă după aceea faci o comparație acest
contract de vînzare cu celelalte contracte, înțelegi
tranzacția și că se deosebește în fapt

traktante; ui kъ se deosebeute în aceasta, kъ чел d'întîiș cere neantîrat ka înboirea sъ kavte asupra y-nyî дукрѣ, kare sъ poate fi în comerуѣ, ui a къ-рѣяa proprietatea sъ poate fi strъmutatъ de la o persoanъ la alta mijlocуind o сумъ oare kare de banî¹⁾.

Akym fiind kъ suprimъ împrejurarea ynyî преуѣ în banî, боиѣ ahea definiуia kontraktъdъi în genere: kare este o konbenуie spre strъmutarea ynyî obiekt de comerуѣ.

Dakъ skimbind împrejurarea преуѣdъi, ui supposezъ kъ дукрѣ este strъmutat de la o mînъ la altъ, фъръ sъ mijlocеaskъ br'o platъ, rъsesk de-finiуia dъnii saș donauîi.

În sfîrșuit, dakъ auî mai adъora чеба ім-прежуръrî, spre midъr асeastъ: kъ дупъ yn sorok oare kare binzъtopъdъ iuî ba priimi дукрѣdъ restituind преуѣdъ, боиѣ ahea definiуia kontraktъdъi de remerat saș peskymъrare.

Kînd însъ леуеа însуuî dъ o definiуie а-тѣnъi, аргументъdъ dedъs, este ky mylt mai solid.

Kym poate чинеба аргумента de la o defi-ниуie, iatъ douъ екsemпlъrî.

¹⁾ Pesъltatъdъ асeastîi komparaуiî îmi dъ асeastъ definiуie: Binzarea este o konbenуie prin kare yn obiekt komersa-bil trece de la o persoanъ la alta nentъr o сумъ oare kare.

pentru că cel dintâi cere neapărat că învoirea să caute asupra unui lucru care să poată fi în comerț și a cărui proprietate să poată fi strămutată de la o persoană la alta prin mijlocirea unei sume oarecare de bani¹.

Acum fiindcă suprimând împrejurarea în care există un preț în bani voi avea definiția contractului în genere: care este o convenție spre strămutarea unui obiect în comerț.

Dacă schimbând împrejurarea prețului și presupunem că lucrul este strămutat de la o mână la alta fără să negocieze vreo plată găsesc definiția daniei sau donației.

În sfârșit, dacă aș mai adăuga ceva împrejurării, de exemplu, că după un termen oarecare vânzătorul își va primi lucrul restituind prețul, voi obține definiția contractului de răscumpărare.

Când însă legea însăși dă o definiție atunci argumentul dedus este cu mult mai solid.

Cum poate cineva argumenta pornind de la o definiție reiese din cele două exemple.

- 1) Rezultatul acestei comparații îmi dă această definiție: Vânzarea este o convenție prin care un obiect comerciabil trece de la o persoană la alta pentru o sumă oarecare.

1. În dreptul Roman era vorba de a ști dacă o roabă fiindu-și în vremea însărcinării, trecea de sănătoasă sau bolnavă. Legile însă definesc boala în obicei, o afecțiune a trupului împotriva naturii, de unde se poate concluziona că boala nu constituie o stare de boală.....

2. Un institutor se poate socoti negustor? art. 1 din Condica de Comerț definește pe negustor: acela care exersează activități de negoț, și alți negoțuri ca o profesie a lor obișnuite; și tot aceea condică califică actul de comerț prin articolul: orice cumpărătură de bunuri sau mărfuri cu scop de vânzare, fie în natură, fie după ce le va lucra. Din aceste definiții rezultă clar că institutorul cumpărând bunuri și mărfuri pentru trebuințele pensionatului său nu face act de negoț, pentru că el nu revinde aceste lucruri școlarilor, dar ci de vânzare ca niște accesorii de instrucție.

Nu este însă totaceastă activitate pentru șeful de instituție care contractează o societate spre exploatarea pensionatului său și care publică această societate după formele prescise în condica de comerț. Astfel șeful de instituție definește negustor, și ca negustor se află sub autoritatea și atribuțiile tribunalului de comerț.

1. În Dreptul Roman este vorba de a ști dacă o sclavă vândută în timp ce era însărcinată, era considerată sănătoasă sau bolnavă. Legile însă definesc boala în obicei, o afecțiune a trupului împotriva naturii..... de unde se poate concluziona că a fi însărcinată nu constituie o stare de boală.....

2. Un institutor se poate socoti un negustor? Art. 1 din Condica de Comerț definește pe negustor ca fiind acela care exercită acte de negoț și alți negoțuri ca profesie obișnuită și tot aceea condică califică actul de comerț prin articolul: orice cumpărătură de bunuri sau mărfuri cu scop de vânzare, fie în natură, fie după ce le va lucra. Din aceste definiții rezultă clar că institutorul cumpărând bunuri și mărfuri pentru trebuințele persoanelor școlare nu face un act de negoț pentru că el nu revinde aceste lucruri școlarilor ci le folosește ca pe niște accesorii ale instrucției.

Nu este același lucru și pentru șeful de instituție care face contract cu o societate pentru explorarea pensionului școlar și care publică această societate după formele prescise în condica de comerț. Astfel șeful de instituție devine negustor și ca negustor se află sub autoritatea și atribuțiile tribunalului de comerț.

Aici singura fantă de asociație schimbă natura
 tipa exploatații unui pensionat într-un act de negoț.

§. II.

Argumentul Etimologic.

sau

Argumentul tras din etimologia sau deriva-
 ția zăcărilor.

Este firesc a fi, ca toate consecințele
 ce se trau în ajutorul unei pricini să fie deduse
 de la niște zăcări, a căror înțeles să fie hotărât
 prin mijlocul etimologic.

Etimologia are avantajul, fiind este bine în-
 trebuințată, de a aduce zăcărilor la adevăratul lor
 înțeles care este totdeauna cea mai bună definiție.

Este adevărat că adesea ori, este foarte
 greu de a găsi adevărata etimologie, și să găsim
 deosebită că un argument este foarte puternic pe cât
 vreme etimologia este nehotărâtă.

Prezumt și după ce am găsit adevărata etimologie,
 se poate întâmpla ca una din zăcări să
 fi primit un sens cu totul deosebit sensului său
 propriu. Argumentul tras din acea etimologie ur-
 mează neapărat să fie vicios.

§. II.

Argumentul etimologiei

sau

Argumentul provenit din etimologia sau
 derivația cuvintelor.

Este firesc a se vrea ca toate consecințele ce
 în ajutorul unei pricini să fie deduse de la
 niște cuvinte al căror înțeles să fie hotărât prin
 mijlocirea etimologiei.

Etimologia are avantajul, când este bine
 întrebuințată, de a aduce cuvintele la adevăratul lor
 înțeles care este totdeauna cea mai bună definiție.

Este adevărat că adeseori, este foarte greu a
 găsi adevărata etimologie și să observăm că un
 argument este fără putere pe câtă vreme etimologia
 este nehotărâtă.

Dar și după ce am găsit adevărata etimologie
 se poate întâmpla ca unul din cuvinte să fie primit un
 sens cu totul deosebit sensului său propriu.
 Argumentul provenit din acea etimologie urmează
 neapărat să fie vicios.

juriskonsvluji Pomanî întrebvinu a adesea a-
cest argument etimologic. Iatъ dovъ eksempluri.

1. Se numesk stъnnîi aceia kare trebvesk a ahea
o griзъ deosebitъ de lykryrî, ui kare sînt în-
datorauî, mai mylt de kît slyuile lor, de a pri-
berca mai de aproape la a lor pъstrare de
ui sînt lor înkredinyate. De la zicerea stъ-
nnî saŷ (Magister) deriъeazъ 'zicerea mari-
strat; ppekym ui ppecentor bine de la prae-
cipere (a înbъa), iatъ kym juriskonsvlyl Ul-
nian deriъъ prin etimologie îndatoririle per-
soanelor despre kare vorbёute.

Tot acest juriskonsvlt mai zice kъ zice-
rea fьrtiuar saŷ (furtum) bine de la furvo,
adikъ nerry, pentъy kъ fьrtiuarvyl se face
în sekret ui ne întynerek. De unde singura
intenyie de a face yn fьrtiuar ny poate da
nymirea de xouŷ. (Iatъ înkъ o konsekyenyъ
trasъ din etimologie.)

O obserbayie este de фькыт asypa interpre-
tayii gramъtychewîi ui etimologikъ: Dakъ ar trebvi
съ se ppefereze interpretayii loqичewîi, kare ar
prodъche o solъyjie kontrarie?

Kind amîndorъ interpretayiiile konkьrъ supе
a ne face kynoskыt aceleawî obiekte, solъyjie este
desne. Fьreskыl înyeles al zicerylor фийnd tot a-
celeawî ky al deqivirei, este îndestvyl dьxylyi supе

Juriconsulţii romani întrebuiţau foarte des
acest argument etimologic. Iată două exemple:

1. Se numesc stăpâni aceia care trebuie să aibă o
grijă deosebită mai mult decât slugile lor de a
supraveghea păstrarea lor cu bine. De la
cuvântul stăpân (magister) derivă cuvântul
magistrat, precum şi perceptor vine de la
praecipere (a învăţa); iată astfel cum juriconsultul
Ulpian descrie prin etimologie îndatoririle
persoanelor despre care vorbeşte.

Tot acest juriconsult mai zice că şi cuvântul
furtişag (furtum) vine de la furvo adică negru,
pentru că furtişagul se face în secret şi pe
întuneric. De unde intenţia singură de a face un
furtişag nu poate da numirea de hoţ (Iată încă o
consecinţă a etimologiei).

O observaţie este de făcut asupra interpretării
gramaticii şi etimologiei. Dacă ar trebui să se prefere
interpretări logice, care ar presupune o soluţie
contrarie?

Când amândouă interpretările conduc spre a
face cunoscute aceleaşi obiecte soluţia este uşoară.
Înţelesul firesc al cuvintelor fiind acelaşi cu al legii
este suficient spre

a se konbinje de adeštr. Dar kînd ele nu konkv-
reazt, adikt kînd sensurile sînt opozite, ne kare
din dovŭ se îndatoreazt judekătorul a lua în bŭ-
rare de seamă? Este dobedit kŭ numai boinça le-
guitorylŭ face leguirea iar nu zicerile, kare nu
služesk de kit a o manifesta. Aua dar totdayna
de kite ori este o deosebire între sensul termenilor
ui în ceea ce leguitoryl a boit sŭ înțeleaŭt, ur-
meazt ka judekătorul pŭrŭsind termeni leguirei,
sŭ se apledhe kv toatŭ atenția čerutŭ supre desko-
perirea adeštratylyŭ sens al leguirei.

§. III.

Despre argumentul tras din înuiŭrirea termenilor.

Adesea ori rîndirea în kare sînt eksivse
saŭ skrise deosebite obiekte, služeauate a eksnlika
intenuja leguirei, saŭ boinça dietasylyŭ (dispo-
zantylŭ)

De multŭ ori se poate traŭe o konsekven-
čŭ din rîndveada titlyrilor de kare se konpune o
leguire, astfel în kit ceea ce se xotŭraute în čel
d'întilŭ, trebveute pŭzit ui obserbat înainte de ceea
ce se xotŭraute în čel de al doilea.

Asemenea trebveute a se lua în bŭrare de
seamă ui rîndyl în kare se aflŭ klasate mai mult

a se convinge de adevăr. Dar cînd ele nu
concurează, adică cînd sensurile sunt opuse pe care
din două se îndatorează judecătorului a lua în
vedere? Este dovedit că numai voința legiuitorului
face legea, iar nu cuvintele care nu folosesc decît a o
manifesta. Așadar totdeauna de cîte ori este o
deosebire între sensul termenilor și în ceea ce
legiuitorul a voit să înțeleagă, urmează ca judecătorul
părăsind termenii legiuirii, să se aplice cu toată atenția
cerută spre descoperirea adevăratului sens al legii.

§. III.

Despre argumentul tras din înșiruirea termenilor

Adeseori ordinea în care sunt expuse sau
scrise diverse obiekte, folosește pentru a explica
intenția legii sau voința *dietășului* (dispozantului).

De multe ori se poate trage o consecință din
rînduiala titlurilor din care se compune o lege, astfel
încît ceea ce se hotărăște în primul rînd trebuie păzit
și observat înainte de ceea ce se hotărăște în al
doilea rînd.

De asemenea, trebuie să se observe și rîndul
în care se află clasate mai multe persoane și mai mul-

te persoane uii mai multe lăscare într'un lărat oare
kare, în kît prerogatiua sîc fie în fațorvîl celor
d'întîi.

Spre pildă. Un testator lăscare kv lărat v-
zuvvkvtyl vneî pîrvî de pîmînt lăv Tiție uii lăv
Meșie, spre a se bucura pe rînd fie kare kîte doi
ani. La întrebarea fîkvty, kare din doi se va bu-
cura întîi, o leqvire Romană se deklară în fațor-
vîl lăv Tiție, svbt kvșînt kv este cel d'întîi.

§. IV.

*Despre argumentul tras din cele cuprinse într'o le-
qvire pîntv cele ce nî sînt. (à contrario sensu).*

O leqvire indulgentă pîntv niște fapte trecute
trekvte, vîmează nerrevit a le apîra uii pe fiitor.
Unde legea porvnceute pedepsă, nî poate împune
înt'aceeașv breme uii rîșnlatv. (Acestea înqvderîn-
dvse tot d'avna pîntv sensvî kontrariî).

Kondika civîlă franțeză zîce: „kv aktivîle
fîkvte de nevastă fîrv boea bîrvbatvîv, kîar kînd
ar fî fîkvte kv autorizavîa judekvîi, nî îndatorea-
ză bînvîrîle bîrvbatvîv; de unde vîmează kv, fiînd
fîkvte pîntv utîrea uii boea lăv, se îndatorează uii el.

Este înșbederat kv, în toate kazvîrîle, sensvî
kontrariî este tot înqvdesvîl propozițîi pîntvînale,

te lucruri într-un legat oarecare încât prerogativele să
fie în favoarea celor dintîi.

Spre pildă: un testator lăscare cu legat
uzufructul unei părți de pămînt lui *Tiție* și lui *Mevie*
pentru a se bucura pe rînd fiecare cîte doi ani. La
întrebarea pusă, care din cei doi se va bucura primul,
o legiure romană se declară în favoarea lui *Tiție* sub
cuvînt că este primul.

§. IV.

Despre argumentul tras din cele cuprinse într-o lege pentru cele ce nu sunt (à contrario sensu)

O lege indulgentă pentru niște fapte trecute
urmează negreșît că le apără și pe viitor. Unde legea
poruncește pedeapsă nu poate impune în același timp
și o răsplată (Acestea înțelegându-se totdeauna prin
sensul contrariu).

Condica civilă franceză zîce „că actele făcute
de nevastă fără voia bărbatului chiar dacă ar fi făcute
cu autorizația judecătîi nu îndatorează bunurile
bărbatului, de unde urmează că fiînd făcute prin știrea
și voia lui se îndatorează și el.”

Este învederat că, în toate cazurile, sensul
contrar este tot înțelesul propozițîi pîntvînale,

însă într'un kîm înbîers pentru cele necuprinse în-
tr'însa. Legea Iulia din dreptul Roman, konprinzînd
femeia dovedită de adultery nu poate fi priimită
de martor, de unde prin argumentul în sens kon-
trariu putem konkluzia kă după drept în de obiute
sînt priimate.

Kînd neutîine cunoaște pe cei ce se bu-
cură de drepturile lor, urmează a cunoaște și
pe cei ce nu se bucură; și kare se află sub puterea altuia.

Ku toate acestea acest mod de a argumenta
este adesea ori șirios. Toți juriskonsulți sînt de
părere kă argumentul în sens kontrariu nu trebuie-
tute nici odată a fi întrebvinuțat spre a trage o
konsekvență, pentru abrogarea (desființarea) unei le-
gii; să modificarea unei pînt dintre o lege ob-
ștească.

Spre pildă. O lege franceză zice: kă
akujă spre a strika un kontrakt, nu este priimită
îmnoțirea unei șinzării de drepturi de moutenire,
făcîndu-se fîklenie de către unu din părtaui,
celor-1-alui. Se face akum întrebare kum ar trebui
să urmeze în kazul kînd șinzarea s'ar fi făcînd y-
nui strein? Aiui argumentînd prin sensul kontrariu,
ar urma kă akujă spre strikare s'ar fi priimită;
această konkluzie însă n'ar fi eksaktă. Argumen-
tația în sens kontrariu este neeksaktă mai ku sea-

însă într-un fel invers pentru cele necuprinse în ea.
Legea Iulia din dreptul roman cuprinde că femeia
dovedită de adulter nu poate fi primită ca martor, de
unde prin argumentul în sens contrariu putem
concluziona că după drept de obicei sunt primite.

Când neștine cunoaște pe cei ce se bucură
de drepturile lor urmează a cunoaște și pe cei ce nu
se bucură și care se află sub puterea altuia.

Cu toate acestea acest mod de a argumenta
este adesea ori vicios. Toți juriconsulții sunt de părere
că argumentul în sens contrar nu trebuie niciodată să
fie întrebvinuțat pentru a trage o concluzie pentru
abrogarea unei legi; sau modificarea unui punct dintr-o
lege obștească.

Spre pildă: O lege franceză zice că acțiunea
pentru a strica un contract nu este primită împotriva
unei vânzări de drepturi de moștenire făcută fără
viclenie de către una din părți către cealaltă. Se face
acum întrebare cum ar trebui să urmeze legea în
cazul când vânzarea s-ar fi făcut unui străin? Aici
argumentînd prin sensul contrar ar urma ca acțiunea
spre stricare să fie primită. Această concluzie însă n-
ar fi exactă. Argumentația în sens contrar este
inexactă mai cu sea-

мъ kind este trasă dintr-o dispoziție în care legiuitorul se ocupă de obiecte care n'au nimic de comun cu acela al consecvenței și la care negreșit să ajungea prin acest fel de argument. Căci care este obiectul acestei legi, negreșit că nu este alta decât a curma starea de neîmpărțire între comouitenitori, și că făcându-se această vânzare la un străin efectul este tot același, căci împărțirea urmează a rezulta dintr'aceasta.

§. V.

Despre argumentul tras din cele asemănate.

Acest argument consistă în a aplica la un caz neprevăzut regula dată pentru un caz asemănat lui, pentru că rezonul de a hotărî este tot același.

Fundamentul acestui argument se află în aceste două legi Romane, ce cuprind: că toate cazurile particulare nu pot fi cuprinse în legi și în consultările senatului; dar când sensul acestora este lămurit într-o pricină, judecătorul le poate aplica la pricini de același fel și același rezon, și prin urmare s'au dea hotărîrea. Căci, după jurisconsultul Ulpian, kind prabila s'a esnikat asy-

mă când este trasă dintr-o dispoziție în care legiuitorul se ocupă de obiecte care nu au nimic în comun cu acela al consecvenței și la care negreșit să ajungea prin acest fel de argument. Căci care este obiectul acestei legi, negreșit că nu este alta decât a curma starea de neîmpărțire între co-moștenitori și că făcându-se această vânzare la un străin efectul este același căci împărțirea urmează a rezulta din aceasta.

§. V.

Despre argumentul tras din cele asemănate.

Acest argument constă în a aplica la un caz neprevăzut regula dată pentru un caz asemănat lui pentru că rațiunea de a hotărî este aceeași.

Fundamentul acestui argument se află în aceste două legi Romane ce cuprind toate cazurile particulare nu pot fi cuprinse în legi și în consultările senatului; dar când sensul acestora este lămurit într-o pricină judecătorul le poate aplica la pricini de același fel și același raționament, și prin urmare să ia o hotărâre. Căci după juriconsultul Ulpian, când pravila s-a explicat asu-

pra unei materii, este o okazie favorabilă nădând a o întinde prin interpretare sau prin aplicare, la lucrurile sau la materiile ce au drept scop același folos.

De aici se vede că, spre a putea rezona de la un caz la altul, trebuie neapărat să fie un aceeași principiu, iar nu să ne mărginim numai la schimbarea felurilor, ci mai mult la identitatea rezonului, căci această identitate determină consecința și îi dă autoritatea de lege.

O lege română hotărâște: că femeia în vremea căsătoriei poate să ceară asigurarea zestrei sale de la bărbat, fiind zestrea amănunțată. Jurisconsultul întinde această lege într-un caz rezonat și la cazul când zestrea s'ar afla în mâinile soarelui, fiind că motivul este același.

§. VI.

Despre argumentul tras de la un caz la cazul contrariu.

În paragraful precedent am văzut, cum se trage o consecință de la un caz la altul asemenea celui dintâi. Peintre'acest argument rezonăm de la un caz la cazul contrariu. În adevăr aici se presupune că este o opoziție desăvârșită între două

pra unei materii este o ocazie favorabilă putând a o întinde prin interpretare sau prin aplicare, la lucrurile sau la materiile ce au drept scop același folos.

De aici se vede că spre a putea raționa de la un caz la altul trebuie neapărat să fie și aceeași pricină, iar nu să ne mărginim numai la asemănarea felurilor, ci mai mult la identitatea raționamentului, căci această identitate determină consecința și îi dă autoritatea de lege.

O legiuire română hotărâște că femeia în timpul căsătoriei poate să ceară asigurarea zestrei sale de la bărbat fiind zestrea amănunțată. Jurisconsultul întinde această lege într-un fel rezonabil în cazul când zestrea s'ar afla în mâinile soarelui pentru că motivul este același.

§. VI.

Despre argumentul tras de la un caz la cazul contrariu

În paragraful precedent am văzut cum se trage o consecință de la un caz la altul asemenea celui dintâi. Prin acest argument rezonăm de la un caz la altul contrar. Într-adevăr aici se presupune că este o opoziție desăvârșită între două

lykpyrî: atuncî numai se poate ierta de a trage o konklyzie de la existența unuia, lipsa celuiilalt și alt ui bîce berst.

Astfel în urma unei judecări ce ai pornit împotriva mea, s'a dat hotărîre prin care un lucru oarecare mi se însușește mie; tot printr'acea hotărîre acel lucru se hotărîște spre a nu'î mai fi în stăpînire.

§. VII.

Despre argumentul a fortiori.

Acest argument are mai multă putere de kît cel precedent; fiind cît presupune nu numai identitatea de rezon, dar rezioane mai puternice uî mai ky temeî spre a anlika deqvirea unvî kaz pre-bîzvt la un alt kaz asvura kîrvia deqvitorvî a tîkvt.

Spre mîddr, cel ce poate înstreina, ky atît mai mult poate a se înboi înstreinîrîi.

Cel ce poate porni o nîrb, ky kît mai bîrtos n'ar putea sî nu o porneaskî.

Un indibidiî dîvîr singvra a sa cerere uî boinvî, nu poate fi redvî de prabîrb în starea de rîsinîtor. Într'acest kaz akvîa trebveute a fi por-nîrb de bî'o rvdî, sa'v de soqvîl celî-l-alt. Aseme-

lucruri: atunci numai se poate ierta de a trage o concluzie de la existența unuia, lipsa celuiilalt și viceversa.

Astfel în urma unei judecări ce ai pornit împotriva mea s-a dat o hotărâre prin care un lucru oarecare mi se însușește mie; tot prin acea hotărâre acel lucru se hotărâște spre a nu-și mai fi în stăpînire.

§. VII.

Despre argumentul a fortiori

Acest argument are mai multă putere decît cel precedent; fiindcă presupune nu numai identitatea de raționamente mai puternice și mai cu temei spre a aplica legiuirea unui caz prevăzut la un alt caz asupra căruia legiuitorul a tăcut.

Spre pildă cel ce poate înstrăina cu atît mai mult poate a se învoi înstrăinării.

Cel ce poate porni o pîră cu cît mai vîrtos n-ar putea să nu o pornească.

Un individ după singura sa cerere și voință nu poate fi redus de pravilă în starea de risipitor. În acest caz acțiunea trebuie pornită de o rudă sau soțul celălalt. Aseme-

nea urmează dar mai cu deosebire despre cel ce ar fi să ceară însuși interdicția sa (oprirea tuturor drepturilor civile și de familie) în aceasta stă firească aplicație, că oprirea celui mult cuprinde și oprirea celui puțin.

Cu toate acestea, argumentul a fortiori se mărginește prin oarecare condiții și care sunt tot aceleași ca ale argumentului tras din cele asemănătoare, adică nu trebuie a rezona de la un caz la altul de cât numai când este același motiv de hotărâre.

Acest argument nu poate fi aplicat în cele ce sînt de strictă observație, precum este aducerea la îndeplinire a contractelor și a hotărârilor judiciare. Asemenea este și despre epitropul care ar fi autorizat să bînză, n'ar putea să ipe emanet, de ui aktul acesta din urmă este de mai puțină konsiderație de kît aktul de înstreinare.

§. VIII.

Despre argumentul tras din ekseziya pervalet.

Ekseziya konfirmă pervalet pentru toate kazurile fîr ekseziya. Iată una din cele mai hotărâtoare maxime pentru interpretația legilor. Asupra acestei maxime se bazează argumentul de-

nea urmează dar mai cu deosebire despre cel ce ar fi să ceară însuși interdicția sa (oprirea tuturor drepturilor civile și de familie) în aceasta stă firească aplicație, că oprirea celui mult cuprinde și oprirea celui puțin.

Cu toate acestea argumentul a fortiori se mărginește prin oarecare condiții și care sunt tot aceleași ca ale argumentului tras din cele asemănătoare adică nu trebuie a rezona de la un caz la altul decât numai când este același motiv de hotărâre.

Acest argument nu poate fi aplicat în cele ce sunt de strictă observație precum este aducerea la îndeplinire a contractelor și a hotărârilor judiciare. Asemenea este și despre epitropul care ar fi autorizat să vîndă nu ar putea să pună amanet deși actul acesta din urmă este de mai puțină considerație decât altul de înstreinare.

§. VIII.

Despre argumentul tras din excepția regulei

Excepția confirmă regula pentru toate cazurile fără excepție. Iată una din cele mai hotărâtoare maxime pentru interpretația legilor. Asupra acestei maxime se bazează argumentul de-

spre care ne este vorba. El consistă în a orîndui
 kъ yn kaz oare care ce se înfăpusează, întrъ în
 konsiderația perylei generale din desbatere, de bre-
 me ce nu se află konpins în ekseupie.

Spre nildă, yn dietașul lăsase printr'un le-
 rat kasa sa ky toate mobilele d'intrînsa, deosebind
 ky toate acestea argintăria și kondiciile sale de
 daraberi. Se face akym întrebare dakъ garderonul
 mortuylъ se konpinea în dispoziția testamentuylъ.
 Legea hotărâște kъ întrъ, fiind kъ, dietașul deo-
 sebind numai argintăria și kъruiile sale, toate ce-
 le-lalte obiecte trebuia să fie sokotite ka fьkînd
 parte din lărat.

Ky toate acestea argumentul tras din ekseu-
 pia perylei ar rămînea neaplikat kînd ar fi ase-
 mănare de rezonanțe între kazurile ky ekseupie și
 acolo ce sînt fьrъ ekseupie.

Legile Romane deklară kъ judecătorul o-
 rînduit ky o ceretare specială, nu putea s'o de-
 legeze altuia, afară numai la întîmplările dedin-
 st. Hotărînduse tot într'o vreme kъ această ekseu-
 pie trebuia să se aplike și la kazurile de boală,
 de slăbiciune și la alte asemenea.

De și yn kaz oare care nu este konpins
 într'o dispoziție ekseupională, se poate însă întîm-
 pla de a nu intra în konpinderea perylei generale,

spre care ne este vorba. El constă în a orîndui că un
 caz oarecare ce se înfăpusează intră în considerația
 regulei generale din dezbatere de vreme ce nu se află
 cuprins în excepție.

Spre pildă un dietaș lăsase printr-un legat
 casa sa cu toate mobilele din ea deosebind de toate
 acestea argintăria și condiciile sale de socoteli. Se
 pune acum întrebarea dacă garderoba mortului se
 cuprinde în dispoziția testamentului. Legea hotărâște
 că intră fiindcă dietașul deosebind numai argintăria și
 cărțile sale, toate celelalte obiecte trebuie să fie
 sokotite ca făcînd parte din legat.

Cu toate acestea argumentul tras din excepția
 regulei ar rămîne neaplicat cînd ar fi asemănarea de
 rațiuni între cazurile cu excepție și acelea ce sunt fără
 excepție.

Legile romane declarau că judecătorul numit
 cu o cercetare specială nu putea să o delege altuia,
 numai la întîmplările de lipsă. Hotărîndu-se tot într-o
 vreme că această excepție trebuie să se aplike la
 cazurile de boală, de slăbiciune și la altele asemenea.

Deși un caz oarecare nu este cuprins într-o
 dispoziție excepțională se poate însă întîmpla a nu
 intra în cuprinderea regulei generale,

kînd acest caz ar fi deosebit printr-o altă dispoziție.

§. IX.

Despre argumentul tras de la mai mare la mai mic.

Argumentul de la mult la puțin, este acela prin care se hotărăște că, avînd dreptul de a face pe cel mult, urmează de a avea dreptul de a face și pe cel puțin.

Această consecvență nu numai că este dreaptă, dar și firească, kînd cel mult și cel puțin sînt sprijinite de același rezon.

Acela care este în drept de a dăruia un obiect este în drept de a-l vinde și de a-l înstrăina.

Ce ar urma dacă un creditor ar fi acordat datornicului său facultatea de a da amanetul creanței? Se pune întrebarea dacă acest din urmă ar putea să-l vinde? Un jurist ar face următoarea distincție, și zice: săvîrșim facultatea de a da este exprimată în termenii generali, și atunci dreptul sau facultatea de a vinde este cuprinsă sau că voia dată este mărginită în favoarea unei persoane numite creditor, și atunci datornicul nu poate face dăruirea decât după cum i s-a dat voie.

Acela care are dreptul de a exercita o

cînd acest caz ar fi deosebit printr-o altă dispoziție.

§. IX.

Despre argumentul tras de la mai mare la mai mic

Argumentul de la mult la puțin este acela prin care se hotărăște că avînd dreptul de a face pe cel mult, urmează de a face și pe cel puțin.

Această consecință nu numai că este dreaptă dar și firească, cînd cel mult și cel puțin sunt sprijinite de același raționament (rezon).

Acela care este în drept de a dăruia un obiect este în drept de a-l vinde și de a-l înstrăina.

Ce ar urma dacă un creditor ar fi acordat datornicului său facultatea de a da amanetul creanței? Se pune întrebarea dacă acesta din urmă ar putea să-l vîndă? Un jurist ar face următoarea distincție și zice: sau că facultatea de a da este exprimată în termeni generali și atunci dreptul sau facultatea de a vinde este cuprinsă sau că voia dată este mărginită în favoarea unei persoane numite creditor, și atunci datornicul nu poate face dăruirea decât după cum i s-a dat voie.

Acela care are dreptul de a exercita o

akujie peedz pentru tot ce este în drept de a pretinde, poate într'aceeași, vreme a o eksersa numai pentru o parte.

Judecătorul ktrvia îi este slobod de a da jurământul, pentru tot, poate să dea numai un pentru o parte din acel tot.

Întorcînd regula kз чed че poate multul poate un puținul; găsim o altă regulă kare ne dă argumentul a kontrario; adikz, kз чed че nu este în drept de a face puțin nu este în drept de a face mult.

§. X.

Despre argumentul tras din motivele unei legiuri.

Motivele (sau pricinile) unei legiuri kare aș diktat o leguire fak parte din acea leguire. A kynoaute o leguire, nu ba să zikz a uti termenii, ci a kynoaute intenția che a prezidat la a sa konfekție. Argumentul tras din motivele unei legiuri trebyeute să aibz o mare aytoritare.

Nu eksistz nıch o leguire ftrz motive, de un vne opı ne este ky greș d'ale kynoaute, a cheastz însă împrejurare o pytem redyche mai mult slabei noastre înțelegeri, de kıt greuadei leguitorului.

acțiune reală pentru tot ce este în drept de a pretinde în aceeași vreme a o eksersa numai pentru o parte.

Judecătorul căruia îi este liber de a da jurământul pentru tot să dea numai și pentru o parte din acel tot.

Întorcând regula că cel ce poate multul poate și puținul; găsim o altă regulă care ne dă argumente a contrario; adică [că] cel ce nu este în drept de a face puțin nu este în drept de a face mult.

§. X.

Despre argumentul tras din motivele unei legiuri

Motivele (sau pricinile) unei legi care au dictat o lege fac parte din acea lege. A cunoaște o lege nu va să zică a ști termenii ci a cunoaște intenția ce a prezidat la a sa confecție. Argumentul tras din motivele unei legi trebuie să aibă o mare autoritate.

Nu există nici o lege fără motive de a ști uneori ne este cu greu de a le cunoaște această însă împrejurare o putem reduce mai mult slabei noastre înțelegeri decât greșelile legiuitorului.

Nu se cuvine a confonda motivele unei legiuri kv împrejurarea saŭ okazia ce ia dat naștere; această din urmă deuteantă într'un kin oare care ideea legiurii în duhyl legiutorului; adesea atîrnă de la întîmplare uî poate s'ă nu fie de o mare importanță. „Motivul legiurii este împreunărea tuturor principilor depărtate sau apropiate ce i-a dat naștere.”

Une ori mergem la motivele unei legiuri spre a întinde dispozițiile, uî alte ori spre a restrînge aceste dispoziții numai la cazurile pe care legiurea le-a prevăzut.

Trei reguli trebuie să fi observate kînd este vorba de a întinde aplicația unei legiuri.

1. Cazurile neprevăzute nu trebuie să aibă vreo împrejurare particulară care să poată opri aplicația exterioară a motivului logicii. De exemplu: împrumutătorul unui lucru spre întrebuițare nu poate, în temeiul unei legi care s-a făcut împotriva locatorului să ceară de la cel ce s-a împrumutat înaintea termenului hotărât prin convenție întoarcerea lucrului împrumutat sub pretext de o întîmplare neprevăzută pentru că poziția celui ce s-a împrumutat nu este ca aceea a locatorului; acesta primește un fel de despăgubire scăpînd de obligația plății chiriei; de vreme ce cel s-a

Nu se cuvine a confunda motivele unei legiuri cu împrejurarea sau okazia ce i-a dat naștere; aceasta din urmă deșteaptă într-un chip oarecare ideea legiurii în duhyl sufletul legiutorului; adesea atîrnă de o întîmplare și poate să nu fie de o mare importanță „Motivul legii este împreunărea tuturor principiilor depărtate sau apropiate ce i-am dat naștere”...

Uneori mergem la motivele unei legi spre a întinde dispozițiile și alteori spre a restrînge aceste dispoziții numai la cazurile pe care legiurea le-a prevăzut.

Trei reguli trebuie a fi observate cînd este vorba de a întinde aplicația unei legiuri.

1. Cazurile neprevăzute nu trebuie să aibă vreo împrejurare particulară care să poată opri aplicația exterioară a motivului logicii. De exemplu: împrumutătorul unui lucru spre întrebuițare nu poate, în temeiul unei legi care s-a făcut împotriva locatorului să ceară de la cel ce s-a împrumutat înaintea termenului hotărât prin convenție întoarcerea lucrului împrumutat sub pretext de o întîmplare neprevăzută pentru că poziția celui ce s-a împrumutat nu este ca aceea a locatorilor acela primește un fel de despăgubire scăpînd de obligația plății chiriei; de vreme ce cel s-a

împrumutat ky vn дькрь спре întrebvinuare ny priimeute nimik.

2. Interpretarea ekstansivă (ce se întinde) trebuie-ute a aduce yn rezultat хотѣитъ kare съ se poa-тѣ audika la kazyl че ne okynъ, ui kare pe-sydat съ debie d'a drentyl din motibyl de-uyirei.
3. În sfârșit trebuie-ute a depărta фѣтъ deosebire opѣ че interpretare ekstansivă, kînd ea este o-prită de leuyitor într'yn kin ekspres saъ pe tьkyte.

Spre înlensirea înțelegerii acestor peryly de mai sus pentry întinderea unei leuyirei la kazy-rile ale кѣрора motibyl sînt identice ky aceia а leuyirei, mai adьогѣм екземплыде ymътоаре din kondika чибилъ французскъ.

Бѣбать ui nebasta kontrakteazъ împreyntъ prin singyryl aktyl кѣстoriei, îndatorirea de a хрѣни, а îngrijî ui а креute konii lor leuyimъ. A-semena ui konii sînt datorѣ а da tatъly ui mymei lor пекым ui mowilor lor храна кыбиноаеъ, kînd se бор аѣла întrebvinuay. Aчeastъ leuyire s'a întins ui la пѣринѣ ui konii фиреутѣ, de ui dispoziция ei ny konpinde de kît ne чей leuyimъ, fiindъ kъ motibyl este ачелauи.

O altъ leuyire хотѣрауте, ka презумѣ de-ралъ, къ konilyl нѣskyt mai пуѣин de 300 zile

împrumutat cu un lucru spre întrebuițare nu primește nimic.

2. Interpretarea extensivă (ce se întinde) trebuie să aducă un rezultat hotărât care să poată aplica la cazul ce ne preocupă și care rezultă să devie de-a dreptul din motivul legii.
3. În sfârșit trebuie a depărta fără deosebire orice interpretare când ea este oprită de legiuitor într-un mod expres sau pe tăcute.

Spre înlesnirea înțelegerii acestor reguli de mai sus pentru întinderea unei legiuri la cazurile ale căror motive sunt identice cu acelea ale legii, mai adăugăm exemplele următoare din condica civilă franceză.

Bărbatul și nevasta contractează împreună prin actul căsătoriei îndatorirea de a hrăni, a îngriji și a crește copii lor legitimi. Asemenea și copii sunt datori a da tatălui și mamei lor precum și moșilor lor hrana cuvenită când vor fi solicitați. Această legiuire s-a întins și la părinți și la copii firești [naturali], deși dispoziția ei nu cuprinde decât pe cei legitimi fiindcă motivul e același.

O altă legiuire hotărăște că prezumția legală, că copilul născut mai puțin de 300 de zile

după desfacerea căsătoriei, este kynoskvt de zemislit înaintea desfacerei. Această dispoziție după cum se vede are în vedere starea copilului, legitimitatea sa și nelegitimitatea sa. Se întreabă dacă această dispoziție s-ar întinde la cazul unde ar fi vorba pentru dobândirea unei moșteniri. Spre a putea moșteni trebuie ca să existe în vremea deschiderii moștenirii; prin urmare cel zemislit există, și astfel se hotărăște din pricina identității motivelor, că ekstensiya sa și întinderea lui poate avea loc.

Cu toate acestea motivele unei legiuri hotărâtoare cu desăvârșire nu trebuie să se mai caute sau a fi prețuite mai mult decât există lămurirea textului: căci atunci și lucrurile cele mai sigure ar putea fi dărămate.

Am văzut în ce cazuri ne slujește acest argument a întinde dispozițiile unei legiuri; acum venim să vedem în exemplul următor când se întrebunțează spre a restrânge aplicația acestia numai la cazurile prevăzute.

O legiure romană pune îndatorire asupra celor ce se negustoresk cu dobitoace, de a face kynoskvt kynogestorylyi boalele și bițurile de care sînt atinse dobitoacele ce ei boesk și bînză, căci la din împotriboz bor și synny a le priimi îndărăt și a întoarce prețul. Se face întrebare

după desfacerea căsătoriei este cunoscut zămislit înaintea divorțului. Această dispoziție după cum se vede are în vedere starea copilului, legitimitatea și nelegitimitatea sa. Se întreabă dacă această dispoziție s-ar întinde la cazul unde ar fi vorba pentru dobândirea unei moșteniri. Spre a putea moșteni trebuie să existe la vremea deschiderii moștenirii; prin urmare cel zămislit există și astfel se hotărăște din pricina identității motivelor că extensia sau întinderea își poate avea locul.

Cu toate acestea motivele unei legiuri hotărâtoare cu desăvârșire nu trebuie să se mai caute sau a fi prețuite mai mult decât există lămurirea textului: căci atunci și lucrurile cele mai sigure ar putea fi dărămate.

Am văzut în ce cazuri ne slujește acest argument a întinde dispozițiile unei legi; acum venim să vedem în exemplul următor când se întrebunțează spre a restrânge aplicația acestia numai la cazurile prevăzute.

O legiure romană pune îndatorire asupra celor ce fac negustorie cu dobitoace de a face cunoscut cumpărătorului bolile și viciile de care sunt atinse dobitoacele pe care vor să le vîndă căci contrar vor fi obligați să le primească înapoi și a returna prețul. Se pune întrebarea

kare ɸy kavya ɸinalʼ aɸewitʼ leɸvirʼ. In yrmʼ,
pyrtarea neryuinatʼ a yneʼ ɸemeʼ anyme Karɸania
ɸe se inɸyɸina ky ɸledarea prɸinilor penty aluʼ,
dety nautere aɸewitʼ leɸvirʼ; iatʼ kare ɸy kavya
imnyʼsibʼ.

Eksemnly. Eptarea de datorie фѣктыт де кредитор даторныкылы фолосеуте уи не kezauы, даp пентру че? Фунд кѣ дакѣ кредиторылы у'ар поpн чепerea имуотрѣа kezauылы, ачест дин ырмѣ ар траye не даторныкылы kezыуыт, уи асфел еptarea де datorie фѣктыт де кредитор даторныкылы н'ар фолоси ачесты дин ырмѣ. Аua даp, дакѣ kezauылы н'абеа нѣы о акyje имуотрѣа даторныкылы супе пѣлѣ, дакѣ ел с'ар фѣ индаторат кы интенuye де а фате о данѣ ачесты дин ырмѣ супе ал пѣлѣ де datorie, ин ачест каз мотѣылы лѣуырей ар инчета; уи пpѣн ырмаре ар инчета уи ефектылы каре есте скѣпarea kezauылы де индаторпe.

§. XII.

Despre argumentul tras din sensul materiei în parte.

Acest argument consistă a da termenilor unui kontrakt săv unei lequiri înuțelesul ce se kvbine materii de kare se learg klayza săv dispoziția, desbrkând kiar de ba fi trebvnuț, ațeuuț termenī de fireaska lor aksenuie (înțeleș).

care fu cauza finală acestei legiuri. În urmă purtarea nerușinată a unei femei anume Karfania ce se însărcina cu pledarea pricinilor pentru alții dete naștere acestei legi; iată care fu cauza.

Exemplu: Iertarea de datorie făcută de creditor datornicului folosește și pe chezaș, dar pentru ce? Fiindcă creditorul și-ar porni cererea împotriva chezașului acesta din urmă ar trage pe datornicul girant și astfel iertarea de datorie făcută de creditor datornicului nu ar folosi acestuia din urmă. Așadar dacă girantul nu avea nici o acțiune împotriva datornicului spre pildă, dacă el s-ar fi îndatorat cu intenția de a face o danie acestuia din urmă spre a-l plăti de datorie, în acest caz motivul legii ar înceta și prin urmare ar înceta și efectul care este scăparea cazului de îndatorire.

§. XII.

Despre argumentul tras din sensul materiei în parte.

Acest argument constă în a da termenilor unui contract sau unei legi sensul, ce se cuvine materiei de care se leagă clauza sau dispoziția dezbrăcând chiar de ea trebui acești termeni de fireasca lor accepție (înțeles).

Baza acestui argument se cuprinde în această axiomă: că aplicăția fiecărei legi trebuie să facă la rândul materiilor asupra cărora ea hotărăște.

Spre a putea avea acest argument mai multă putere trebuie a fi tras mai des din materia legii decât din titlul său.

Spre pildă. Un testator a lăsat în legat în-
trebuințarea unei păduri, fără nici o altă explica-
ție. Neremuit că legatarul urmează să aibă dreptul de a tăia din ea și a vinde căci altfel n-ar putea trage nici un folos din legatul său.

Un arendaș a simțit pagubă din cauza unei serii de mai mulți ani neroditori. Proprietarul, în temeiul aceluiași paragraf, a declarat că îi face danie de venituri unui an aceluiași moșii. Aici se înțelege înbederat că nu-i face o adevărată danie, ci numai că îi eartă veniturile unui an.

§. XIII.

Despre argumentul tras din ceea ce este mai aproape de adevăr.

Această iarăși este o regulă de interpretare foarte statornică, în kit, la îndoeală fiind dispozițiile unei legi sau a vreunui act, trebuie

Baza acestui argument se cuprinde în această axiomă: că aplicăția fiecărei legi trebuie să facă la rândul materiilor asupra cărora hotărăște.

Spre a putea avea acest argument mai multă putere trebuie a fi tras mai des din materia legii decât din titlul său.

Spre pildă: un testator a lăsat în legat în-
trebuințarea unei păduri fără nici o altă explicație. Negreșit că legatarul urmează să aibă dreptul de a tăia din ea și a vinde căci altfel n-ar putea trage nici un folos din legatul său.

Un arendaș a simțit pagubă din cauza unei serii de mai mulți ani neroditori. Proprietarul în temeiul acestei pagube a declarat că îi face danie de venitul unui an al acelei moșii. Aici se înțelege înbederat că nu-i face o adevărată danie, ci numai că îi iartă venitul unui an.

§. XIII.

Despre argumentul tras din ceea ce este mai aproape de adevăr

Aceasta este iarăși o regulă de interpretare foarte statornică încât la îndoeală fiind dispozițiile unei legi sau a vreunui act, trebuie

a se interpreta după ceea ce este mai aproape de adevăr; unii a se primi ca cum astfel unii într'acest sens leuitorul său părțile contractante au voit să dispună.

Spre pildă. O zestre se hotărâse de o a treia persoană, cu clauza spre a i se întoarce înapoi la împrejurarea de spargerea căsătoriei, în orice caz s'ar întîmpla. Căsătoria neavînd loc, s'a făcut întrebare dacă dănuitorul putea să-și reclame zestre, sau să rămîie acolo ca căsătoria i se făcuse. Se înțelese însă că dănuitorul care stipulase ca zestre să i se întoarcă la întîmplare de a se desface căsătoria, a voit să cuprindă asemenea și cazul când căsătoria nu s'ar face. S'a hotărît dar că în această specie, dănuitorul era în drept de a-și reclama zestre, afară numai dacă partea înzestrată ar dovedi că intenția dănuitorului a fost să-și facă acest dar; chiar neurmîndu-se căsătoria.

În principii de învoiri sau contracte făcute după ceea ce este mai aproape de adevăr asupra clauzelor întunecoase se poate interpreta împotriva datorului.

Spre pildă, dacă ți-am făgăduit de a-ți plăti la 4-iulie Genarie 4000 a mai adăuga viitor, este îndoială dacă am înțeles luna anulului viitor sau a anilor următori: dar este aproape de ade-

a se interpreta după ceea ce este mai aproape de adevăr și a se primi ca și cum și în acest sens legiuitorul sau părțile contractante au voit să dispună.

Spre pildă: O zestre se hotărâse de o a treia persoană cu clauza spre a i se întoarce înapoi la împrejurarea de spargerea custodiei în orice chip s'ar întîmpla. Custodia neavînd loc s'a pus întrebarea dacă dănuitorul putea să-și reclame zestre sau să rămîie acolo ca căsătoria i se făcuse. Se înțelege însă că dănuitorul care stipulase că zestre să i se întoarcă la întîmplarea de a se desface căsătoria, a voit să cuprindă asemenea și cazul când căsătoria nu s'ar face. S'a hotărît că în această speță donatorul era în drept de a-și reclama zestre, afară numai dacă partea înzestrată ar dovedi că intenția donatorului a fost să-și facă acest dar; chiar neurmîndu-se căsătoria.

În principii de învoiri sau contracte făcute după ceea ce este mai aproape de adevăr asupra clauzelor întunecoase se poate interpreta împotriva datorului.

Spre pildă: Dacă ți-am făgăduit de a-ți plăti la 4 ianuarie fără a mai adăuga în viitor, este o îndoială dacă am înțeles luna anului viitor sau a anilor următori: dar este aproape de ade-

ființa contractului încheierii prin argumentul tras din înțelesul vulgar al acestui termen.

Cum ar fi dacă obiceiul bășilor ar da unei zicere o însemnare împotriva sensului ei primit de multă vreme, buneii întrebuințării, și că această zicere s-ar afla într'un act? Intenția cunoscută sau bănuită de a i se da această însemnare abuzivă și nouă, obiceiul în care partea îndatorată ar fi fost supusă a i-o atribui, ar fi atâtea rezoane care s-ar putea face pe judecătorul a se departa de adevărata și propria însemnare a termenului și a i da o însemnare contrarie potrivit obiceiului vicios. În acest caz..... obștească ar putea face chiar o lege.

§. XV.

*Despre argumentul tras din ceea ce este
cu neputință.*

Acest argument are un îndoit scop: unul de a trage urmare că un lucru nu există de loc, printr'aceasta numai că este cu neputință;

Și celălalt de a trage din neputința de a îndeplini o obligație, consecința că nu există de loc obligație.

Ce se cuvine a înțelege sub cel dintâi

ființa contractul încheierii prin argumentul tras din înțelesul vulgar al acestui termen.

Cum ar fi dacă obiceiul vicios ar da unei zicere o însemnare împotriva sensului ei primit de multă vreme, buneii întrebuințării și că această zicere s-ar afla într-un act? Intenția cunoscută sau bănuită de a i se da această însemnare abuzivă și nouă, obiceiul în care partea îndatorată ar fi fost spre a i-o atribui, ar fi atâtea rațiuni care să poată face pe judecătorul a se depărta de adevărata și propria însemnare a termenului și a i da o însemnare contrarie potrivit obiceiului vicios. În acest caz..... obștească ar putea face chiar o lege.

§. XV.

**Despre argumentul tras din ceea ce este cu
putință.**

Acest argument are un scop dublu: unul de a trage urmare că un lucru nu există de loc, prin aceasta numai că este cu neputință;

Și celălalt de a trage din neputința de a îndeplini o obligație, consecința că nu există de loc obligație.

Ce se cuvine a înțelege sub cel dintâi

nynt de neibire, pinte'yn lykry ky neputinų? Se deosebesc mai întâi lykryile care sînt firește ky neputinų, uiacele care prabilnicește saŭ morale-ute sînt ky neputinų ui care se nymesk ilisite (nelegiuite). În yrmă trebyeute a ekzamina dakъ neputinų este absolūt, saŭ numai relativ, adikъ dakъ ea ekzistъ pentry toatъ lumea saŭ numai pentry kîteba indidiyri.

Tot aceleauŭ distinkuiŭ se pot face ui kînd ar fi vorba de îndeplinirea unor îndatoriri saŭ kondiuiŭ.

§. XVI.

Despre argumentul tras din absurd.

Obiektul acesty argument, este de a depărta orîce argument ui orîce sistem ce ar condy-ye la absurd.

Spre pildă. O leuyire din kondika chibilъ a Franței dă drept nebestei a cere desfacerea kт-стoriei, pentry pricină de kyrbie a bărbatului ei, kînd el u'a ținut posadnikъ în kasa komynъ. S'a fьkыt întrebare spre a se uiti dakъ aceastъ dispoziție putea fi aplikatъ la kazyl unde posadnika ținutъ în kasa komynъ este kiar fiika fireaskъ a bărbatului. Ar fi ky totyl absurdъ br'o împotrivere

dintâi punct de vedere printr-un lucru cu neputință? Se deosebesc mai întâi lucrurile care sunt firești cu neputință și acelea care prabilnicește [legal] sau moral sunt cu neputință și care se numesc ilicite (nelegiuite). În timp trebuie a examina dacă neputința este absolută sau numai relativă adică dacă ea există pentru toată lumea sau numai pentru câțiva indivizi.

Tot aceeași distincții se pot face ca și când ar fi vorba de îndeplinirea unor îndatoriri sau condiții.

§. XVI.

Despre argumentul tras din absurd

Obiectul acestui argument este de a depărta orice argument și orice sistem ce ar conduce la absurd.

Spre pildă: O legiuire din condica civilă a Franței dă dreptul nevestei [să] ceară desfacerea căsătoriei pentru pricină de curvie a bărbatului ei, când el și-a ținut posadnică în casa comună. S-a făcut întrebarea spre a se ști dacă această dispoziție putea fi aplicată la cazul unde posadnica ținută în casa comună este chiar fiica firească a bărbatului. Ar fi cu totul absurd vre-o împotrivre

la aceasta, sînt kŭbînt kŭ leuŭirea aytorizînd des-facerea kŭsŭtoriei pentru pricină de kurbie nŭ s'a eksplikat asupra inčestŭlŭi, kŭŭi dakŭ simŭlŭ kurbie dŭ drent nebestei a cere desfacerea kŭsŭtoriei, kŭ kŭt mai bîrtos n'ar da kînd ačeastŭ kurbie ar fi însoiitŭ uii de inčest.

Argumentul ce ne okupŭ înceteazŭ de a fi următor kînd, spre a depărta o interpretare absurdă ne face sŭ kŭdem într-o mai mare absurditate. Atunčŭ între doŭ absurditățŭ se kŭbine a prefera pe cea mai mikŭ.

Konkluzie.

Am bŭzŭt argumentŭile prinčipale ce se întrebîințeazŭ în desbaterile judecătorești. Mai sînt uii aluŭi în loŭika ordinareŭ uii kare se întrebîințeazŭ une ori în praktikŭ, a fost însă kŭ nenŭtințŭ a putea fi toate reproduse în ačest mik ŭbrăj.

S'aŭ bŭzŭt dușŭrŭi fericiite, kare fŭrŭt ajuto-ruŭl ačestor perŭlŭi, sŭ fie în stare, prin sinŭrŭa disnoziția fakŭlțŭilor firești, sŭ bazŭ obiektele, sŭ kompareze persepçŭnile (ideile dobîndite prin simțŭrŭi), sŭ formeze jŭgementŭrŭi, sŭ rezoneze uii sŭ leuŭe kŭ metod rezonamentŭile lor spre a ajun-ge la konsekvençe; de breme ce dușŭrŭile firește false kŭ toate stŭdivile lor de loŭikŭ uii de ma-

la aceasta subț cuvânt cŭ legiuirea autorizînd desfacerea cŭsătoriei pentru pricină de curvie nu s-a explicat asupra incestului, cŭci dacŭ simpla curvie dă drept nevastei a cere desfacerea cŭsătoriei cu cŭt mai vŭrtos n-ar da cŭnd ačeastă curvie ar fi însoițŭ și de incest.

Argumentul ce ne okupă încetează de a fi următor, cŭnd spre a depărta o interpretare absurdă ne face sŭ cŭdem într-o mai mare absurditate. Atunci între două absurditățŭ se cuvine a prefera pe cea mai mică.

Concluzie.

Am văzut argumentele principale ce se întrebîințează în dezbaterile judecătorelui. Mai sunt și alții în logica ordinară și care se întrebîințează uneori în practică, a fost însă cu neputință a putea fi reproduce în ačeastă mică lucrare.

S-au văzut duhuri fericite care fără ajutorul acestor reguli să fie în stare prin singura dispoziția facultăților firești să vadă obiectele, să compare percepçiunile (ideile dobîndite prin simțuri), să formeze judecățŭ, să raționeze și să lege cu metodă raționamentele lor spre a ajunge la consecință; de vreme ce duhurile firește false cu toate studiile lor de logică și de ma-

tematikă au rămas în veci ingrate și rebele adevărului.

Logika pentru cel ce uită a o întrebăuța, eksersează o influență foarte puternică, în toate consecvențele și derivațiile sale; și unde am fi oare redvui dacă această armă n'ar avea drept cel d'întîi al ei scop moral, de kît a sprijini și a apăra tot ce este onest.

În sfîrșit spre a termina mai repetăm, kît singura justiciu și ekvitatea (бuna-kybiuța) dobîndite prin logică, pot lumina pe judecător a da o dreptate desăvîrșită.

Înțelepciunea unui judecător stă în a face o dreptate ekzakț asupra unui drept hotărît și bine întemeiat; și a ekzersa o hotărîre ekvitală asupra unui drept îndoios și încurcat.

Ekvitatea este întoarcerea la principiu dreptului firesc, în toate cazurile ce nu s'au prebîzît de prabil să în brîn kontrakt, de părțile kontraktante. Judecătorul urmează să aibă ekvitatea tot d'ayna înaintea ochilor săi, fîrî înst a putea br'odată să syndeeze boiuța sa în lokul boiuței leguitorului, să a părților kontraktante, kîtî atunî n'ar mai da fie kîrva ceea ce este al săi. Kînd ekzistă br'o înboirea ekspres, să br'o dispoziție, ed trebueute să urmeze și s'o interpreteze după intenția celui ce lea diktat. Numai

tematică au rămas în veci ingrate și rebele adevărului.

Logica pentru cel ce știe a o întrebăuța, exersează o influență foarte puternică în consecințele și derivațiile sale; și unde am fi oare reduși dacă această armă n-ar avea drept cel dintâi al ei scop moral decât a sprijini și a apăra tot ce este onest.

În sfârșit pentru a termina mai repetăm că singura justiția și echitatea (buna cuviință) dobândite prin logică, pot lumina pe judecător [pentru] a da o dreptate desăvârșită.

Înțelepciunea unui judecător stă în a face o dreptate exactă asupra unui drept hotărât și bine întemeiat; și a exersa o hotărâre echitabilă asupra unui drept îndoios și încurcat.

Echitatea este întoarcerea la principiul dreptului firesc, în toate cazurile ce nu s-au prevăzut de lege sau într-un contract de părțile contractante. Judecătorul urmează să aibă echitatea totdeauna înaintea ochilor săi fără însă a putea vreodată să suplinească voința sa în locul voinței legiuitorului sau a părților contractante căci atunci nu ar mai da fiecărui ceea ce este al său. Când există într-o învoire expresă sau vreo dispoziție, el trebuie să urmeze și să o interpreteze după intenția celui ce le-a dictat. Numai

în cazurile neprevăzute, după cum am mai zis, îi este ertat, nu de a judeca după a sa voință ci de a alerga la principurile echității firești.

Logica judecătorească nu poate avea nici o deosebire de logica ordinară, nici poate înfrunsa un alt uir de idei și de sentimenturi deosebite d'ale adevăta din urmă.... și spre a fi mai completă trebuie unită unei logice a conștiinței a căreia teorie ne vom sili a trata în partea următoare.

Sfârșitul Logicei Judecătorești.

În cazurile neprevăzute după cum am mai zis îi este iertat nu de judeca după voința sa ci de a alerga la pricinile echității firești.

Logica judecătorească nu poate avea nici o deosebire de logica obișnuită nici [nu] poate înfrunsa un alt șir de idei și de sentimente deosebite de ale acestora din urmă.... Și spre a fi mai completă trebuie unită unei logice a conștiinței a cărei teorie ne vom sili a trata în partea următoare.

Sfârșitul LOGICEI JUDECĂTOREȘTI

ЛОГИКА КОНСТИНЦІЇ.

LOGICA CONȘTIINȚEI

ЛОГИКА КОНСТИНЦЕИ.

ФѢРЪ СЪ КРЕЗ КА СЪ ФІ ІСВѢТІТ ДЕ А РЕАЛИ-
ЗА АЧЕАСТЪ БОГѢЦІЕ ДЕ ОБСЕРВАЦІИ КАРЕ ЕСТЕ ФОНДА-
МЕНТУЛ ФІЕ КЪРГЕА УБРАЈ ДЕ РЕЗОНАМЕНТЪ, БОИѢ ЧЕР-
КА СЪ ПРЕЗЕНТЕЗЪ АІЦІ ЕЛЕМЕНТУРИЛЕ УНЕИ ЛОГИЧЕ А
КОНСТИНЦЕИ ПРІН КАРЕ ІНЦЕЛЕР УНІРЕА ПРІНЦИПЕЛОР ЧЕ
ІНСПІРЪ, ДІРІЖЪ, УИ КОНДУЧЕ МІШКЪРИЛЕ УИ АКТИРИЛЕ
СПОНТАНЕЕ (ДЕ БУНЪ БОЕ) АЛЕ ОМУДІИ, АДІКЪ: АЛЕ КУ-
ЧЕТУДІИ СЪѢ.

LOGICA CONȘTIINȚEI

Fără să cred ca să fi izbutit de a realiza această bogăție de observații care este fundamentul fiecărei lucrări de raționament voi încerca să prezint aici elementele unei logici a conștiinței prin care înțeleg unirea principiilor ce inspiră, dirijează și conduce mișcările și actele spontane (de bunăvoie) ale omului, adică ale cugetului său.

DEFINIȚIILE KONJUNȚIEI.

Definițiile n'au lăsat adevuții zicerii de kon-
vintiunș; ea okupă unu din cele d'întii lokuri în
ordiny filosofik ui morali. Unii aș jvedekat kș kon-
vintiunș este o operație a inteligenței kare ne a-
rată tot ce este byn saș rău în fantele noastre,
de unde naute în noi înuine o plătury liniute saș
o nemylukymire supărătoare, bukurya, serenitatea saș
mystraea. Aș zis kș konvintiunș poate fi hotărâto-
are, îndoiasă, dreaptă, strikată, rătychit, nexotyrită,
skryvuloasă. Hotărâtoare saș îndoiasă, dypș gradul
konșingerei în kare se află asupra syjetului, ka-
lității fantei; dreaptă kînd ea este bazată pe re-
zoane priimite de morală; rea saș strikată, kînd ne-
utune sșbiruauate o fantă fșrș mystrare împotri-

DEFINIȚIILE CONȘTIINȚEI

Definițiile n-au lipsit acestei ziceri de conștiință; ea ocupă unul din cele dintâi locuri în ordinul filosofic și moral. Unii au judecat că conștiința este o operație a inteligenței care ne arată tot ce este bun sau rău în fanetele noastre, de unde naște în noi înșine o plăcută liniște sau nemulțumire supărătoare, bucuria, seninătatea sau mustrea. Au zis că conștiința poate fi hotărâtoare, îndoioasă, dreaptă, strică, rădăcită, nehotărâtă, scrupuloasă. Hotărâtoare sau îndoioasă, după gradul convingerii în care se află asupra subiectului, calității faptei; dreaptă când ea este bazată pe rațiuni primite de moral; rea sau strică când neștiind săvârșită o faptă fără mustre împotri-

ba mișcărilor unei conștiințe hotărâtoare; probabil, kind nu este bazată de kît asupra unor rezonaanțe aproape de adevăr și devine astfel sau dreaptă sau greșită; nehotărâtă kind nevine nu utie asupra ce trebuie să se hotărască din pricina rezonanțelor care se înfrumusează dintr-o parte și dintr'alta. În sfîrșit, iarșii dînr ei, konutiința este skrupuloasă, kind este produsă din greșelii prea ușoare să deșarte.

Acest tekst al konutiinței este un suget care a inspirat Filosofi Beki și moderni.

Pitarora zice: „Nu este nimic mai sfîșios de kît o rea konutiință.”

Bias: „Buna konutiință este singură mai pre sus de frică.”

Chieron: „Konutiința are o putere foarte mare care lucrează în două chipuri încredințînd neîncredința și îngrozind pe cei culpabili prin înfrumusețarea pedepsei ce-i amenință.”

II. Sirus: „O rea konutiință nu este niș odată liniștită.”

Seneka: „Buna konutiință dorește martori, dar cea rea în nștii înk ar fi nediniștită.”

Illinie: „Un suflet mare este mai mult mișcat de mășturile secrete ale konutiinței sale de kît de sromotoasele suferinș ale penștașii ce are între oameni.”

va mișcărilor unei conștiințe hotărâtoare; probabil când nu este bazată decât asupra unor rațiuni aproape de adevăr și devine astfel sau dreaptă sau greșită; nehotărâtă când neștiind nu știe asupra ce trebuie să se hotărască din pricina rezonanțelor care se înfrumusează dintr-o parte și din alta. În sfîrșit, iarșii după ei, conștiinței este scrupuloasă când este produsă din greutăți prea ușoare sau deșarte.

Acest text al conștiinței un subiect care a inspirat filosofi vechi și moderni.

Pitagora zice „Nu este nimic mai sfîșios decât o rea credință...”

Bias „Buna conștiință este singură mai presus de frică...”

Cicero „Conștiința are o putere foarte mare care lucrează în două chipuri încredințînd

nevinovăția și îngrozind pe cei culpabili prin înfrumusețarea pedepsei ce-i amenință...”

P. Sirus „O rea conștiință nu este niciodată liniștită...”

Seneka „Buna conștiință dorește martori, dar cea rea în pustiu încă ar fi neliniștită...”

Pliniu „Un suflet mare este mai mult mișcat de mărturiile secrete ale conștiinței sale decât de zgomotoase suferinș ale reputației ce are între oameni.”

Poetul Juvenal, într-o satiră a lui plină de birtute și de elocvență zice: „Dar pentru ce să-ți închipuiești că ei scapă de pedeapsă, aceia pe care un sfâșietor tipăt al unei conștiințe culpabile îi ține neîncetat în frică, pe care mustrarea de cuget îi lovește în tăcere cu viciul său răzbunător, râde secret, ce murește al lor suflet? Lasă aceasta este o kpydă pedeapsă de o mie de ori mai groaznică de cât toate munciile născocite de Sedicie de Padamant, ca să poarte în sufletul lor noaptea și ziua doborâta nelegiuirilor lor...”

În urma celor beki să askvltăm și pe filosofi moderni.

Paskal se exprimă astfel: „Conștiința este cea mai bună carte de morală din câte avem, și aceasta se cuvine a o consulta mai mult.”

Fenelon, a zis în testamentul său: „Conștiința este registrul faptelor noastre, un martor nekorupt al kondiției noastre, și un judecător ekvital al akuiilor noastre. Când ea le încuviințează, ne mîngîie în nenorociri; ea ne ajută a ne sokoti disgrațiile în care ne aflăm, și ne dă încredințarea unei nădejdi fericite; dar când se deklară împotriva noastră, a ei sentență este vmată de mustrări de cuget, și de desnădejdie, pentru că neapărat această sentință va fi confirmată prin aceea a prea puternicului judecător...”

Poetul Juvenal într-o satiră a lui plină de virtute și de elocvență zice: „Dar pentru ce să-ți închipui că ei scapă de pedeapsă, aceia pe care un sfâșietor tipăt al unei conștiințe culpabile îi ține neîncetat în frică pe care mustrarea de cuget îi lovește în tăcere cu viciul său răzbunător, râde secret, ce murește al lor suflet? Lasă aceasta este o crudă pedeapsă de o mie de ori groaznică decât toate muncile născocite de Sedicie și de Radamant ca să poarte în sufletul lor noaptea și ziua dovada nelegiuirilor lor...”

În urma celor vechi să ascultăm și pe filosofii moderni.

Pascal se exprimă astfel: „Conștiința este cea mai bună carte de morală din câte avem, pe aceasta se cuvine a o consulta mai mult.”

Fenelon a zis în testamentul său: „Conștiința este registrul faptelor noastre, un martor necorupt al conduitei noastre și un judecător echitabil al acțiunilor noastre. Când ea le încuviințează ne mîngîie în nenorociri; ea ne ajută a ne socoti dizgrațiile în care ne aflăm și ne dă încredințarea unei nădejdi fericite; dar când se declară împotriva noastră, sentința ei este urmată de mustrări de cuget și de deznădejde, pentru că neapărat această sentință va fi confirmată prin aceea a prea puternicului judecător...”

Rousseau, al cărui suflet simțitor desbăte toate keștiile, фъръ a le deslăra tot d'arna; strigă lăsând o profundă exclamație: „Конştiинцъ! конştiинцъ! instinct Dumnezeesc, nemuritoare ui cerească strigare, singurъ кірмъ a unei ființe фъръ utiинцъ ui мъргунитъ, dar nu intelligentъ ui либеръ, judecător nerreuehnik al bunului ui al răului, ce asemăuutî pe om lui Dumnezeu; tu eutî de факъ съ eksedeze a lui naturъ ui moralitatea фanteelor sale; фъръ tine eș nu simуъ nimic în mine care съ мъ înaуе mai presus de dobitoace, de кіт tristul privileіу de a fi asbîrlit din рѣтъчирі în рѣтъчирі, prin ауѣторул unei inteligente фъръ регулъ, ui unуî rezon фъръ prinсип. Dar nu este destул ka aceastъ кірмъ съ eksiste, trebueute a o cunoaute supre a o putea ұрна. Dakъ борбеute тѣѣлор inimilor, nentру че dar sînt atît de пуіне care o îнуедег? aceasta este fiind къ борбеute limba pe care tot ne a фѣкѣт съ ұітѣм.

Un tînăr scriitor Evarist Băv, într-un vbraj intitulat: Философія Политикъ, іуі фаче asemenea întrebarea, че este конştiинца?

„Care este, zice el, aceastъ факѣitate care ne фаче съ іубім binele ui съ ұрім nedreptatea, ui ne care философі чеі че аѣ студіат'о аѣ аргѣта'о сѣбѣ deosebitele нумірі де конştiинцъ, де резон, де instinct moral? unde rezideазъ ea? oare are ea, ka

Rousseau al cărui suflet simțitor dezbate toate chestiunile fără a le dezlega totdeauna strigă lăsând o profundă exclamație: „Conștiința! Conștiința! Instinct Dumnezeiesc, nemuritoare și cerească strigare, singura cărmă a unei ființe fără știință și mărginită, dar nu inteligentă și liberă, judecător negreșelnic al binelui și al răului, ce înseamnă pe om lui Dumnezeu; tu ești de fapt să exceleze a lui natură și moralitatea faptelor sale; fără tine eu nu simt nimic în mine care să mă înalțe mai presus de animale, decât tristul privilegiu de a fi azvârlit din rătăcirii în rătăcirii prin ajutorul unei inteligente fără regulă, și unei rațiuni fără pricină. Dar nu este destul ca această cărmă să existe, trebuie a o cunoaște spre a o putea urma. Dacă vorbește tuturor inimilor, pentru ce sunt atât de puține care o înțeleg? Aceasta este fiindcă vorbește limba pe care tot ne-a făcut să uităm.”

Un tânăr scriitor Evarist Bavu, într-o lucrare intitulată „Filosofia politică” își pune o asemenea întrebare ce este conștiința?

„Care este – zice el – acea facultate care ne face să iubim binele și să urâm nedreptatea și care filosofii care au studiat-o au arătat-o sub deosebite denumiri de conștiință, rațiune, instinct moral? Unde rezidează ea? Oare are ea ca

аспрѣ de lok аспрѣ, адаорѣ еѣ, пентрѣ кѣ
 ꙗдекторѣ дрент, абѣнд а фаче tot d'ayna ky oa-
 menѣ nenopoziciѣ, se kybine a aſea o mare blānde-
 ue; kare ѣn sfiruit trebueute a fi uniſersalѣ.

Ун автор ѣнтрѣн вбраѣѣ ал стѣ de legisla-
 ue se eksnrimѣ аsfel: filosoſi ui ꙗpiskonsylѣ
 аѣ dat аsupra ꙗstyѣѣ deosebite definiѣѣ. Dvnt ak-
 senꙗvnea ѣn ueneral ꙗꙗmitѣ de асemѣѣ din vꙗmѣ,
 dvnt filosoſia stoikѣ; ea стѣ ѣn statornika ui be-
 nika boinꙗ de a da fie кѣꙗia ueea ue i se kybine.

Асeastѣ definiѣie ny ni se pare kompletѣ,
 кѣчѣ ꙗstyѣia ny este tokmaѣ o fakyltate a svſletv-
 лѣѣ, dar o nvtere ui vꙗ obicѣѣѣ ал boinꙗѣ kare
 ne fache стѣ ѣndenlinim ky кѣꙗѣѣѣ ui statornicѣ toa-
 te ѣndatoririle ue ne sѣnt preskrise.

Definѣnd dar ꙗstyѣia, birtvtea omꙗлѣѣ ue o
 boinꙗ nvternikѣ ui neinteresatѣ determinѣ neѣn-
 четat a konforma аꙗѣѣile sale асꙗѣлор kare sѣnt
 peryѣѣile eѣ. Zicem dar кѣ ea uee ѣndenliniea tv-
 tvлор ѣndatoririlor noastre; ny nymaѣ кѣtre ueѣ а-
 semenea novѣ, dar ѣnkѣ ui кѣtre Dvmnezeѣ, кѣtre
 noѣ ѣnuine; ui svѣt асest panopt, s'a zis ky rezon,
 кѣ, a fi drent саѣ birtvos este tot асееаѣѣ.

Kind ꙗдекторѣ se ба пѣтрꙗnde de ade-
 бꙗꙗл асестор ꙗꙗꙗꙗꙗꙗѣ ui le ба аꙗлѣка кѣtre
 dѣnsѣл ꙗꙗꙗꙗ ui кѣtre ueѣ-а-аѣѣ, konvitiꙗa sa
 ба fi ѣn vꙗꙗe ky ѣnsꙗѣѣ ѣndatoririle аѣѣ; dar dakѣ

аспрѣ, adăuga el pentru că judecătorul drept, având a
 face totdeauna cu oameni nenorociți se cuvine a avea
 o mare blândețe; care în sfârșit trebuie a fi universală.

Un autor într-o lucrare a sa de legislație se
 exprimă astfel: filosofii și juriconsulții au dat asupra
 justiției diferite definiții. După accepțiunea în general
 primită de aceștia din urmă, după filosofia stoică; ea
 stă în statornica și veșnica voință de a da fiecăruia
 ceea ce i se cuvine.

Această definiție nu mi se pare completă, căci
 justiția nu este tocmai o facultate a sufletului, ci o
 putere și un obicei al voinței care ne face să
 îndeplinim cu curaj și statornicie toate îndatoririle ce
 ne sunt prescrise.

Definind dar justiția, virtutea omului ce o
 voință puternică și neinteresantă determină neîncetat
 a conforma acțiunile sale legilor care sunt regulile ei.
 Zicem dar că ea are îndeplinirea tuturor îndatoririlor
 noastre nu numai către cei asemenea nouă, dar încă
 și către Dumnezeu, către noi înșine; și sub acest
 raport s-a zis cu rațiunea, că a fi drept sau virtuos este
 același lucru.

Când judecătorul se va pătrunde de adevărul
 acestor principii și le va aplica către dânsul precum și
 către ceilalți, conștiința sa va fi în unire cu îndatoririle
 lui însuși; dar dacă

konutiința poruncute judecătorului această justiție distributivă care consistă în a da fie căruia ceea ce i se cuvine, cât de grea este această sarcină în mijlocul patimilor ce se află în mișcare înaintea tribunalului său și atunci iarăși conștiința îi va veni în ajutor; își va da cu părerea fără favoare, fără deosebire de persoane sau de interese; el nu va intra sub nici una din aceste priviri particulare care răpesc egalitatea legii pe care el este dator a o da tuturor fără distincție; el se va sili totdeauna de a se arăta liber de prejudecăți, lăsat de patimi, căruia numai printre acestea se socotește vrednic de a judeca și pe ale celorlalți; el își va da părerea, însă fără iuțea și după o scumpă cercetare pentru că o hotărâre dată în grabă adesea [este] urmată de căință; își va aduce aminte că acela care judecă, primejduiește mai mult decât cel ce se judecă.

Autoritatea judecătorească, zice un autor, face să se considere mai mult drepturile celui mai slab asupra pretențiilor celui mai puternic, asigură stăpânirea legii și al păcii între concetățeni și tot ea este care formează moralul public, pedepsind faptele necinstite și șocând din societate pe cei criminali.

Logica konutiinței dă o lege judecătorului de a se obceserba și de a se respecta atât în

conștiința poruncește judecătorului această justiție distributivă care constă în a da fiecăruia ceea ce i se cuvine, cât de grea este această sarcină în mijlocul patimilor ce se află în mișcare înaintea tribunalului său și atunci iarăși conștiința îi va veni în ajutor; își va da cu părerea fără favoare, fără deosebire de persoane sau de interese; el nu va intra sub nici una din aceste priviri particulare care răpesc egalitatea legii pe care el este dator a o da tuturor fără distincție; el se va sili totdeauna de a se arăta liber de prejudecăți, lipsit de patimă căci numai prin aceasta se socotește vrednic de a judeca și pe ale celorlalți; el își va da părerea, însă fără iuțea și după o scumpă cercetare pentru că o hotărâre dată în grabă adesea [este] urmată de căință; își va aduce aminte că acela care judecă, primejduiește mai mult decât cel ce se judecă.

Autoritatea judecătorească, zice un autor, face să considere mai mult drepturile celui mai slab asupra pretențiilor celor mai puternici, asigură stăpânirea legii și al păcii între concetățeni și tot ea este care formează moralul public, pedepsind faptele necinstite și șocând din societate pe cei criminali.

Logica conștiinței dă o lege judecătorului de a se observa și de a se respecta atât în

kondvita sa de om pribat kîi uî în aktivile sale de om publîk. Kîcîi una este neapărat leratî che-lei-l-adte; judekîtorvî nu se kvîbine nicîi odatz a se înjosi din rrabitatea karaktervîvî stî, din sfin-çenia obîcheivîilor sale; s'a zis kv rezon kî dakî publîkvî este adesea orîi inrrat, este însî mai tot d'ayna drent; el preçveute ne judekîtorî dvîpî aktivile lor, iar nu dvîpî kvîbintele lor; el eksami-neazî bîaça lor publîkî, ne vîmî arvînkî vî okîî skrvîtor (çerçetîtor) asvîpra bîeçîî lor prîbate; uî dakî avel che prîgoneute ne vî preakvîrbar este vî bîrîbat fîrî nîrîbavîî, dakî vel che pedenseute vî vîrvîer este nymî vî spekvîlant, dakî vel che dvîpî al stîî jîvîî çerçetînd ne vî bankvît, este vî datornîk neeksakt, îndatz întoarçhe asvîprîî vîotî-rîrea datî de dînvîi asvîpra velîî osîndî; ba înkî mai mvîlt, kîcîi plînye ne vel osîndî uî rîde de judekîtorvî karî dete vîotîrîrea.

Konvîtiîça judekîtorvîvî îî dî de vîtîre kî trebîeute a askvîta kv atenuîa religîoasî desbaterîle prîçîneî; mai trebîeute înkî a înrîjî stî se sî-leaskî de a îmbîvîa stî askvîte; adîkî a învîleçve uî a deosebî adebîrvîî din mînvîvînt.

Asvîpra avelîvî svîet Bacon aratî judekîtorvîvî che kondvîtî trebîeute a aveî în bîemea avîdiençei: el vîrmeazî stî fakî dvîpî dînvîî patrvîîlvîrî: 1. Trebîeute a rîndvî seria propvînerîilor

conduita sa de om privat cât şi în actele sale de om public. Căci una este neapărat legată de celelalte, judecătorului nu se cuvine niciodată a se înjosi din gravitatea caracterului său, din sfinţenia obiceiurilor sale; s-a zis cu raţiune că dacă publicul este adeseori ingrat, este însă mai tot deauna drept; ele preţuieşte pe judecători după actele lor, iar nu după cuvintele lor; el examinează viaţa lor publică, pe urmă aruncă un ochi scrutător (cercetător) asupra vieţii lor private; şi dacă acel ce prigoneşte pe un preacurvar este un bărbat fără năravuri, dacă cel ce pedepseşte un uzurier este numai un speculant, dacă cel ce cupă al său jăţu cercetând pe un bancrut, este un datornic neexact, îndată întoarce asupră-i hotărâre dată de dâşii asupra celui osândit; ba încă mai mult căci plânge pe cel osândit şi râde de judecătorul care dete hotărârea.

Conştiinţa judecătorului îi dă de ştire că trebuie a asculta cu atenţia religioasă dezbaterele pricinii; mai trebuie încă a îngriji să se silească de a învăţa să asculte; adică a înţelege şi a deosebi adevărul de minciună.

Asupra acestui subiect *Bacon* arată judecătorului ce conduită trebuie să aibă în timpul audienţei; el urmează să facă după dânsul patru lucruri: 1. Trebuie a rândui seria propunerilor

preruiilor prigonitoare; 2. A modera vorbirea întinsă a marturilor și a avocaților spre a pune stabilă penetruțiile și a nu îngădui nimic care să fie afară din pricină; 3. A recapitula, a alege și a compara în substanță propunerile respective cele mai importante; 3. În sfârșit a prezida sentința. Tot ce va face judecătorul mai mult de cât acestea este de prisos și n'are drept scop decât o zadarnică glorie sau o logomanie sau nerăbdare de a asculta, sau lipsa de memorie sau neputința de a pironi și sprijini atenția sa.

Bacon, în vremea dă kîteba înțelegente nobă-
ușii care au în vedere raporturile judecătorilor
cu avocați kînd aceștia din vremea pledează înaintea
judecilor d'întîi. Iată, zice marele filosof, îndatoririle
ce le sînt impuse: mai întîi răbdare și răbătate
în vremea pledoariilor; această este o parte esen-
țială a justiției: un judecător care intervine adesea
pe avocați nu este de kît un țîmbal amețitor.
Năuș putea aproba pe un judecător care, pe dată
ce crede că a răsit nodul unei pricini, îl prime-
ște numai de kît lînsinduse de ceea ce avocați ar
fi putut să adauge ceva folositor, dăc s'ar fi în-
boit stîi askvite; asemenea nu aprobă kînd spre a
da o doadă de o înțelegere adîncă și rapidă,
întreune fără vreme pe avocat în expoziția și
dezvoltarea mijloacelor sau a preîntîmpina cu în-

țării prigonitoare. 2. A modera vorbirea întinsă a marturilor și a avocaților spre a pune stavilă repetițiilor și a nu îngădui nimic care să fie afară din pricină; 3. A recapitula, a alege și a compara în substanță propunerile respective cele mai importante; 3. În sfârșit a prezida sentința. Tot ce va face judecătorul mai mult decât acestea este de prisos și nu are drept scop decât o zadarnică glorie sau o logomanie sau nerăbdare de a asculta, sau lipsa de memorie sau neputința de a pironi și sprijini atenția sa.

Bacon recomandă câteva înțelepte povățuiri care au în vedere raporturile judecătorilor cu avocați când aceștia din urmă pledează înaintea lor.

Iată, zice marele filosof, îndatoririle ce le sunt impuse: mai întîi răbdare și gravitate în vremea pledoariile; această [este] o parte esențială a justiției: un judecător care întreune adesea pe avocat nu este decât un țîmbal amețitor. Nu aş putea aproba pe un judecător care pe dată ce crede că a găsit modul unei pricini îl primește numaidecât lipindu-se de ceea ce avocații ar fi putut să adauge ceva folositor, dacă s-ar fi învoit să-i asculte; asemenea nu aprob când spre a da o dovadă de o înțelegere adîncă și rapidă, întreune fără vreme pe avocat în expoziția și dezvoltarea mijloacelor sau a preîntîmpina cu în-

treburi fără vreme, chiar când acele întrebări ar face parte din pricină.

Judecătorul nu odată nu trebuie a prejudeca nimik în konstiința sa, fără să fie askvlat esplikaiiile amândurora părților și să fie pus în balanță zisele unuia și cele împotriva acelor zise; singurul mijloc de a da o hotărâre ekvitală și să fie vrednică de postul pe care îl ocupă.

Judecătorul nu este destul să fie cu băgare de seamă în funcțiile sale, mai trebuie să fie expeditiv și silitor. Se zice că un om darnic dă de două ori când dă repede; dar cu multă rațiune ar putea zice dă de două ori dreptatea când el o dă bine și fără zăbavă. Amănuntele unei judecăți sunt destul de lungi și destul de penibile (obositoare) pentru prigonitori, încât judecătorul trebuie a căuta să nu mai prelungească când este puterea lui de a-i da sfârșit.

Trebuie ca konstiința judecătorului să fie tot d'arna în depunere de orî ce bînuială, a-
cel bînuială al dreptății, și să păstreze pe judecător
să-și aca înaltă nepărtinire, înțelegând și nobilul a-
tribut al konștiinței sale.

Adesea să fie în pază împotriva însuși mișcărilor inimii sale; această povață este insuflată printr-o observație întemeiată pe una din slăbiciunile inerente (nedespuțite) condiției umane.

treburi fără vreme, chiar când acele întrebări ar face parte din pricină.

Judecătorul niciodată nu trebuie a prejudeca nimik în conștiința sa fără să fi ascultat explicațiile ambelor părți și să fie pus în balanță vorbele unuia și cele împotriva acelor zise; singurul mijloc de a da o hotărâre echitabilă și vrednică de postul pe care îl ocupă.

Judecătorul nu este destul să fie cu băgare de seamă în funcțiile sale mai trebuie să fie expeditiv și silitor. Se zice că un om darnic dă de două ori când dă repede; dar cu multă rațiune ar putea zice dă de două ori dreptatea când el o dă bine și fără zăbavă. Amănuntele unei judecăți sunt destul de lungi și destul de penibile (obositoare) pentru prigonitori, încât judecătorul trebuie a căuta să nu mai prelungească când este puterea lui de a-i da sfârșit.

Trebuie ca conștiința judecătorului să fie totdeauna departe de orice bănuială acel viciu al dreptății și să păstreze jilțul său cea înaltă nepărtinire, întâiul și nobilul atribut al funcțiilor sale.

Adesea să fie în pază împotriva însăși mișcărilor inimii sale; această povață este insuflată printr-o observație întemeiată pe una din slăbiciunile inerente (nedespuțite) condiției umane.

8PMAPEA KOHЦИHЦEЙ Ж8ДЕКЪ-
ТОР8Л8І.

Ce diferențy de simțiment, zice el, între
гудекторѣл амбиціос ui între чел че се съпуне
уел биѣтоае симпліцитѣл! Унѣл întrebăunează în-
datoririle лѣл суре îndepănirea planurilor sale;
челъ-А-алт фъръ а фи преокупат де чеба проекте
n'are în vedere de кât datoria sa. Talentele унія
ny sînt folositoare публікѣлѣ де кât kind елкреде
къ pot fi folositoare сконѣrilor лѣл; слѣжеле
челѣл-А-алт sînt departe de орѣ че доинѣ де рѣс-

Ce diferență de simțiment, zice el, între judecătorul ambițios și între cel ce se supune unei virtuozități simplități. Unul întrebuințează îndatoririle lui spre îndeplinirea planurilor sale; celălalt fără a fi preocupat de ceva proiecte nu are în vedere decât datoria sa. Talentele unuia nu sunt folositoare publicului decât când el crede că pot fi folositoare scopurilor lui; slujbele celuilalt sunt departe de orice dorință de răș-

plătire, ui se află în destul de plătit prin mulțumirea sufletească de a face tot d'ayna binele. Nemulțumiri secrete, observații supărătoare, neprecumate, turburări, mișcări adesea nefericite, ui nu se teme de nimic de kit numai de aceea ce ar putea să-i atingă virtutea. Unul d'ayna înmulțirea dorințelor sale celor mai arzătoare lui vede fericirea scăpând; în sânul posesiei acestuia fericirii lui formează din nou dorințe; ceea ce îi lipsește în duhul său tot ce a dobândit cu atâtea greutate și pentru tot rodul ostenețelor lui nu simte adesea decât apăsătoare povară a muștrărilor de cuget; celălalt totdeauna fericit, totdeauna liniștit se închide în virtutea sa și mulțumit de a-și sluji patria în funcțiile cu care s-a însărcinat îi jertfește fără părere de rău o stare la care [ar] fi putut aspira. În sfârșit unul este obosit de urâtul unei zgomotoase robii care josoraște noblețea profesiei sale; celălalt gustă plăcerea unei fericite independențe de patimi ridicându-se mai presus de demnitatea sa însăși.

Judecătorul trebuie a se mai aplica spre a cunoaște înclinarea inimii sale și a întări slăbele ei păreri. Cel mai bun mijloc de a se întări asupra acelui punct este de a se convinge de

plătire și se află în destul de plătit prin mulțumirea sufletească de a face totdeauna bine. Nemulțumiri secrete, observații supărătoare, neprecumate, turburări, mișcări adesea nefericite, ui nu se teme de nimic decât numai de aceea ce ar putea să-i atingă virtutea. Unul după împlinirea dorințelor sale cele mai arzătoare își vede fericirea scăpând; în sânul posesiei acestei fericiri își formează din nou dorințe; ceea ce îi lipsește în duhul său tot ce a dobândit cu atâtea greutate și pentru tot rodul ostenețelor lui nu simte adesea decât apăsătoare povară a muștrărilor de cuget; celălalt totdeauna fericit, totdeauna liniștit se închide în virtutea sa și mulțumit de a-și sluji patria în funcțiile cu care s-a însărcinat îi jertfește fără părere de rău o stare la care [ar] fi putut aspira. În sfârșit unul este obosit de urâtul unei zgomotoase robii care josoraște noblețea profesiei sale; celălalt gustă plăcerea unei fericite independențe de patimi ridicându-se mai presus de demnitatea sa însăși.

Judecătorul trebuie a se mai aplica spre a cunoaște înclinarea inimii sale și a întări slăbele ei păreri. Cel mai bun mijloc de a se întări asupra acelui punct este de a se convinge de

slăbiciunea sa. Atunci va vedea că omul este mai doritor de a cunoaște adevărul decât capabil de a-l descoperi, să se închidă în sine și a nu lăsa să se conducă de mișcările amorului propriu ce încearcă totdeauna a nu-l face să mărturisească că s-ar fi putut înșela.

Rătăcirea se poate îndrepta cu înlesnire când ea încă n-a mai prins rădăcină, de vreme ce îndărătnicia ce presupune înclinarea spre rătăcire este foarte greu de îndreptat. Buna opinie ce neștire are despre sine și dorința de a sprijini pe aceia ce crede că are dreptăți și desigur de a susține și simte când iar părerea că se îndoaie; rușinea ce își închipuie că i-ar veni retractându-și părerea dată cu atâta încredere; aprinderea unei contradicții; toate acestea te silesc cu o înlesnire foarte mare a prezenta de adevăr ceea ce este greșit sau cel puțin îndoios, și de a susține de bun ceea ce este rău sau fals. În acel minut nu mai boește să cunoască adevărul decât astfel cum îl înțelege în ideea lui; interesul părților sprijinite de dânsul se confundă cu pasiunea ce are de a face să izbutească părerea sa; se crede a fi zelat pentru dreptate și nu este zelat decât pentru el; și se împotrivesc pentru opinia sa tot cu aceea aprindere, care

slăbiciunea sa. Atunci va vedea că omul este mai doritor de a cunoaște adevărul decât capabil de a-l descoperi, să se închidă în sine și a nu lăsa să se conducă de mișcările amorului propriu ce încearcă totdeauna a nu-l face să mărturisească că s-ar fi putut înșela.

Rătăcirea se poate îndrepta cu înlesnire când ea încă n-a mai prins rădăcină, de vreme ce îndărătnicia ce presupune înclinarea spre rătăcire este foarte greu de îndreptat. Buna opinie ce neștire are despre sine sau dorința de a sprijini pe aceia ce cred că ceilalți au despre dânsul; supărarea ce simte când iar părea că se îndoaie; rușinea ce își închipuie că i-ar veni retractându-și părerea dată cu atâta încredere; aprinderea unei contradicții; toate acestea te silesc cu o înlesnire foarte mare a prezenta de adevăr ceea ce este greșit sau cel puțin îndoios și de a susține de bun ceea ce este rău sau fals. În acel minut nu mai vrea să cunoască adevărul decât astfel cum îl înțelege în ideea lui; interesul părților sprijinite de dânsul se confundă cu pasiunea ce are de a face să izbutească părerea sa; se crede a fi zelat pentru dreptate și nu este zelat decât pentru el; și se împotrivesc pentru opinia sa tot cu aceea aprindere care

preruiile prigonitoare ar putea aduce în însuși contestația lor.

Adesea această opinie bună ce cineva are despre dînsul și de care ne fu vorba, îndeamnă adeseori meritul altuia, înkît de la puțina stimă trece la desprețul ideilor și rezonanțelor lor. Pentru o zadarnică dorință de a se deosebi, neuităne preferă iskysința de kît soliditatea; îmi întemeiază hotărîrea pe niște rezonanțe deșarte, lăsînd pe cele mai bune; mulțumindu-se pe știința ce a dobîndit, neîngrijindu-se a mai învăța ceea ce nu cunoaște și care se cuvine ale ști, se întemeiază pe luminile dîxyliv stă, și nu pune nici o atenție a askvîta ceea ce este îndatorat să askvîte.

Kare ar fi mijlocul de tîmîdure a acestor pîrî? Reflekția asupra, însoțită de umilință, este netîmîdit cel mai puternic: este o singură povăț împotriva atakvîilor amovîliv proprii; rezonul judecătorilor fiind astfel slobod și derajet de bîtîmîtoarele impresiiv, se ba konforma dîxyliv lequîrei; prigonitori se vor supune hotărîreilor judecătorilor, și o unire liniuită ba fi fericitivă rod al înțelepciunii unora și al supunerii celorlalți.

Într'această poziție a conștiinței sale, judecătorul se ba pîzi de pîtîirea ce i se înfățosează sub o mulțime de culori înșelătoare.

părțile prigonitoare ar putea aduce însuși contestația lor.

Adesea această opinie bună ce cineva o are despre dînsul și de care ne fu vorba, îndeamnă adeseori meritul altuia, încât de la puțina stimă trece la disprețul ideilor și raționamentul lor.

Pentru o zadarnică dorință de a se deosebi preferă iskysința decât soliditatea; îmi întemeiază hotărîrea pe niște rațiuni deșarte, lăsînd pe cele mai bune; mulțumindu-se pe știința ce a dobîndit neîngrijindu-se a mai învăța ceea ce nu cunoaște și care se cuvine ale ști, se întemeiază pe luminile duhului său și nu dă nici o atenție la o asculta ceea ce este de datoria lui să asculte.

Care ar fi mijlocul de tîmăduire al acestui rău? Reflexia asupra sa însoțită de umilință este netăgăduită cel mai puternic: este o singură povăț împotriva amorului propriu; rațiunea judecătorilor fiind astfel slobod și degajat de vătămătoarele impresii se va conforma duhului legii; prigonitori se vor supune hotărîrii judecătorilor și o unire liniștită va fi fericitul rod al înțelepciunii unora și al supunerii celorlalți.

Într'această poziție a conștiinței sale judecătorul se va păzi de rătăcirea ce i se înfățișează sub o mulțime de culori înșelătoare.

El se ba sili a'ui forma o adeb'rat' idee despre ceea ce i se propune kiar prin întunerekul de kare acel lucru este înkonjurat; el ba descoperi aneboințele întîmunate, uî mijloacele de a le deslega, ba deosebi bunele rezonane de cele rele, ba alege pe cele mai bune din cele bune; s' nu lase a'î sk'pa br'o împrejurare din neb'gare de seamă. În sfîrșit uîl' ba întemeia hotărîrea asupra a ceea ce ba fi mai înbederat uî mai hotărît.

Dar ka judek'torul s' poată uîni acele kondiții, kare poart' ku dînsede înțelegererea uî kapacitatea atît de trebvinchoase în ekserciția înaltei sale misiuni, trebuente ka konutiința s' l' îndemne în fie kare zi la studiu l' deuvirilor uî la marel' lor raporturi ku trebvințele societății.

КАП IV.

ЛОГИКА ЖДЕКЪТОРЪЛЪИ ЯН ФИНЦА ЯНДАТОРИЛОР САЛЕ.

La ce se kvbine 'a se onri konutiința judek'torului kît despre dovezi?

Dak' dovezile sînt sigure sa' autentice elo bor fi baza hotărîrilor sale.

El se va sili a-și forma o adevărată idee despre ceea ce i se propune chiar prin întunericul de care acel lucru este înconjurat; el va descoperi anevoințele întâmpinate și mijloacele de a le deslega, va deosebi bunele rațiuni de cele rele, va alege pe cele mai bune din cele bune; să nu lase a-i scăpa vreo împrejurare din nebăgare de seamă.

În sfârșit își va întemeia hotărârea asupra a ceea ce va fi mai învederat și mai hotărât.

Dar ca judecătorul să poată uni acele condiții care poartă cu dânsese înțelegerea și capacitatea atât de trebuincioasă în exercițiul înaltei sale misiuni, trebuie ca conștiința să-l îndemne în fiecare zi la studiul legiunilor și la marile lor raporturi cu trebuințele societății.

Cap IV.

LOGICA JUDECĂTORULUI ÎN FIINȚA ÎNDATORIRILOR SALE

La ce se cuvine a se opri conștiința judecătorului cât despre dovezi?

Dacă dovezile sunt sigure sau autentice ele vor fi baza hotărârilor sale.

Dakъ din ѝmnotиbъ, сѣnt ѝndoioase, eл Ae ъa интерпрета ѝнтр'ѹn кѣп фаворабил пентрѹ пѣрѹѣле че Ae адѹк; eл se ъa ѝntemeia аsѹпра асeѹтѣѣ mak- sime komѹne: кѣ Ae ѝndoialъ nѹ se кѹbine a se пресѹпѹne рѣѹл; ъiaѹа, ренѹтаѹѣа, оноarea, de ѹnde adesea атѣрнъ ферѣѣrea, сѣnt бѹнѹрѣ атѣ de марѣ, ѝn кѣт ѹдекѣторѣ тресѹеск a аѣea o mare бѣргare de seamъ ѝn asemenea serioase матерѣѣ, кѣnd доѣезѣle сѣnt ѝndoioase.

Дoѹъ фелѹрѣ de доѣезѣ se пoт ѝntѣмѣina ѝнтр'o прѣѣнѣ, ѹнеle din фантъ, чеle-л-аде прабѣлѣnѣ. Кѣт despre чеle д'ѣntѣѣ ѹдекѣторѹл nѹ пoate прескѣмѣa нѣмѣк прѣn коnѹтѣнѹа пaртѣколаръ че ар аѣea despre кѣнѹл кѹ kare лѹкѣрѣle с'ар фѣ ѝntѣмѣлат; este ѝndatorat a се mѣрѹѣnѣ Ae доѣезѣle ѹдекѣторѣѹтѣѣ, de ѹи ар кѹnoашte бѣne ѝмпреѹѹрѣle прѣѣнѣѣ, kare сѣnt абантaѹѣoase ѹnѣa din пѣрѹѣѣ, ѹи a кѣрoр ne- експѹnere iar прѣѣнѣѣ пaрѹбъ; ѝn сѣѣрѹѣт nѹ se пoate ѝntemeia de кѣт аsѹпра чеea че с'а доѣedit ѝn ѹдекатъ.

Кѣnd ѝнсъ грeѹtatea стъ аsѹпра доѣезѣlor прабѣлѣnѣe, ѹрmeазъ a се ѹтѣ, dakъ Ae ѝntѣмѣlare кѣnd ѹnа din пѣрѹѣѣ a ѹѣт стъ експѹe реzoанeде прѣnѣпѣnаде претенѹѣѣ саѣ саѹ dakъ nѹ Aeа експѣlѣkat пe toate, ѹдекѣторѹл ѹрmeазъ стъ ѹѹдече аsѹпра чеdop прoдѹse нѹмaѣ фѣрѣ стъ маѣ пoатъ сѹпѣlea кѹ de Ae sѣne пентрѹ чеle лъsate, коnформѣn-

Dacă din ѝmpotrѣѣ sѹnt ѝndoioase el le va интерпрета ѝнтр-un chip favorabil пентрѹ пѣрѣѣle ce le адѹк; el se va ѝntemeia аsѹпра асeѣteѣ maxime comune; că la ѝndoială nѹ se cuvine a se presupune răul; ѹѣѣѣ, реѹтаѣѣа, оноarea, de unde adesea атărnă fericirea, sѹnt бѹнѹрѣ атă de мaрѣ ѝncăт ѹдекăѣторѣѣ treѹe a аѣea o mare бăгare de seamă ѝn asemenea serioase матерѣѣ cănd dovezile sѹnt ѝndoioase.

Două feluri de dovezi se pоt ѝntămpina ѝнтр-o pricină, unele din fapte, celelalte pravilnice. Căт despre cele dѣntăѣ ѹдекăѣторѹl nѹ pоate пресchimba нѣмѣк прѣn cоnѣtѣнѣѣa пaртѣларă ce ар аѣea chipul cu care lucrurile s-ар fi ѝntămplat; este ѝndatorat a se măргѣnѣ la dovezile ѹдекăѣторѣѣstѣ deѣѣ ар cѹnoaѣte бѣne ѝмпреѹărăle pricinѣѣ care sѹnt аѹvantajoase ѹneia din пăрѣѣ ѣѣ a căror neexpunere iar pricinѣѣ pagubă; ѝn сѣăрѣѣт, nѹ se pоate ѝntemeia decăт аsѹпра чеea ce s-a dovedit ѝn ѹдеcată.

Cănd ѝнсă greutatea stă аsѹpra dovezilor pravilnice urmează a se ѣti dacă la ѝntămplare cănd ѹnа din пăрѣѣ a ѹѣтă să expună raѣiunile прѣnѣпѣlelor претенѣѣ ale sale sau dacă nѹ le-a explicat pe toate, ѹдекăѣторѹl urmează să ѹѹдеce аsѹpra celor produse numai făă să маѣ pоată suplini cu de la sѣne пентрѹ cele lăsate conformăn-

dyse ky toate acestea duxyliv konklyziilor trase
фъръ a trece peste cele cerute.

Dreptul aici este însuși în unire ky kon-
utiința judecătorului spre a i se erta acest arbitraj
ky totul legitim. În ce kin yn judecător ar osin-
di ne yn om nentry kт n'a utyt sъ se anere? Kym
l'ar face sъ'ut niarъ pricina, nentry kт abokatyl
sъ n'y ia suprijinit dreptul dunt kybiinъ. Într'a-
cest kin hotărîrea unei judecăți ar atîrna mai
mult de la abokat de kît de la judecător, daka a-
bokaty neîngrijind sъ statorniceaskъ dreptul klien-
tyl sъ prin toate mijloacele necesare; impunea
judecătorului leguirea d'auî forma pîrerea întok-
mai dunt cele ekspuse de dînsul. Pe deoparte ar fi
jertfa neglijenței sau neștiinței abokatyl; uî judecă-
torul împotrîba îndatoririlor sale, ar beniîn suprijinul
acestui neștiințe spre a face nedreptate. Ar fi
orbъ ka sъ zik asfel, dunt boința uî plîcherea
abokatyl uî n'ar mai avea nici o autoritate pe
kît breme acest din urmъ ar foi s'o denpțeze
de klientul sъ; el n'ar fi de kît yn priibitor ne-
folositor triumfului minciunii pe care ar trebui
sъ o kōnfynde, uî a denpțrîi adebъryl ky care ar
trebvi suprijinit.

Judecătorul; fiind orîndvit spre a statua ky
kinul cel mai ekvital, nu poate fi silit de ase
mășurini nymaî la pezoanele ce i se prodyk, фъръ

du-se cu toate acestea duhului concluziilor trase fără
a trece peste cele cerute.

Dreptul aici este însuși în unire cu știința
judecătorului spre a i se ierta acest arbitraj cu totul
legitim. În ce fel un judecător ar osîndi pe un om
pentru că nu [a] știut să se apere? Cum l-ar face să-și
piardă pricina pentru că avocatul său nu i-a sprijinit
dreptul după cuviință. În acest chip hotărîrea unei
judecăți ar atîrna mai mult de la avocat decât de la
judecător, dacă avocatul neîngrijind să statornicească
dreptul clientului său prin toate mijloacele necesare;
impunea judecătorului leguirea de a-și forma părerea
întocmai după cele expuse de dînsul. Pe deoparte ar
fi jertfa neglijenței sau neștiinței avocatului împotriva
îndatoririlor sale ar veni în sprijinul acestei neștiințe
spre a face nedreptate. Ar fi orb, ca să zic așa, după
voința și plăcerea avocatului și n-ar mai avea nici o
autoritate pe cîtă vreme acest din urmă ar vrea să o
depărteze de clientul său; el n-ar fi decât un privitor
nefolositor triumfului minciunii pe care ar trebui să o
confunde și a depărtării adevărului care ar trebui
sprijinit.

Judecătorul fiind orînduit spre a statua cu
chipul cel mai echitabil, nu poate fi silit de se mărgini
la rațiunile ce i se produc fără

a mai alerga la acelea pe care conștiința și logica sa îi pot înfrunța. Din împotrivă nu va pune el în balanța dreptății mijloacele ce i se propun, ci pe acelea ce îi sînt provenite din însuși înțelegera lui? Ca să zic astfel el este orînduit spre a hotărî, potrivit legiurilor, asupra dreptului ce pretind din debaterilor lor. Dreptatea să nu fie confuză niciodată în ochii săi, deși nu este sprijinită și adevărul cât de ascuns ar fi, să fie sigur de a găsi într-însul protectorul său.

Pe acest temei dar s'a și zis că grija acelor ce pledează nu este alta decît de a demonstra că lucrul s-a urmat într-acesta sau într-acest fel de chip, că cazul s-a întîmplat sau că nu s-a întîmplat; dar nu este în drept decît judecătorul singur, de a cunoaște și de a deosebi dreptul din nedrept și cauza importantă de cauza ușoară.

Din aceste principii rezultă că judecătorul este îndatorat de a prefera acea pretenție care i se ba pare mai bine întemeiată de un n'ar fi alt de bine sprijinită ca cea-l-altă.

Adevăratul sens al legiurii este, că nu rămîne nici o îndoială ca judecătorul să nu poată suplini ceea ce a uitat prigonitori sau avocatul de a produce, spre a 'uși conforma părerea potrivit legilor și dreptul public.

Acum să vedem în ce chip conștiința jude-

a mai putea alerga la acelea pe care conștiința și logica sa îi pot înfrunța. Dimpotrivă nu va pune el în balanța dreptății mijloacele ce i se propun ci acelea ce îi sunt provenite din însuși înțelegera lui? Ca să zic astfel el este orînduit spre a hotărî, potrivit legiurilor, asupra dreptului ce pretind din debaterilor lor. Dreptatea să nu fie confuză niciodată în ochii săi, deși nu este sprijinită și adevărul cât de ascuns ar fi, să fie sigur de a găsi într-însul protectorul său.

Pe acest temei dar s-a și zis că grija acelor ce pledează nu este alta decît de a demonstra că lucrul s-a urmat într-acesta sau într-acest fel de chip, că cazul s-a întîmplat sau că nu s-a întîmplat; dar nu este în drept decît judecătorul singur, de a cunoaște și de a deosebi dreptul din nedrept și cauza importantă de cauza ușoară.

Din aceste pricini rezultă că judecătorul este îndatorat de a prefera acea pretenție care i se va părea mai bine întemeiată deși n-ar fi bine sprijinită ca cealaltă.

Adevărul sens al legiurii este că nu rămîne nici o îndoială că judecătorul să nu poată suplini ceea ce au uitat prigonitori sau avocatul de a produce spre a-și conforma părerea potrivit legilor și dreptul public.

Acum să vedem în ce chip conștiința jude-

privește mai cu deosebire pe aceia care, între judecători se bucură de o mai mare reputație, de iscusință și știință.

Este mult mai puțin primejdios de a rămâne asupra acestei privințe într-o cumpătare care să provină de la scrupul și sfială decât să aibă o îndrăzneală care să meargă până la o nesocotință și de la o trufașă închipuire.

КАП V.

КОНЩИЦА ЖДЕКЪТОРЪЛЪИ ДН-СЪРЧИНАТ КЪ ЧЕРЧЕТАРЕА ВРЪНЕИ ПРИЧИНИ ЛА ФАЦА ЛОКЪЛЪИ.

Dacă judecătorul este îndatorat de a avea neîncetat în funcțiunile sale aplicare și exactitate; această urmează mai cu deosebire kind el este însărcinat de a face cea mai mare parte din cercetarea pricinii singur, ca în urmă depunând-o în debaterăa și celorlaltor judecători, să poată descoveri adevărul și mai multă înlesnire. Acolo risbna sa se kvbine a se arăta în toată a ei întindere, precum kind judecătorul ar intra în totalul amăruntelor despre tot ce este trebuință să cunoască sau când ar consulta, să kind ar konsulta kv înrrijire toate niese de ui

privește mai cu deosebire pe aceia care între judecători se bucură de o mai mare reputație, de iscusință și știință.

Este mult mai puțin primejdios de a rămâne asupra acestei privințe într-o cumpătare care să provină de la scrupul și sfială decât să aibă o îndrăzneală care să meargă până la o nesocotință și de la o trufașă închipuire.

Cap. V.

CONȘTIINȚA JUDECĂTORULUI ÎNSĂRCINAT CU CERCETAREA A VREUNEI PRICINI LA FAȚA LOCULUI

Dacă judecătorul este îndatorat de a avea neîncetat în funcțiunile sale aplicare și exactitate; aceasta urmează mai cu deosebire când el este însărcinat de a face cea mai mare parte din cercetarea pricinii singur ca în urmă depunând-o în dezbaterăa și celorlaltor judecători să poată descoperi adevărul cu mai multă înlesnire. Acolo râvna se cuvine a se arăta în toată a ei întindere precum când judecătorul ar intra în totalul amănuntelor despre tot ce este trebuință să cunoască sau când ar consulta cu îngrijire toate piesele și

toate dokymentyrile kare pot lumina pricina, să
kind ar medita asupra tytylor elementyrilor kare
să'i poată face părerea plină de dreptate ui de
rezon: ka yn byn kirmacyi al avelor ce s'au înkre-
dinuț în byna sa kredinuț, trebyeuțe s'au kynoa-
sk'au toate kotityrile uny d'ym nekynoskyt, asemenea
mai trebyeuțe s'au fie konbins de firea pricinei,
de toate pyntryrile ui de toate fațetele ei, ka în
ym'au s'au poată ui ed s'au eksnidyte vedor-l-aduț
judek'toryi. S'au se fi p'ryus de toate grevtyrile
ui s'au fie desnykat toate motybyrile. El este kare
poart' lumina înaintea vedor-l-aduț spre risinirea
întynerekyd'yi ce akonere fața pricinei. Trebyeuțe
s'au fie desnykat tot spre a fi în stare de a kondy-
ce ui ne ch'ed-l-aduț.

Două feluri de mijloace se pot întâmpla mai
mai obișnyit într'o prigonire: cele d'ntîi sînt acelea
asupra k'ryora dreptul prigonitorilor se află mai
ky deosebire întemeiat; ui kare slujesk mai mylt
a prer'iti pricina pentry dare de hotărâre; cele
de al doilea de ui n'au atîta putere ka ui cele
d'ntîi, ky toate acestea tot pot adyche în ajtyoryd
ynia din pretenyui yn kredet oare kare. Aua dar
dym'au kym atîtn' de la destoinicia judek'toryd'yi
ui de la kapacitytea cheryt' de a sa profesie, de
a askyda toate mijloacele propuse de prigonitoare
p'ryui, asemenea se chere potribi't eksaktyt'ui ui re-

toate documentările care pot lumina pricina sau când
ar medita asupra tuturor elementelor care să-i poată
face părerea plină de dreptate și de rațiune: ca un bun
cârmaci al acelora ce s-au încredințat în buna sa
credință trebuie să cunoască toate cotiturile unui drum
necunoscut asemenea mai trebuie să fie convins de
firea pricinii de toate fațetele ei ca în urmă să poată și
el să explice celorlalți judecători. Să se fi pătruns de
toate greutățile și să fi despicate toate motivele. El este
[cel] care poartă lumina înaintea celorlalți spre
risipirea întunericii ce acoperă fața pricinei. Trebuie
să fi despicate tot spre a fi în stare de a conduce și pe
ceilalți.

Două feluri de mijloace se pot întâmpla mai
obișnyit printr-o prigonire: cele dintâi sunt acelea
asupra cărora dreptul prigonitorilor se află mai cu
deosebire întemeiat: și care slujesc mai mult a pregăti
pricina pentru dare de hotărâre; cele de-al doilea deși
nu au atîta putere ca și cele dintâi, cu toate acestea
tot pot aduce în ajutorul unuia din pretenții un credit
oarecare. Așadar după cum atîmă de la destoinicia
judecătorului și de la capacitatea cerută de profesia
sa de [a] asculta toate mijloacele propuse de
prigonitoare părți, asemenea, se cere potrivit
exactității și re-

liqiei sale de a nu lăsa nici unu din acestea necuprinse în al său raport.

Judecătorul nu va putea depărta bre-o pretenție oarecare de kit ky cea mai mare băgare de seamă, kăy se poate întâmpla ka din această depărtare s'z probeie parvbi însemnate; ui această lăsare la o parte de pretenție, numai atuncy o poate face kınd i se ba p'erea k'z prindobedita ei falsitate, sa'y prin absolutul ei nefolos, n'ar putea s'z slujeask de kit a înkyrka întynechind pricina ui întârziind s'zbiruirea ei.

КАП VI.

КОНСТИНЦА ЖДЕКЪТОРЪЛЪИ АН МАТЕРИЕ КРИМИНАЛЪ ИИ АН МАТЕРИЕ ПОЛИТИЧЕАСКЪ.

Toate regulile eksnyse ni se par proprii de a dirija pe judek'tor, dând hotărârea fie în materie civilă, korekțională sa'y kriminală; aceste pricinî ale k'zora vrm'ei sînt atît de serioase, reklamă mai ky deosebire stăruința, meditațiile ui loyika konstituiței judek'torului ei trebue s'z faky într'aceeaui breime parte dreptății a v-

religiei sale de a nu lăsa nici unul din acestea necuprinse în raportul său.

Judecătorul nu va putea depărta vreo pretenție oarecare decât [cu] cea mai mare băgare de seamă căci se poate întâmpla din această depărtare să provină pagube însemnate; și această lăsare la o parte de pretenții numai atunci o poate face când i se va părea că prin dovedita ei falsitate sau prin absolutul ei nefolos nu ar putea să slujească decât a încurca întunecind pricina și întârziind săvârșirea ei.

Cap VI.

CONȘTIINȚA JUDECĂTORULUI ÎN MATERIE CRIMINALĂ ȘI ÎN MATERIE POLITICĂ

Toate regulile expuse ni se par proprii de a dirija pe judecător dând hotărârea fie în materie civilă corecțională sau criminală; aceste pricini ale căror urmări sunt atât de serioase reclamă mai cu deosebire stăruința, meditațiile și logica conștiinței judecătorului el trebuie să facă în aceeași vreme parte dreptății a u-

manitășii și slăbiciunilor ei; a se păzi foarte mult de a considera br'odată n'un bănuie că pe un vinovat mai înainte de a i se fi înfățișat cele mai pipăite și lămurite dovezi; el va urma în toate cazurile a proporționa pedeapsa potrivit greșelii; a-și aduce aminte că toți sunt supuși ei deopotrivă înaintea legii. El nu va uita niciodată puterea maximei elene: că este mai bine a apăra pe un vinovat decât să aibă muștrări de cuget osândind pe un nevinovat.

Un autor însemnat (Aguesseau) adresându-se către judecători zice: Arbitru suveran al vieții și al morții, cea mai veche obișnuință de a-i avea să nu poată niciodată să-și micșoreze impresia ce o așa grozavă funcție a trebuit să întinerească în duhul tău; să nu te apropii decât cu înfricoșare și conservând această vrednică de laudă sfială până la sfârșitul zilelor tale, de privilegiul unui bănuie a cărui destinație o ști în mâinile tale să ți se pară totdeauna atât de nouă și atât de îngrozitoare încotmai ca și cum ți s-ar fi întâmplat s-o vezi pentru prima oară.

Simțimenturile de rezon și de umanitate, aura de bine exprimate de d'Aguesseau, bor povățui ne judecător kînd el ba începe cercetarea pricinilor kriminale: konvutiuța sa îi ba zice că de ui dovezile din cercetarea faktei, sînt în apăsarea

manitășii și slăbiciunilor ei; a se păzi foarte mult de a o considera vreodată pe un bănuie ca pe un vinovat mai înainte de a i se fi înfățișat cele mai pipăite și lămurite dovezi; el va urma în toate cazurile a proporționa pedeapsa potrivit greșelii; a-și aduce aminte că toți sunt supuși ei deopotrivă înaintea legii. El nu va uita niciodată puterea maximei elene: că este mai bine a apăra pe un vinovat decât să aibă muștrări de cuget osândind pe un nevinovat.

Un autor însemnat (Aguesseau) adresându-se către judecători zice: Arbitru suveran al vieții și al morții, cea mai veche obișnuință de a-i avea să nu poată niciodată să-și micșoreze impresia ce o așa grozavă funcție a trebuit să întinerească în duhul tău; să nu te apropii decât cu înfricoșare și conservând această vrednică de laudă sfială până la sfârșitul zilelor tale, de privilegiul unui bănuie a cărui destinație o ști în mâinile tale să ți se pară totdeauna atât de nouă și atât de îngrozitoare încotmai ca și cum ți s-ar fi întâmplat s-o vezi pentru prima oară.

Sentimentele de rațiune și de umanitate așa de bine exprimate de d'Aguesseau vor povățui pe judecător când el va începe cercetarea pricinilor kriminale: conștiința sa îi va zice că deși dovezile din cercetarea făcută sunt în apăsarea

țiile, deosebitele adrese prin ajutorul cărora poate să împreune într-a sa minț resinitele dobezi unei proceduri care se completează astfel din deosebitele elemente ce a izbutit de a culege.

În scurt, conștiința judecătorului trebuie a fi așintată și în neodihnă când este vorba de a lua măsuri relative, despre închisoare sau popreală; se cuvine ca împrejurările să le reclame foarte mult și atunci pentru susținerea dreptății, sau pentru mântuirea societății. Judecătorul își va aduce aminte mai înainte de a lua niște asemenea măsuri, că conștiința sa de judecător și de om îi prescrie de a se pune în locul acelor ce se află lipsiți vremelnice de cel dintâi bine care este în lume; el nu va uita că dacă legea i-a dat nemărginitul drept de a dispune de slobozenia altuia, nu mai puțin este îndatorat de a fi scrupulos și cu băgare de seamă în exercițiul acestui drept; asemenea el se va ocupa cu toată râvna și graba de săvârșirea unei misiuni atât de grele.

țiile deosebitele adrese prin ajutorul cărora poate să împreune într-a sa mână risipitele dovezi unei proceduri care să completeze astfel din deosebitele elemente ce a izbutit a culege.

Pe scurt, conștiința judecătorului trebuie a fi așintată și în neodihnă când este vorba de a lua măsuri relative, despre închisoare sau popreală; se cuvine ca împrejurările să le reclame foarte mult și atunci pentru susținerea dreptății, sau pentru mântuirea societății. Judecătorul își va aduce aminte mai înainte de a lua niște măsuri că conștiința sa de judecător și de om îi prescrie de a se pune în locul acelor ce se află lipsiți vremelnice de cel dintâi bine care este în lume; el nu va uita că dacă legea i-a dat nemărginitul drept de a dispune de slobozenia altuia, nu mai puțin este îndatorat de a fi scrupulos și cu băgare de seamă în exercițiul acestui drept; asemenea el se va ocupa cu toată râvna și graba de săvârșirea unei misiuni atât de grele.

КАП VII.

КОНЩИИЦА ПРОКЪРОРЪЛЪ.

În urma konuuiiunei judekâtorului s'z ad'bo-
g'm yn kybint uii despre aceea a prokyporului.
Acest' konuuiiun'z, kare ny' este mai pu'cin tre-
bynchoas't de kit judekâtorului, uii kare poate fi
este mai gre'z de a okroti, treb'veuile s'z 'i fie mai
mylt imyus'z în prezen'a dreptv'idor uii îndatori-
v'idor k'atre so'ietatea de kare este institvat neibire-
torul ap'r'etor. Acest prokypor ar fi el oare lo-
qik, kind ar krede k'z misiunea lui în pricin' k'ri-
minale este numai de a porni n'f' neîncetat? iar ny de
a fi uii ap'r'etorul celor miserabili. El are o îndat-
to'ire ky totu'l moral'z de a dovedi tyv'idor k'z po-
sedeaz't o konuuiiun'z nep'r'tinitoare; el urmeaz't
a avea adev'rata loqik'z uii a se sfii tot d'ayna
de a'ui însuyi br'yna fals'z pentru br'ynskop oare
kare. S'z punem dar în prin'ip, k'z atât pentru pro-
kypor, kit uii pentru toate celelalte fonkui' jude-
kâto'reu'ti, kymptarea uii probitatea konuuiiunei
lor bor fi cea mai puternik'z loqik'z.

Cap VII.

CONȘTIINȚA PROCURORULUI.

În urma conștiinței judecătorului să adăugăm
un cuvânt și despre aceea a procurorului. Această
conștiință care nu-i este mai puțin trebuincioasă decât
judecătorului și care poate îi este mai greu de a ocroti
trebuie să-i fie mai mult impusă în prezența drepturilor
și îndatoririlor către societatea de care este instituat
privighetorul apărător. Acest procuror ar fi el oare
logic când ar crede că misiunea lui în pricini criminale
este numai de a porni pâre neîncetat? Iar nu de a fi și
apărătorul celor mizerabili. El are o îndatorire cu totul
morală de a dovedi tuturor că posedă o conștiință
nepărtinitoare; el urmează a avea adevărata logică și
a se sfii totdeauna de a-și însuși vreuna falsă pentru
vreun scop oarecare. Să punem dar în pricină că atât
pentru procuror cât și pentru toate celelalte funcții
judecătorești cumpătarea și probitatea conștiinței lor
vor fi cea mai puternică logică.

КАП VIII.

КОНШТИНЦА АВОКАТЪЛЪИ, ЛОЖИКА ИИ
ЅНДАТОРИПЛЕ САЛЕ КЪТРЕ КЛИЕНЦИ
ИИ КЪТРЕ СОЦИЕТАТЕ.

Etimologia zicereŭ abokat este însuŭi аръ-
tarea îndatoririlor sale: abokat bine de la latineŭte
advocare, advocatus (kemat). Aceastъ dar se în-
uедеуе къ prin a sa profesie uи stydivъ lequpир-
lor la kare ел s'a dat, abokatъл este kemat a апъ-
ра drepturile кончетъуенilor съѣ, în a lor оноаре
uи kiar în a lor бiauъ, prin нyтереa talentълъѣ uи
prin stima че însуѣлъ карактеръл съѣ. Aceasta este
o misie сѣintъ de a fi reasemъл съракълъѣ, спpи-
ниторъл чедор слабѣ, чедор апъсауѣ, a esnluka де-
уиле, a lumina конутиица yдектъорilor prin кон-
утиица са; dar iarъуѣ кѣт de мулт ea trebye съ
інуедеаръ tot d'ayna кyръуенia uи moralitatea în-
сърчинърѣѣ sale.

Astfel dar нyтем zиче d'împpeвнъ кy Чи-
черон, къ чеа d'întѣѣ kalitate a yнъѣ abokat este de
a fi om yinstit, чеа d'întѣѣ treбyицъ a конутиицъѣ
sale este de a se sili съ meriteze stima uи кон-
ѣиенца yдектъорilor uи a пyблiкyлъѣ. Abokatъл are

Cap VIII.

CONȘTIINȚA AVOCATULUI
LOGICA ȘI ÎNDATORIRILE SALE CĂTRE CLIEŢI
ȘI CĂTRE SOCIETATE.

Etimologia cuvântului avocat este însuși
arătarea îndatoririlor sale: avocat vine din latinește
advocare, advocatus (chemat). Aceasta dar se
înțelege că prin a sa profesie și studiul legilor la care
el s-a dat, avocatul este chemat a apăra drepturile
concețățenilor săi în a lor onoare și chiar în a lor viață
prin puterea talentului și prin stima ce insuflă
caracterului său. Aceasta este o misie sfântă de a fi
reazemul săracului, sprijinitorul celor slabi, celor
apăsăți, a explica legile, a lumina conștiința
judecătorilor prin conștiința sa; dar iarăși cât de mult
ea trebuie să înțeleagă totdeauna curățenia și
moralitatea însărcinării sale.

Astfel dar putem zice împreună cu Cicero că
cea dintâi calitate a unui avocat este de a fi om cinstit,
cea dintâi trebuință a conștiinței sale este de a se sili
să merite stima și confiența judecătorilor și a
publicului. Avocatul are

într'un kîp oare-kare mai myltz parte ui mai myltz putere în administrația dreptății de kît însuși judecătorul; kîră abokatul este oprimat prin care toate rezoanele, asupra cărora dreptul clientului este întemeiat, ajung la judecător, în kît după aplicarea ce abokatul ba da materii de judecată, după gradul cunoștinței sale, ui ad pătrunderii lui, judecătorul se luminează mult sau mai puțin ui prin urmare devine mult sau mai puțin capabil de a da dreptatea cuviincioasă.

De unde se vede kît este de trebuință ca abokatul să fie înzestrat de generozitate ui credință în a sa funcție; spre a avea acea logică, care trebuie a-l face să se deosebească totdeauna, ui care este aceia a bunei înțelegeri ui a dreptului; trebuie a se păzi de a nu jertfi vreodată acelui fals raționament pe care l-am numit sofism spre răstăcirea dreptății. Cunoștința sa îi ba spune, kî nu se kybine, din pricină kî a studiat moarta literă a legilor scrise să uite duhul legii divine care luminează inteligența sa ui trezue în bea în inimile tuturor. După cum am arătat, cunoștința trebuie a fi statornică, ui spre a nu ascunde nimic, abokatul nu poate fi în întregime logică cunoștinței sale dakt nu ui alege pricinile, ui dakt nu depărtează fără muștrare pe

într-un chip oarecare mai multă parte și mai multă putere în administrația dreptății decât însuși judecătorul; căci avocatul este organul prin care toate rezoanelor asupra cărora dreptul clientului este întemeiat, ajung la judecător, încât după aplicația ce avocatul va da materiei de judecată, după gradul conștiinței sale și al pătrunderii lui, judecătorul se luminează mult sau mai puțin și prin urmare devine mult sau mai puțin capabil de a da dreptatea cuviincioasă.

De unde se vede cât este de trebuință ca avocatul să fie înzestrat cu generozitate și credință în funcția sa; spre a avea logică care trebuie să-l facă să se deosebească totdeauna și care este aceia a bunei înțelegeri și a dreptului; trebuie a se păzi de a nu jertfi vreodată acelui fals raționament pe care l-am numit sofism spre răstăcirea dreptății. Cunoștința sa îi va spune că nu se cuvine, din pricină că a studiat litera moartă a legilor scrise să uite duhul legii divine care luminează inteligența sa și trăiește în veci în inimile tuturor.

După cum am arătat, cunoștința trebuie a fi statornică și spre a nu ascunde nimic, avocatul nu poate fi în istețimea logicii conștiinței sale dacă nu-și alege pricinile și dacă nu depărtează fără muștrare pe acelea pe care înțele-

gereea și probitatea lui îl fac să judece că nu sunt vrednice de apărarea sa.

O slabă rușine, zice **Quintilien**, să nu oprească pe avocat de a părăsi o pricină pe care la început a socotit-o de bună, dar în urmărlă înd'o în mai de aproape băgare de seamă a răsit-o greșit, și să festească pe al său klient că pretenția sa este nedreaptă; căci dacă avocatul judecă sănătos, face un bine foarte mare clientului nelăsându-l să se lege de speranțe deșarte.

Când pricina se pare avocatului îndoișă, se poate el însuși să se scrumule? Îi este lui ertat în conștiința sa, de a sprijini tot ceea ce are oare care anume de adevăr, și cea mai mică aparență de izbitură este oare îndestul spre al face să intre în luptă? Sokotim că el nu se cuvine a se înfrunța de kit cu mijloace care s'îi inspire o conștiință rezonabilă, mai întâi trebuind să-și măsore armele și să le compare cu acelea ale adversarului său, o închipuire trecătoare nu este îndestul, trebuie o lumină adevărată spre a cere cu dreptate o hotărâre la însuși dreptatea.

Conștiința, care recomandă dreptatea avocatului, îi inspiră și zelul care trebuie să pună la interesul clienților săi; ea îi poruncește să în-

gereea și probitatea lui îl fac să judece că nu sunt vrednice de apărarea sa.

O slabă rușine, zice **Quintilian**, să nu oprească pe avocat de a părăsi o pricină pe care la început a socotit-o de bună, dar în urmărlă înd'o în mai de aproape băgare de seamă a găsit-o greșită și să vestească pe al său client că pretenția sa este nedreaptă; căci dacă avocatul judecă sănătos, face un bine foarte mare clientului nelăsându-l să se lege de speranțe deșarte.

Când pricina se pare avocatului îndoișă se poate el însuși să se scrumule? Îi este lui iertat în conștiința sa de a sprijini tot ceea ce are oarecare apropiere de adevăr și cea mai mică aparență de izbitură este oare îndestul spre a-l face să intre în luptă? Sokotim că el nu se cuvine a se înfrunța decât cu mijloace care să-i inspire o conferință rezonabilă mai întâi trebuie să-și măsoare armele și să le compare cu acelea ale adversarului său, o închipuire trecătoare nu este îndestul, trebuie o lumină adevărată spre a cere cu dreptate o hotărâre la însuși dreptatea.

Conștiința care recomandă dreptatea avocatului îi inspiră și zelul care trebuie să pună la interesul clienților săi; ea îi poruncește să în-

trebuințeze toate mijloacele înțelegerii sale și toată destoinicia utiunței spre a sprijini o cauză dreaptă.

Nimic nu este mai trebuincios avocatului de cât acel zel; fără care bunele sale calități se par murinde, de vreme ce cu dânsul câștigă într-un chip oarecare și pe acelea care îi lipsesc. Dar acesta trebuie să fie un zel eclarat, iar nu un zel orbit; o vrednică de laudă silință o dorință cântuită de dreptate și moderată prin înțelepciune, iar nu un foc aprins și agitat de patimi.

Avocatul aprins de adevăratul zel, se cunoaște din îngrijirea și exactitatea cu care el studiază toate pricinile, el nu se mulțumește dintr-o simplă citire a pieselor unei pricini, ci le citește toate cu cea mai mare atenție, el se pătrunde bine de starea pricinei; și după ce se convinge de toată chestia se rânduiește asemenea și la ceea ce potrivnicul său ar putea să prezinte sau ar putea să-i obiecteze.

Să se obișnuiască a avea răbdare, spre a putea asculta pe client în toate amănunțele pricinei ce îi înfățișează, căci din asemenea amănunțuri, adesea un bun avocat deskonere și binele și răul.

O altă calitate trebuincioasă avocatului este

trebuințeze toate mijloacele înțelegerii sale și toată destoinicia științei spre a sprijini o cauză dreaptă.

Nimic nu e mai trebuincios avocatului decât acel zel fără care bunele sale calități se par murinde, de vreme ce cu dânsul câștigă într-un chip oarecare și pe acelea care îi lipsesc. Dar acesta trebuie să fie un zel eclarat, iar nu un zel orbit; o vrednică de laudă silință o dorință cântuită de dreptate și moderată prin înțelepciune, iar nu un foc aprins și agitat de patimi.

Avocatul aprins de adevăratul zel, se cunoaște din îngrijirea și exactitatea cu care el studiază toate pricinile, el nu se mulțumește dintr-o simplă citire a pieselor unei pricini ci le citește toate cu cea mai mare atenție, el se pătrunde bine de starea pricinei; și după ce se convinge de toată chestia se rânduiește asemenea și la ceea ce potrivnicul său ar putea să prezinte sau ar putea să-i obiecteze.

Să se obișnuiască a avea răbdare spre a putea asculta pe client în toate amănunțele pricinei ce îi înfățișează, căci din asemenea amănunte un bun avocat descoperă binele și răul.

O altă calitate trebuincioasă avocatului este

kybiuua uii m'asya ce trebuie să pue în kybintele
 dyi, în kît s'byrwindy'ui' pledarea, să nu fi între-
 bynyat nimik syn'p'etop împotriva p'et'yi opozante.
 Abokatyl trebuieute a sprijini dreptyl kli-
 entyl' s'by în toat' sençeritatea uii ky o întreag'z
 slobozenie. El se kybine a ar'eta acea statornicie
 çer'yt' independentei sale profesii; s'z nu se tea-
 m'z în eksersiia fonk'yi sale de alt nimik de kît
 d'a abea by'ymaw' adeby'yl uii dreptatea. S'z nu
 se împotrîbeask'z niç'yi odat'z a beni în ay'tor'yl çe-
 dyi s'p'ak, împotrîba çedyi borat, în ay'tor'yl çedyi
 slab, împotrîba çedyi puternik; s'z kavye a'ui m'p'i
 rep'ytaiia ap'arînd p'ayedor-l-adyi, s'z se fakt'z fo-
 lositor silindyse a împ'ç'yi pricinile mai înainte de
 a intra în kanal de yudekat'z, în sfîrwit s'z aib'z un
 karakter nobil, adik'z o inim'z uii o înçeleçere.

Sfîrwit.

cuvîință și măsura ce trebuie să pună în cuvintele lui
 încât săvârșindu-și pledarea să nu fi întrebuițat nimic
 supărător împotriva părții opuse.

Avocatul trebuie a sprijini dreptul clientului
 său în toate sinceritatea și cu o întreagă slobozenie.
 El se cuvine a arăta acea statornicie cerută
 independenței sale profesii; să nu se teamă în
 expresia funcției sale de alt nimic decât de-a avea
 vrăjmași adevărul și dreptatea. Să nu se
 împotrivească niciodată de-a avea vrăjmași adevărul
 și dreptatea. Să nu se împotrivească niciodată a veni
 în ajutorul celui sărac, împotriva celui bogat, în ajutorul
 celui slab, împotriva celui puternic; să caute a-și mări
 reputația apărând pe ale celorlalți să se facă folositor
 silindu-se a împăca pricinile mai înainte de a intra în
 canal de judecată, în sfârșit să aibă un caracter nobil,
 adică o inimă și o înțelegere.

Sfârșit.

ТАБЛА DE MATERILE COPRINSE ÎNTR-ACEST VOLYM.

	Пагина
INTRODUCȚIE	7
Logică Judecătorească	11
Cap I. Principiile argumentelor	12
Cap II. Forma argumentelor și deosebitele lor feluri	15
§. I. Silogismuri	16
§. II. Inducția	19
§. III. Dilema	21
§. IV. Entimemul	22
§. V. Eksemplul	22
§. VI. Sofisma	24
§. VII. Paradoxul	33
Cap III. Argumentul legal	35
§. I. Argumentul definiției	35
§. II. Argumentul etimologiei	39
§. III. Argumentul tras din înșiruirea termenilor	41
§. IV. Argumentul din sens contrariu	42
§. V. Argumentul din cele asemănate	44
§. VI. Argumentul tras de la un caz la cazul da kazul contrariu	45

ТАБЛА DE MATERILE CUPRINSE ÎNTR-ACEST VOLYM

	Pagina
INTRODUCERE	7
Logica Judecătorească	11
Cap I. Principiile argumentelor	12
Cap II. Forma argumenturilor și deosebitele lor feluri	15
§. I. Silogisme	16
§. II. Inducția	19
§. III. Dilema	21
§. IV. Entimemul	22
§. V. Exemplul	22
§. VI. Sofismul	24
§. VII. Paradoxul	33
Cap III. Argumente legale	35
§. I. Argumentul definiției	35
§. II. Argumentul etimologiei	39
§. III. Argumentul tras din înșiruirea termenilor	41
§. IV. Argument tras din sens contrariu	42
§. V. Argumentul din cele asemănate	44
§. VI. Argumentul tras de la un caz la cazul contrariu	45

§. VII. Despre argumentul <i>a fortiori</i> .	46
§. VIII. Despre argumentul tras din eksepția regelui	47
§. IX. Despre argumentul tras de la mai mare la mai mic	49
§. X. Despre argumentul tras din mo- țivurile unei legiuri	50
§. XI. Despre argumentul tras din înche- tarea motivelor unei legiuri	54
§. XII. Despre argumentul tras din sensul materiei în parte	55
§. XIII. Despre argumentul tras din ceea ce este mai aproape de adevăr .	56
§. XIV. Despre argumentul tras din termeni după sensul lor vulgar .	58
§. XV. Despre argumentul tras din ceea ce este cu puțință	59
§. XVI. Despre argumentul tras din absurd	60
Konkluzie	61
Logika Konștiinței	65
Cap I. Definițiile Konștiinței	69
Cap II. Konștiința Judecătorului . .	74
Cap III. Urmarea konștiinței judec- ătorului	80
Cap IV. Logika judecătorului în pre- zența îndatoririlor sale	84

§. VII. Despre argumentul <i>a fortiori</i>	46
§. VIII. Despre argumentul tras din excepția regulei	47
§. IX. Despre argumentul tras de la mai mare la mai mic	49
§. X. Despre argumentul tras din mo- tivele unei legiuri	50
§. XI. Despre argumentul tras din întâm- plarea unei legiuri	54
§. XII. Despre argumentul tras din sensul materiei în parte	55
§. XIII. Despre argumentul tras din ceea ce este mai aproape de adevăr	56
§. XIV. Despre argumentul tras din termini după sensul lor vulgar	58
§. XV. Despre argumentul tras din ceea ce este cu puțință	59
§. XVI. Despre argumentul tras din absurd	60
Concluzie	61
Logica Conștiinței	65
Cap I. Definițiile Conștiinței	69
Cap II. Conștiința Judecătorului	74
Cap III. Urmarea conștiinței judecătorului	80
Cap IV. Logica judecătorului în prezența îndatoririlor sale	84

Кап V. Конутиица judecătorului însărcinat сърчинат ку черчетареа бр'уней при- чини ла фаца लोकului	89
Кап VI. Конутиица judecătorului în materie criminală ui politicească	91
Кап VII. Конутиица прокурорулуй	95
Кап VIII. Конутиица абокатулуй, до- уика ui îndatoririle sale către cli- enții ui către societate	96

Сфърмитул tablei.

Cap V. Conștiința judecătorului însărcinat cu cercetarea vreunei pricini la fața locului . . .	89
Cap VI. Conștiința judecătorului în în materie criminală și politică	91
Cap VII. Conștiința procurorului	95
Cap VIII. Conștiința avocatului, logica și îndatoririle sale către clienți și către societate.	96

Sfârșitul tablei